

Ár: 1650 Ft

SZERZŐINK:

Heitler László festőművész, művészeti író (1937–2016)

Horváth György művészettörténész (Budapest)

Kálmán Gyula újságíró (?)

Koczogh Ákos irodalom- és művészettörténész (1915–1986)

Láncz Sándor művészettörténész (1919–1995)

Losonci Miklós művészeti író (1929–2010)

Margittai Zsuzsa művészettörténész (Budapest)

Mészáros István újságíró (1943–2021)

Miglinczy Éva művészeti író (Tatabánya)

Nász János könyvtáros, bibliográfus (Tatabánya)

Révész Emese művészettörténész (Budapest)

Sárvári Márta újságíró (1931–2020)

N. Szabó Bernadette újságíró (Tatabánya)

Szabó Péter újságíró (1959–1992)

Szapudi András újságíró, író (1939–2001)

Taizs Gergő költő, újságíró (Tatabánya)

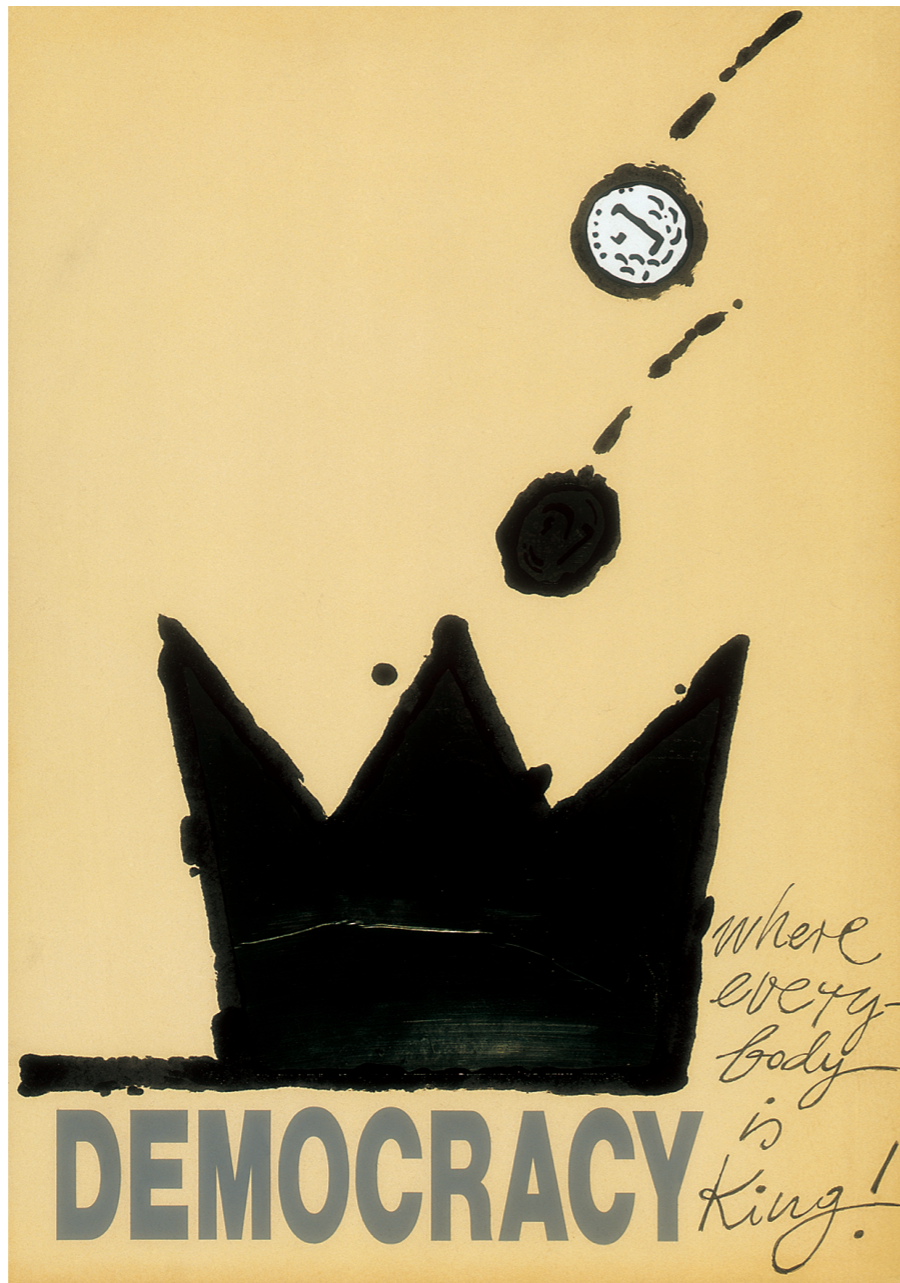
Ugrin Emese művészettörténész (Budapest)

Wehner Tibor művészettörténész, író (Budapest)

Köszönjük a szerzők, az alkotók, a fotográfusok, a művészeti intézmények, valamint a magángyűjtők és a jogutódok hozzájárulását a szövegek és a képek közzléséhez.

A borító első oldala
Tettamanti Béla grafikája,
hátsó oldala Oláh György plakátja
felhasználásával készült.

nka
Nemzeti Kulturális Alap

ISSN 1785-3222

9 771785 322007 >

25003

2025.3 KÉP-TÁR XXVIII.

ART LIVES

M Ū V É S Z E T - M Ū V É S Z E T - M Ū V É S Z E T

ART LIVES 2025.3

KÉP-TÁR XXVIII.

KOMÁROM-ESZTERGOM VÁRMEGYEI
TELEPÜLÉSEKHEZ KÖTÖDŐ,
ELHUNYT KÉPZŐ- ÉS IPARMŰVÉSZEK
(2011–2025) – II. RÉSZ

nka
Nemzeti Kulturális Alap

MŰVÉSZETI SZEMLE

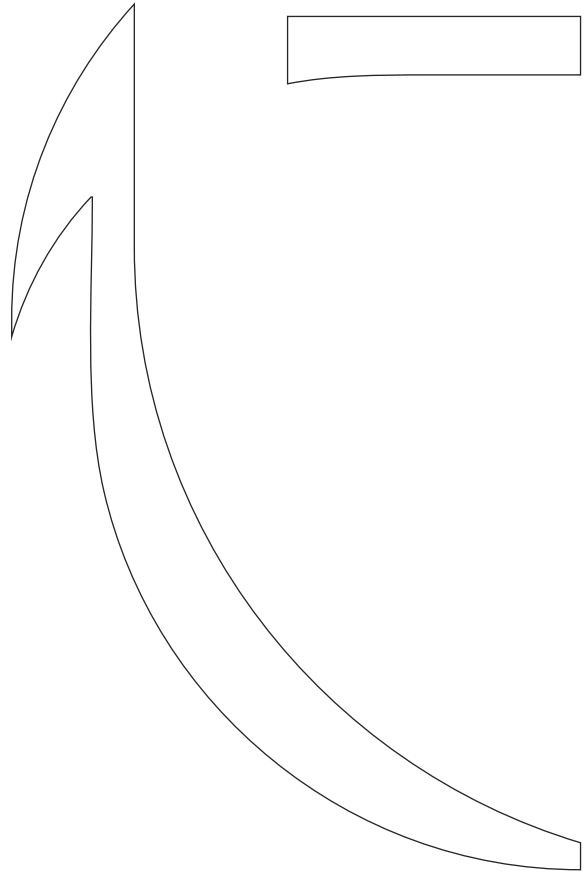
FŐSZERKESZTŐ *Virág Jenő*
SZERKESZTŐ *Miglinczy Éva*
SZAKSZERKESZTŐ: *Wehner Tibor*
TECHNIKAI MUNKATÁRS *Varga Ágnes*
BORÍTÓ- ÉS LAPTERV *Sellyei Tamás Ottó*

XXII. ÉVFOLYAM, 108. SZÁM

FOLYÓIRATUNK A NEMZETI KULTURÁLIS
ALAP VIZUÁLIS MŰVÉSZETEK
KOLLÉGIUMA ÉS TATABÁNYA
VÁROS ÖNKORMÁNYZATA
TÁMOGATÁSÁVAL JELENT MEG.

© ART LIVES/KERNSTOK ALAPÍTVÁNY
KIADJA A KERNSTOK KÁROLY
MŰVÉSZETI ALAPÍTVÁNY, TATABÁNYA
FK.: **Az alapítvány elnöke**
NYOMDA **Media-Press '91 Kft.,**
Tatabánya

Szerkesztőség levelezési címe:
Kernstok Alapítvány – Art Limes Szerkesztősége
2800 Tatabánya, Kós Károly utca 3. fsz. 3.
Tel.: 06/30-417-6700
E-mail: viragjeno46@gmail.com
Honlap: www.artlimes.hu
ISSN 1785-3222

ART LIMES
KÉP-TÁR – XXVIII.

2025.3

TATABÁNYA

T A R T A L O M – 2025/3. – II. RÉSZ - KÉP-TÁR XXVIII.

3. PORTRÉGALÉRIA – A 2025/2-ES SZÁM FOLYTATÁSA (N – Z)

- 121 NAUSCH GÉZA
Koczogh Ákos: Fémművesség. A vas művészete (részlet)
Koczogh Ákos: Párbeszéd a vas művészetéről. Nausch Géza műhelyében
Wehner Tibor: Egy alig ismert szobrász ismeretlen műveinek hazatérése.
Nausch Géza szobrászművész emlékkiállítása Tatabányán
- 133 NYILASI TIBOR
Ugrin Emese: „Az élet színháza”. Nyilasi Tibor festőművész kiállítása
- 137 OLÁH GYÖRGY
Sárvári Márta: Egy első díj története. A grafikusművész
Láncz Sándor: Félelem és remény témái. Oláh György plakátjai
- 143 PAPP ALBERT
Wehner Tibor: Papp Albert, a „dunántúli alföldi” festőművész kiállítása
Taizs Gergő: Papp Albert: A harmóniát keresem mindenben
- 149 PRZUDZIK JÓZSEF
Przudzik József: Rövid életrajz
Szapudi András: A megnyugvás ösvényén. „Van egy diófám: anyám emléke”
- 155 SZÁM JÁNOS
N. Szabó Bernadette: „Alkotni és teremteni.”
Szám János amatőr festőművész alkotásai Tatán
- 157 SZAMOSVÁRI JÓZSEF
Losonci Miklós: Szamosvári József képeiről
- 161 SZLÁVIK JÓZSEF
Miglinczi Éva: Szlávik József emlékére (1961–2024)
- 163 TETTAMANTI BÉLA
Révész Emese: Egy eminensen európai. Tettamanti Béla rajzművészete
Margittai Zsuzsa: „...Nyugodt idők kellenének, komoly feladatokkal...”
Szemelvények Tettamanti Béla grafikusművész munkásságából

- 177 **VINCZE LÁSZLÓ**
 Vincze László: Életrajz
 Lánosz Sándor: Bevezető. Vincze László festőművész kiállítása
 Mészáros István: Vincze László alkotóműhelyében.
 Beszélgetés életről, hivatásról, művészetről
- 183 **ZÁMBÓ KORNÉL**
 Magyar viszonyok magyar ecsettel. Mezei András interjúja Zámbo Kornél festőművésszel
 Horváth György: „Világéletemben realista szemléletű fest voltam.”
- 191 **ZÁVORY ZOLTÁN**
 Szabó Péter: Kiállítás – amely kétszeresen is ajándék. Závory Zoltán képei Oroszlányban
 Heitler László: Hozzánk szóló festészet. Závory Zoltán pápai kiállításáról
 Kálmán Gyula: Végső búcsú Závory Zoltántól

4. KÉPGALÉRIA

- 196 **Portréfotók, katalógusborítók, meghívók**

5. INFORMÁCIÓK

Nausch Géza: Gyertyatartók

Koczogh Ákos FÉMMŰVESSÉG

A VAS MŰVÉSZETE (RÉSZLET)

...Fiatal kovácsművészeink olcsó szegecselés, hegesztés helyett visszatérnek a vas kézi alakításának alapformáihoz, de mellette a gépi eszközöket is szívesen alkalmazzák (légkalapács). Megismételt formákkal sajátos ornamentális rendszert képeznek (Nausch Géza), ami ebben az egyéni oly nehezen tűrő művészetben mégis lehetővé teszi egyéniségek kibontakozását. Lehoczky János és Nausch Géza kétségtelenül szívós és küldetésükkel elkötelezett művészek. Meg akarják teremteni az új magyar vasművészetet. Álmodunk az épületplasztika, térelválasztók és kapuk; de kisebb használati tárgyakban is gondos szakmai felkészültséggel tudnak elszakadni a kiélt formáktól és a nyugati példáktól.

A kovácsművészetnek nagy nehézségekkel kell megküzdenie. Egy kovács nem kovács, két kovács fél kovács, három kovács egy kovács – tartja a szólásmondás, de ez a valóság is. Három, a munkájában összehangolt mester kell ahhoz, hogy az egyedi kovácsművészet elemi munkafeltételeit biztosíthassuk. De ehhez műhely, anyag, feladatok kellene. És ilyen feltételek mellett a jó minőségű munka szinte megfizethetetlen. Ha valahol, akkor a kovácsművészetünk kibontakoztatásánál elengedhetetlen a szellemi-anyagi támogatás, építészek és kovácsok együttműködése, különben nem tud kinőni ez a művészet kísérletező köréből. Pedig mind Nausch Géza, mind Lehoczky János és több más fiatal eddigi alkotása máris biztosíték arra, hogy van jövője kovácsművészetünknek. Új, más, egyéni hangon szólnak hozzánk: Lehoczky oldottabban, festőibb fény-árnyék játékra építve, Nausch szigorúbb fegyvelemmel, zártabb rendben, változatok bőségében.

A vas művészete is magában hordja a fémművesség minden területén jelentkező ellentmondásokat: a kézi és egyedi alakítás, valamint a gépi sokszorosítás között fennállókat. A sokszorosítás érdekében fordult a kovácsolás olcsó eszközközkhöz, de a vasmunkák megkövetelik a kézi munka jegyét is.

Itt nem istállólámpák, huzalokból csavarított telefonasztalkák, leveles díszítést imitáló bádógosmunkák jelentik a megoldást. A komoly kézi munkával készült vasmunka valóban aránytalanul drága, ezért azonban mégsem csökkenthetjük a színvonalat, hanem az egyedi munkát kell megbecsülnünk. Fiatal kovácsművészeink középkori mesterek lelkiismeretességével, alaposágával, a ma szükségleteit szolgáló formavilággal igyekeznek művészetük értékét megteremteni. Nausch Géza, Lehoczky János egyedi munkái példái a kísérletezés újat teremtő örömeinek. De ugyanakkor ott áll mögöttük alkotóik szándéka, hogy gépi erővel is alakíthassák hasznos funkciót betöltő tárgyaikat. Munkájuk a vas korlátlan művészi jövőjének példája. (...)

(Koczogh Ákos: *Mai magyar iparművészet. Fémművesség*. Budapest, 1977. Képzőművészeti Alap Kiadóvállalat. 40.)

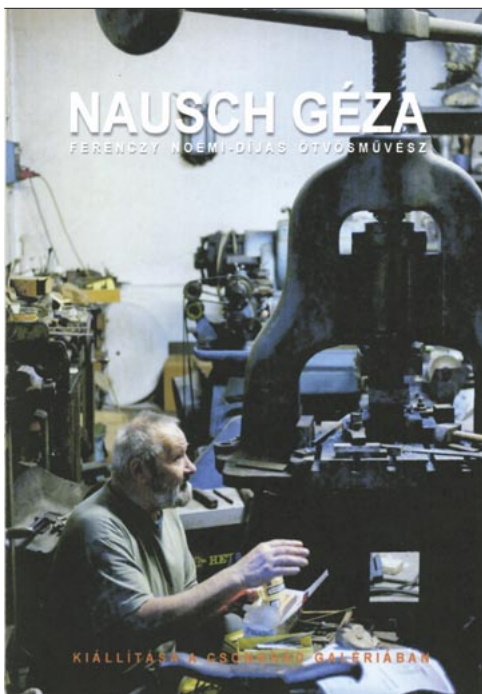
Nausch Géza: *Formai kapcsolat (társadalmi egyenlőség)*, 2010 körül

Nausch Géza: *II. világháborús emlékmű*, Tatabánya-Bánhida, 1997

Koczogh Ákos PÁRBESZÉD A VAS MŰVÉSZETÉRŐL

NAUSCH GÉZA MŰHELYÉBEN

Úgy írtam le Nausch Géza nevét, hogy azt nem csak Tatabányán, de az ország minden művészet-szerető emberének ismerni kell. Kevés művész vaskovácsunk van. Most ismét erőt merítő művészet a vas művészete, éppen ezért fontos, hogy valakit az elsők között nevezhetünk meg. Dívat is a vas, sokakat megtéveszt. Feketére festett, néha zöldre patinázott, megsodort huzalokban, levelekké kalapált bádoglemezekben, rozoga telefonasztalkákban, kalaptartókban, fényképkeretekben tisztelik a vas művészetét, pedig a bádogos munkája nem azonos a vas kemény megmunkálásával. A román kor, gótika, reneszánsz, barokk, rokokó csodálatos történelmi stílusokat teremtett, s mindvégig híven szolgálta a vas anyagszerű formálását a lőcsei városháza huszonnégy karmos ládjától Fasola Henrik egri kapujáig. Azután is kiváló mesterek kezében volt a vas, de

nem tudtak szabadulni a múlt igézetétől. Századunk első harmadában Párizs neves vaskovácsai magyarok voltak, s a hazai szecesszió is felmutatott remekműveket, de azt a mai kifejezésformát, melynek nálunk leginkább a könyveiből ismert Fritz Kühn volt hírelője, mi csak most keressük. Nem az ő száraz, racionális művészi nyelvére, melyben egyedül a gondos megmunkálást, a vas statikai erejének bölcs kihasználását, a változatok bőségét, egyszerűségét tekintjük példának – hanem immár a sajátunkén.

Megújult kovácművészetünk alig tíz évre tekinthet vissza, nyilvánvaló hát, hogy a kezdeteknél tartunk. Pölöskei József tíz éve végezte el a főiskolát, Lehoczky János első önálló kiállítása 1975-ben volt, s első, valóban kimagasló munkáját, a Hilton Szálló térrácsát és kapuját 1976 őszén állították fel. Nausch Géza pedig harminchat éves, s hosszú megelőző munka után először a Jubileumi Iparművészeti Kiállításon szerepelt a Műcsarnokban, 1975-ben. Más persze a megélhetés, melynek mives darabjait, fogasokat, gyertyatartókat az iparművészeti boltokban láthatjuk. Sokan foglalkoznak ma kovácsolással, a jó megélhetés és exportálási lehetőség reményében. A kovácsolás nem olcsó művészet. „Piacra” dolgozni majdnem annyi, mint feladni éppen azokat a feltételeket, melyek a művészet elismerését illetik. Ha bádogost mondunk, nem kirekesztőn, vagy alábecsülőn tesszük, hanem azzal az indoklással, hogy a bádogos feladatai, anyagai, módszerei mások, mint a kovácséi.

- Nausch Géza: Talán most kapcsolódhatnék be a beszélgetésbe. Lehet, hogy megálltam már a próbát, mégis, ha őszinte akarok lenni önmagamhoz, akkor meg kell erősítenem azt, amit mondtál: valóban csak most jutottam el az alkotó folyamat kezdetéhez, A mesterségbeli ismeretek szükségesegek, és ez ideig annak megszerzése lekötött. Talán most vagyok azon a ponton, amikor a mesterség szűk eszköztárával megpróbálok élni.

A kovácsoláshoz akkor tehetek valamit, ha azt a néhány műveletet, amelyet sok száz év óta alkalmaznak, valamilyen határozott és következetes gondolat szerint alkalmazom. Lényegében a munkát a gondolat teszi széppé. Az a gondolat, mely visszatükrözi, hogy egy mesterség adta lehetőségekkel hogyan lehet megfelelni a funkciósabta követelményeknek. Az anyagszerűség tika is e mögött lehet. A tárgy használhatósága fogadtassa el az adott mesterséget és anyagot! A forma, az alakítás abból fakadjon! Az anyagszerűség szerintem nem más, mint a funkció és mesterség harmóniája. A vasat a nagy ütések, vagy a nagy keresztmetszetek önmagukban nem teszik „vasabbá”. Vasabbá csak az teszi, ha a mesterség szempontjai érvényesülnek az alakításban. Azért mondom, hogy a mesterség, mert szerintem a vas több formában jelentkezhet anyagszerűen, éspedig a mesterségek függvényében. Más a kovácsolásban, más az öntésben, más a forgácsolásban stb. Vannak szempontok, melyek a különböző technológiákban azonosak, az viszont mindegyikben azonos, hogy a dolgok formailag mérhető, mértanilag kifejezhető, s meghatározható. Ezért szerintem a természetes szemlélet vasban nem fogadható el. Az túlmegy az anyagszerűség határán. Sokkal szigorúbb anyag, nemhogy a formai egyszerűsítés mellőzhető lenne. Az anyagot a technológiák meghatározzák. A technológiáknak magukban kell hordozniuk a formavilágot is. Ez az oka annak is, hogy mostanában annyit rágódom műfaji problémákon. A fémek közül talán a vas az, amelyik a legtöbb formában jelentkezhet. A vas az, amelyik a legtöbb módon alakítható. Tulajdonságai erre alkalmassá teszik. A vele szemben alkalmazott technológiák egyenként is tökéletesek, s alkalmasak egy sajátos szerkezet és formavilág létrehozására. – Koczogh Ákos; *Ha az üveg története a technológiák, a technikai megoldások története – szűkebb értelemben áll ez a vasra is, már amennyire a vas egyneműbb, mint a többféle alapanyagú és színezhető üveg. A bádogos nem él azokkal a műveletekkel, amelyekkel a kovács alakítja tárgyát, anyaga is súlyosabb s az egyetlen tömbből, hasábból alakított forma nem azonos egy megcsavart huzallal, a hegesztés nem azonos a forrasztással. A szakkönyvek*

leegyszerűsítve, általában négy alapl műveletről beszélnek, a nyújtásról, zömítésről, vállazásról, lyukasztásról, valójában azonban kilenc művelet jelzi a vas művészi alakításának útját. A nyújtás, zömítés, beszabás (bevágás, levágás, kivágás, hasítás), lyukasztás, változás, átütés (az anyag áttolása), hajlítás, csavarás, tűzihesztés. S kiegészítésül tizediknek mondjuk az ódorkovácsolást, amikor az izzó vasat előre elkészített formába verjük. A mesterségbeli tudás azt jelenti, hogy a kovács ezeket a műveleteket tudja tisztán kivitelezni és adott forma kialakításakor következetesen alkalmazni, s a műveletek helyes sorrendjét meghatározni. A műveletek és eszközök látszatra igen egyszerűek. A gyakorlatban viszont igen nagy ismeret- és tapasztalatanyagra van szükség ahhoz, hogy a tiszta kivitel megvalósulhasson. Meghatározó lehet a megindított anyag mennyisége, az alakítás mértéke, az ütések nagysága, a helyes ütésbeosztás, az alakítás közben szükséges feligazítás jó időben történő alkalmazása, a lekerekítések helyes aránya (hogy becsípődés, rágyűrődés, vagy repedés az anyagon ne keletkezzen), a melegítések száma stb. A rengeteg tényező mellett döntő fontosságú az is, hogy e szempontok megvalósításához mekkora energiakészlet áll rendelkezésre (ráverő – egy, kettő, vagy gép – ütőerő tonnában mennyi?). Vagyis: egy vagy két ráverő kovács, s gépi ütőerőben hány tonna. S mindezek mellett rendkívül fontos a vezető kovács biztos tudása, határozottsága, készenléte, lazítás nélküli jelenléte s nem utolsósorban természetesen formai látása, szerkesztő képessége, arányérzéke.

• Nausch Géza: A kovácsvezetőnek olyan a szerepe, mint egy karmesternek. Az üllőn történt munkáért egymaga felelős – függetlenül az együtt dolgozók számától. A fogóban tartott anyag súlyát a test billentésével kell ellensúlyozni. Az ütéshez viszont a másik oldalra kellene billenni. Ebből gyakorlatilag az következik, hogy a vezetőkovács egymaga képtelen olyan ütőenergiát produkálni, ami valamirevaló keresztmetszet kialakítására elegendő lenne, így a ráverő alkalmazása elengedhetetlen feltétel. Ezt a tényt a rátét szerszámok használata még jobban indokolja. A karmester munkájának érdekében, sok száz év alatt alakulhattak ki azok a munkaszabályok,

jelzések és kovácsvezetői stílusok, amelyek nélkül a vezető nem képes az őt segítő ráverőket irányítani, így a mesterségbeli szempontokat sem tudja tartani. Következésképpen nem marad ura az anyagnak. Az üllőszabályoknak jelentősége az, hogy a vezetőkovács mindenekelőtt melegítéseket takarít meg – itt főleg arra kell gondolni, hogy van olyan eset, amikor csak egy meleggel lehet dolgozni – továbbá képes az ütőerőt diktálni. Ezzel egyidejűleg rengeteg mesterségbeli szempont érvényesülésére nyílik lehetőség.

– Koczogh Ákos: *Azt mondtuk, hogy a kovácsolási stílusok a munka milyenségéhez igazodnak, eszerint tehát többféle megmunkálási stílus is van, többféle „hozzáállás”.*

• Nausch Géza: Az igen nehéz és hatalmas ütőenergiát igénylő darabok kovácsolásánál a steyer stílussal élünk, üteme olyan, hogy minden ráverő képes teljes energiával ütni. Mindegyik ráverő körlendülettel üt. A vezető csak akkor üt az anyagra, mutatván a következő ütés helyét, ha már minden egyes ráverő leadta ütését. Mivel a kalapács nem az üllő lapja felett megy vissza, hanem annak vonalában, nagyon szorosan is követhetik egymást a kalapácsok. Így alkalmas három ráverő igénybevételére is. A pontatlan ütések és az üllő körüli nehézkes elmozdulás miatt, főképpen csak nyújtásra, vagy igen egyszerű műveletek kivitelezésére alkalmas (lyukasztás, lyuktágítás, vállazás stb.) Valószínűleg a hengerművek születése szorította háttérbe, mert buga átkovácsolására, rúdvasak nyújtására alkalmas. Tanuló koromban tiltották be a körlendülettel való ütést. Állítólag balesetveszélyes. Szerintem csak a szabálytalan felállásnál, ami viszont minden ütősnemnél veszélyes lehet.

– Koczogh Ákos: *Az igen gyors alakítást igénylő darabokhoz, melyeknél az üllő körüli gyors mozgás és a váltakozó erejű ütés a fontos, nyilván megint más stílust kell alkalmaznunk.*

• Nausch Géza: Az úgynevezett francia stílust, így az ódormunkáknál, amelyek gyorsan hűtik a darabot, tűzihégesztéseknél, ahol is villámgyors könnyű ütések kellene, s a legtöbb szabadalakító munkánál használható. A vezető mindkét ráverőnek mutatja az ütés helyét, nagyságát. Nagyobb daraboknál

az első ráverő körlendülettel üt, a második könnyű feligazító ütésekkel. Kisebb daraboknál mindegyik vállmagasságból üt. Üteme olyan, hogy az üllőben lévő betét nem tud az ütés hatására sem kiugorni. Az anyag és a rátétszerszámok rázkódását, félreugrását a következő ütés lefogja. Fizikával minden mozzanata igen jól indokolható. Sajnos, igen jó ütemérzék kell hozzá, s ezért nehezen tanítható. Olyan ütéssebességet lehet elérni, hogy a kalapácsok egymást állandóan súrolják. Jelentőségétől a süllyesztékes kovácsolás és a prések megfosztották. Ma már ritkán akadnak öregek, akik minden részletig ismerik. Olyannyira irányítható vele a segítő gárda, hogy amikor a nagyobbik kalapács ütése fölösleges, akkor az leállítható, szükség esetén újra közbeüthetethető.

– Koczogh Ákos: *Gyermekkoromban autókaroszeria üzem volt az udvarunkban. Hatalmas üllők, szüntelen hasonló ütemű ráverések.*

• Nausch Géza: Igen, ez a harmadik, az úgynevezett „kompanisch” a leghasználatosabb forma. Egyenlő klyty-klyty ütésközökkel, egyenlő ütőerővel. A méreteket úgy tartja a vezető, hogy hol szorosabbra, hol ritkábbra veszi az ütésközöket. Valószínűnek tartom, hogy a színesfémkovácsok, vagy a hidegkovácsok (lakatosok) üteme volt. A kazánkovácsok, hajókovácsok, hídépítők mind ebben a stílusban dolgoznak. Szegecselésnél és hideg anyagnál, no meg olyan ütéseknel (vízszintes irányú), amelyeknél a testtartás nem kedvező, ott indokoltnak tartom. De az is lehet, hogy mindez a hengerművek, a prések és kalapácsok korának szüleménye, amikor a kézi alakítás szerepe megszűnt. Hogy a stílusok, a kovácsdarabok szüleménye, azt bizonyítja az is, hogy az üllő melletti felállás, ütemmegadás, ütőerőváltoztatás, ütéskihagyás, fordítás, üllő körüli elmozdulás, az anyag áttolása üllőn, az első ráverő kihagy, a második ráverő kihagy, a leállás jelzései mindhárom nemnél azonosak.

– Koczogh Ákos: *Mindez igazolja azt a régi mondást, hogy „Egy kovács nem kovács, két kovács félkovács, három kovács egy kovács.” Vagyis: a kovácsolás három ember tökéletes összmunkája. Ez az összehangolt munka természetesen megfizethetetlen, ha vásárcsarnoki szemlélettel gondolkodunk, s nem hamutartókkal akarjuk megmenteni, újjáteremteni*

kovácsművészetünket. A művészi kovácsolást nem lehet aprópénzre váltani. Egy valamirevaló gyertyatartó is egy-két órai közös munka eredménye. Ne feledjük, nem hajlítot, csavart drótokról van szó. De maradjunk a te karmesteri hasonlatodnál.

• Nausch Géza: A három ember közös munkája csak karmester és zenekar viszonylatában ér valamit. Mivel ma a kézi munka főlöseges az ipar számára, s ami még használható lenne, azt biztonsági intézkedések tiltják, s egyáltalán, ami a kovács számára megmaradt, az nem igényli az igen nagy mesterségbeli tudást, így csak rossz karmestereket képeznek, még rosszabb zenekarokkal. Az üllőmunkában épp az a csodálatos, ha magán viseli a sok évszázad patináját, sok-sok jobbnál jobb kovácsmester több száz éven át érlelődött munkamódszerét. Ezeket a munkamódszereket továbbfejleszteni már nem lehetett. A fejlődés további iránya a gép lett, s ha szomorúan is, de tudomásul kell vennünk, hogy e szakmát csiszoló mestereknek legfeljebb a munkájuk marad meg. Módszerük ma még szép emlék, de a jövő kézikovácsa már nem ragadja magával a nézőt. Az ipar fejlődésével a fémművesség több tucat szakmára bomlott. A fémalakítás kézi módszereinek gépi megfelelői is lassan elavult technológiákká válnak. A tudomány olyan újfajta fémalakító eljárásokat szült, amelyeket az előző századok fémművesei nem ismertek. Ma már a gépi alakítás is ott tart, hogy a szerszámgépeket két csoportba sorolhatjuk: az egyetemesekre (ezek több művelet, illetve minden olyan művelet elvégzésére alkalmasak melyek az illető szakágat jellemzik, pl. egyetemes esztergán mindennemű esztergályos munka elvégezhető), és a célgépekre (ezek meghatározott munkadarab sorozatgyártására alkalmasak). Több művelet elvégzésére programozhatók. Munka közben nincs idővesztés a gép átállításával, méretek ellenőrzésével, anyagbefogással, az anyag adagolásával stb. Ilyen pl. a revolvereszterga. A korszerű nagyipar területén is tapasztalható olyan termelési színvonal, amely már nem tükrözi korunk tudományos eredményeit. Mindez az iparművészetben még jobban megfigyelhető. Míg a középkor fémművese szívesen benne élt az iparban, annak

művelője kora technikai színvonalának tükrözője volt, addig a mai iparművész elavult, korszerűtlen technológiákkal dolgozik. Ez valószínűleg annak a fejlődési folyamatnak eredménye, mely megszülte azokat az újfajta anyagokat, amelyek a fémek adott funkciójú tárgyaknál háttérbe szorították. Az iparművészek viszont nem igyekeztek korunk tudományos eredményeit követni. Itt gondolok arra, hogy valamikor az étkezési célt szolgáló edények fémből készültek. A porcelán olcsósága, higiéniai előnyei nyilvánvalóan kiszorították a fémeket. Hasonló példa tucatjával akad. Míg a középkor ötvöse a mindennapos igényeket szolgálta, használati tárgyakat készített (a szó szoros értelmében), addig a mai ötvös csupán alibit keres a használhatóság területén. A közönségnek nem dísztal az igénye, hanem tál, amelybe lisztet, cukrot, levest stb. rakhat. A művészek ott követték el az első hibát, hogy amíg a tudomány igyekezett jobb lehetőségeket találni, addig ők az új dolgok alkalmazásától idegenkedtek, az újfajta anyagokban rejlő lehetőségeket nem ismerték fel. Ragaszkodtak a nemes anyagokhoz, félreismerve azt, hogy a munkának kell az anyagot azzá tenni. Így kialakult a díszítőipar, melynek létjogosultsága megkérdőjelezhető. A hibák helyrehozatala ma az ipari formatervezők feladata. Sajnos, ma már ők is csak az ipar peremén kullognak, s nagyon nehéz feladat számukra, hogy az ipar területén létjogosultságot szerezzenek. Fel kell ismerni az újfajta anyagokban rejlő lehetőségeket, azokra megtalálni a mai technológiákat, a technikai megoldásokat! A kovácsolás több száz év óta semmit sem változott. Már ami a műveleteket illeti. A technikai eszköztár viszont annál inkább. A díszítőipari tevékenység a mai kovácsokra még jobban rányomja a bélyegét, mint az ötvösökre. Az általuk nemesnek vélt anyag zömmel elértéktelenedik, s a tárgy használhatóságát rontja a rossz anyagmegválasztás. Ma már bő választási lehetőség van anyagok területén, s el kell ismerni, hogy lehetőségeink megcsappantak. Ezt valamilyen formában pótolni kell. Az egyik lehetőség, hogy a vasas megismeri az új eljárásokat, azok ismeretében újfajta tárgyi formákhoz juthat el, új funkciójú tárgyak készítésére nyílik lehetősége.

Az új eszközök alkalmazása az egyetlen olyan lehetőség, amely képessé teszi az embert a korszerű iparművészet megteremtésére.

– Koczogh Ákos: *Itt kell hangsúlyoznom, hogy a gépek alkalmazása, a sorozatgyártás nem jelenti azt, hogy az iparművész üzemvezetővé alakul át, műhelye nagyüzemmé, s alkotásainak értéke csökken, mert például közbeiktatta a gőzkalapácsot, hogy a nagyobb igény, a szélesebb tömeg javára többet termelhesen. Az alkotás művészi, erkölcsi, etikai értékét nem a példányszám szabja meg, s különben sem úgy kerül ki a művész kezéből, ahogy a gép alól. A finomításnak, a végső forma elérésének még számtalan gondos, apró munkája vár az alkotóra, hogy a nagyját kiegyengetve kiadhassa kezéből. A ma iparművésznének szüksége van a gépek segítségére, de éppen ez különbözteti meg az ipari formatervezőktől, hogy nem bízhat mindent a gépre. A mai ember még a gépi termeléstől is igényli gyakran a kézi munka jeleit, hogyne igényelné az iparművésztől, az iparművésztől, aki mégiscsak örököse hajdani kézművesek tisztességének, a kézi munka becsületének, hitelt adó jegyének. A kovácsolásban nehéz honi jelleget találni, sőt az egyéniek is könnyen elmosódnak a technológiák fegyelmében. Vajon mi az, amit Nausch Géza sajátjának tud?*

• Nausch Géza: Mindenekelőtt igyekszem műfajilag tiszta terveket készíteni. A kovácsolásnál az anyag alakításának jellegét, a képlékenységet hangsúlyozom. Kovácsolható formákat igyekszem tervezni, melyek a technológiai szempontokkal összhangban állnak. Igyekszem minél kevesebb darabból összeállítani a tárgyat. Így a szerelés, a darabok illesztésének problémái alól mentesülök. Ha több darabot kell összeraknom, akkor azok csatlakoztatására csak a kovácsolásra jellemző kötési módok jöhetnek számításba (bújtatás, kötegelés, tűzihégesztés stb.). Mivel a kovácsolható tárgyi formák a díszítést nem igénylik (szerintem), így én a műveletekből akarok ornamentikát képezni. Ha lehetséges, akkor a tárgyi formát azonos műveletek ismétlésével érem el. Mindezt azért tartom fontosnak, mert szerintem a kovácsnak tudnia kell a nyers vastömb kézbevételekor még azt is, hogy a darab hány melegítéssel,

s hány ütéssel készíthető el. A darabon felismerhetőnek kell maradnia: hogyan jutottam el az adott formához. Gyakorlatilag ebből az szűrhető le, hogy megelégszem a mesterség adta szépségekkel, mely számomra minden esetben indokoltabb, mint a különálló dísz megjelenése. A formaképzés másik módja az elemekben való gondolkodás. Ezt megint a technikai kötöttségek indokolják. Mivel kovácsolásban az alkatrészek méreten tartása a legnehezebb, így az azonos formák kovácsolása a legegyszerűbb megoldás. Nagyobb tárgyak elkészítésénél a súly már igen nagy kötöttséget jelent, s az elemekre bontás itt még indokoltabb. Mindez akkor szép és csodálatos, ha az egész dolog a funkcióból fakad. Ha a tárgy kovácsoltsága maradéktalanul megfelel a funkció szabta követelményeknek. A dolog legnehezebb része ez. Ugyanis a kovácsolásnál alkalmazott gondolatmenet csak a funkció adta indokolás mellett fogadható el. Úgy érzem, csak az állandó munka képes az embert megtanítani a vasban való gondolkodásra. Említettem, hogy az alakítást akarom megláttatni és hangsúlyozni. Ez még sokszor homályos marad. Idáig tanultam a mesterséget, s ezért a bravúros dolgok is érdekelték. A helyes út szerintem: a funkcióhoz igazítani a mesterséget. Egy grammal se többet, mint amit az igényel. Ez ideig tudatosan kerültem az esetlegességeket. Igyekeztem tiszta formákban gondolkodni. Ezért mindent lesimítottam. Még nem tisztáztam magamban, de lehetséges, hogy a flottabb alakítás felé kell fordulnom, mert egy-egy tárgyamnál a tisztának szánt forma megmerevedik. Lehetséges, hogy egy kis csámpásság, vagy az ütések meghagyása mindezt feloldotta volna. Sajnos, nagyon sok dolog még megfogalmazás előtt áll.

– Koczogh Ákos: *Egyszer-kétszer tapasztaltam csak munkáidban nehézkességet, amikor nem a mondanivalód, nem a forma felé fordult az eredmény, hanem a vas megmaradt vasnak. Úgy fogalmaztam meg, hogy „sok a vas”. Az iparművészetet az különbözteti meg a képzőművésztől, hogy az anyag egyenrangúan, mellérendelten szól bele az alkotásba, vállal részt a mondanivalóból. De vigyáznunk kell, hogy túlsúlyba ne kerüljön, ránk ne dőljön, mert akkor csak az anyag marad meg, s a vas önmagában*

csupán otromba, nehéz, sötét tömeg. Ám az alkotó valóban „etheri” magaslathoz emelheti, csodákat művelhet vele, ha nem hagyja maga fölé kerekedni.

• Nausch Géza: Elgondolkodtam véleményeden, s ma már teljes meggyőződéssel fogadom el. A bunkó vasakat szándékosan alkalmaztam, hogy a pléhszerűséget kerüljem és a kovácsoltságot hangsúlyozzam. Erre az elméletre valószínűleg akkor volt szükségem, amikor a kovácsoláshoz még igen kevés élményem volt. Már jó ideje annak, hogy önmagam számára megfogalmazódott az a tény, hogy a kovácsoltság nem a keresztmetszetek függvénye, hanem azé, hogy tudok-e a kovácsok nyelvén beszélni, tudok-e kovács módjára gondolkodni. Lényegében a műfajt kell tudni! Ez valahogy rossz megszokás maradt nálam. Mindezt azért merem elmondani, mert rajzokon ellenőriztem az egészet. Először régi terveken próbáltam, csupán a keresztmetszetek finomításával. Az első tapasztalatok ahhoz a felismeréshez vezettek, hogy a munkáimból ez ideig kimaradt egy fontos szempont a tervezések alkalmával. Ez a szempont a statika. Annyiból ugyan nincs hiba, hogy netán egy gyertyatartó nem bírja ki a gyertya súlyát, vagy egy fogas lehajlik a kabát súlyától. Munkáimban szeretném, ha minden indokolt lenne, és a túlméretezés miéjtjére nincs elfogadható válaszom. Rájöttem arra is, hogy a kovácsoltság ilyen értelmű hangsúlyozása helyett sokkal szebb és elfogadhatóbb a statikai szempontok hangsúlyozása. Ilyen értelmű szemlélődés alapján meg kell állapítanom azt is, hogy egyik-másik munkámon ez fordítva sikerült. Munkáimban igyekeztem minél nagyobb keresztmetszet-változtatásokat alkalmazni. Ezt szintén a kovácsoltság hangsúlyozása érdekében. Lényegében a keresztmetszet-változtatást éppen a statikai szempontok képesek indokolni. Most látom, milyen lehetőségeket mulasztottam el. Már az egész komponálást képes befolyásolni és meghatározni ez a szempont. Ma nagyon fontosnak találok, hogy egy tárgy súlypontja hova kerül. Ezzel tudom meghatározni pl. azt, hogy valami kiemelkedik, vagy belenyomódik az asztal síkjába. Nos, ezzel a pár mondatral csak azt akartam jelezni, az az egy mondatod biztosít arról, hogy jó ideig lesz min

rágódnom. Annyit most is tudok, hogy nagyon sok lehetőség nyílt meg előttem, s ha ezekkel élni tudok, akkor valamit ismét léphetek előre.

– Koczogh Ákos: *Egy árulkodó mondatod készített arra, hogy folytassam beszélgetésünket, mellyel talán túlságosan is igénybe vettük az olvasók türelmét. De hadd jegyezzem meg, hogy ez az első alkalom, hogy egy alkotó kovácsművész műhelyébe beléssünk, s hogy őszinte vallomásaiból épp úgy megismerjük e művészet „titkait”, mint magát az alkotót. Egyetlen mondatodat kell még kiegészítenem. „Ma nagyon fontosnak találok, hogy egy tárgy súlypontja hova kerül. Ezzel tudom meghatározni pl. azt, hogy valami kiemelkedik, vagy belenyomódik az asztal síkjába.” Erről eddig nem volt szó, vagyis nem beszélünk arról, hogy Nausch Géza munkái, ha egyszer nem dísz tárgyak, s máskor meg funkciójuk is meghatározhatatlan – nem beszélve fogasok, gyertyatartók közvetlen hasznáról –, hát akkor hova soroljuk őket? Ha egyszer valami „kiemelkedik vagy belenyomódik az asztal síkjába”, akkor ez azt jelenti, hogy sík igazodik síkhoz, térforma térformához, s nem azt, hogy a gyertya lecsepeg-e arról a síkformáról, vagy éppen milyen komolyan, játékosan illeszkedik az enteriőr egészébe. Plasztikák Nausch Géza vasai – elsősorban a tér három kiterjedését követő térformák. A sokat emlegetett funkció legtöbbször munkájában nem gyakorlati, hanem eszmei. Az, amit egy spirál kifejez a végtelen visszatérés ritmusával, az, amit két párhuzamos sík kifejez a végtelenben való találkozás reménytelenségével, az, amit két egymással szembeforduló sík feszültsége jelenthet számunkra, az, ami a vas statikai erejében megnyugtathat egy jól hajló ívben, az, ami egy bunkóból vert hamutartót felül emel a hamutartolás gyakorlati szerepénél s jelképe lesz az asztal lapjából dombszerűen kiemelkedő sík hatalmas nyugalmanak. Így válik Nausch Géza vasa művészetté, kifejezéssé, plasztikává. Így mossza el a határokat iparművészet és képzőművészet között, szoborrá, plasztikává nemesítve még a mindennapi használati tárgyat is. Nem minden esetben, de ez viszont munkája természetéből következik. A fogasra kabátot, kalapot kell akasztanunk. Ez nem jelenti azt,*

hogy egyszerűségük, a műveletekből következő ornamentális érték, a mesterség adta szépségek ne engednének szóhoz jutni olyan igen mélyről fakadó mondanivalókat, melyek végül is lekerekedett, vagy kemény formák magányában, vagy ismétlődő ritmusában testesednek meg. Egy iskola lakószobájában, s egy putrinak beillő alacsony, kicsi kovácsműhelyben született alkotások, gondolatok foglalkoztattak most bennünket. A műhelyben a pörölyt nem lehet úgy felemelni, hogy kellő magasságban a mennyezetnek, vagy lámpának ne ütközzék, s a prés alól kikerülő olcsó hamutartókat, a mindennapi igen szerény megélhetés biztosítékait összeguborodva kell csinósítani. Lassan már kovács sem akad, aki a karmester mellé karnak szegődjön, minék is. Könnyebb munka és biztosabb kenyér bőven akad. Szent megszállottság kell ehhez a művészethez. Jövője van a kovácsművészetnek. Nem gyertyatartóké, tűzszerszámoké, hanem a nagy köztéri munkáké, kapuké, térrácsoké, kerítéseké. Ne hagyjuk elkallódni tehetségeinket! Ha valamikor, hát most ismét hívják, igénylik épületeink, hogy vas munkákkal oldjuk fel merev síkjaikat, törjük át az egyhangú, rideg felületeket, hogy a vas megszépítő hatalmát bevigyük a néma falak közé.

(Új Forrás 1978(1)87–94.)

Nausch Géza: Fekete Gyémánt – Emlékművek az iparnak, 1986 körül

Nausch Géza emlékkiállítása, Bánhidai Alkotó Ház Beteg Szamár Galéria, 2023

Nausch Géza kisplasztikái,
Bánhidai Alkotó Ház Beteg
Szamár Galéria, 2023

Wehner Tibor

EGY ALIG ISMERT SZOBRÁSZ ISMERETLEN MŰVEINEK HAZATÉRÉSE

NAUSCH GÉZA SZOBRÁSZMŰVÉSZ EMLÉKKIÁLLÍTÁSA TATABÁNYÁN

A köztudatban, de a művészet dolgaival foglalkozók körében is az a tévhit él, hogy Nausch Géza ötvös- és kovácsművész volt. Egyszóval egy mesterember, vagy jobb esetben: iparművész. És noha a legjelentősebb művei valóban a kovácsműhelyben születtek meg és váltak funkcionális, használati célokért szolgáló, környezetükbe szervesen illeszkedő alkotásokká, az életmű alapvető jellemzője gyanánt mégis e tatabányai alkotó képzőművészeti indíttatását és szobrászati vonzódását kell megjelölnünk. Az életrajzi adatok, az alkotóút fordulatai is ezt tanúsítják. A Bánhidán 1941-ben született Nausch Géza mint oly sok korabeli kortársa is, a tatabányai Bányász Képzőművészeti Szabadiskolában kezdte meg felkészülését – első mesterei között Szlávik Lajosról és Krajcsiroivits Henrikről kell megemlékeznünk –, majd 1955 és 1959 között a budapesti Képző- és Iparművészeti Gimnáziumban tanult, ahonnan egyenes út vezetett a Magyar Képzőművészeti Főiskolára: itt 1960 és 1965 között, a festő szakon végezte tanulmányait. Mindemellét Kállai István ötvösművész műhelyében ötvösséget, fémművességet tanult. Művészeti indíttatásáról, pályakezdéséről így vallott egy halála előtt készült, Veizer Tamás által lejegyzett beszélgetésben: „Tizenhat évesen dekoratőr voltam az erdőműben, amikor beneveztek egy országos munkavédelmi versenyre. Könnyű dolgom volt, mert betéve ismertem az egyetlen könyvet, ami otthon volt, *A bányászati balesetelhárítás kézikönyvét*. Mindig is festőnek készültem, ott mázoltam iskolai szünetekben, első munkahelyemen az erdőműben. ... Minden üzemben volt kovács, de sokan otthon is dolgoztak, és láttuk, milyen szépen dolgoznak. Segítettem nekik, aztán azt mondtam: szeretném megtanulni. Az igazgatómtól kaptam egy papírt, hogy szabad bejárásom van a műhelybe. A budapesti Művészeti Gimnáziumban már szakmunkát

szinten ismertem a kovácsmunkát. A főiskolán 1965-ben végeztem: grafikákat, rézmetszeteket készítettem... Elmentem Kállai István ötvösműhelyébe. Ha már foglalkozott velem, kitanultam a vésnök szakmát. Az öreg megtanított a plasztikus vésésekre, sorra adta a feladatokat. A végén elárulta, én voltam az egyetlen, aki végigcsinálta. A vasról mindent ő tanított meg.”

Visszatérve Tatabányára hét éven át tanított, majd a hetvenes évek elején berendezte ötvös- és kovácsműhelyét. 1966-tól jelentkezett műveivel a nyilvánosság előtt: a stúdiumai során szerzett ismereteket és készségeket kamatoztatva olajfestményekkel és grafikákkal, elsősorban rézmetszetekkel és rézkarcokkal szerepelt a Komárom megyei kollektív tárlatokon. Később az Iparművészeti Vállalat megrendelésére tárlakat, vázákat, gyertyatartókat készített, majd a nyolcvanas-kilencvenes években több nagyszabású megrendelést is teljesített: ilyen volt a budapesti Hilton Szálló gótikus kandallója, a Rákóczi téri vásárcsarnok négyzárnyú kapu-rekonstrukciója, a Honvéd utcai Budapest Bank főkapuja, vagy a gödöllői Királyi kastély kovácsoltvas munkáinak, kapuinak, korlátainak, kandelábereinek újjávarázslása. Ebbéli, rendkívül magas művészi szinten és technikai tökélyvel végzett tevékenységének felsőgallai műhelyének fokozatos kirablása, és a Turul-rekonstrukció körüli herce-hurca vetett véget: a megkezdett munkát nem fejezhette be, a kivitelezésre szóló megbízást menet közben visszavonták, és keserű elégtételként, mérhetetlen csalódással, tehetetlenül szemlélhette a félresikerült emlékmű-helyreállítás eredményeként elkészült tojócsoves madarat. Csaknem hasonló, furcsa és szakmailag nehezen magyarázható eljárás kísérte a bánhidai II. világháborús emlékmű megszületését is: hiába nyújtotta be a legjobb tervet és nyerte meg a pályázatot, a szakmai zsűri döntését

felülírva a megrendelők mégis egy XIX. századi szemléletet tükröztető katonaalakot szerettek volna talapzata emelni. Aztán mégiscsak győzött a józan ész, és 1994-ben megszülethetett az életmű egyik legjelentősebb monumentális kompozíciója, a törött mészkőtömbök közé szúrt két kard fenséges felkiáltójele.

Az ezredfordulót követő években Nausch Géza érdeklődése a szobrászat felé fordult: vas- és bronzplasztika-sorozatok készítése foglalkoztatta. Ennek egyik előzménye volt, hogy már 1985-ben, a Komárom megyei iparművészek kiállításán is szobrászati kollekcióval jelentkezett: vasból megformált oszlop-plasztikáit akár monumentális kompozíciók modelljeiként is szemlélhettük. Később, 2008-ban hatalmas elégtételként megkapta az iparművészek legmagasabb szakmai elismerését, a Ferenczy Noémi-díjat. Ekkor, ebben az évben járt először a Tisza-menti város, Csongrád művésztelepén, ahová 2013-ig rendszeresen, évente visszatért az itt megrendezett kovácsművészeti és szobrászati szimpozionok vendégeként. Csongrádon készítette el azt a vas és bronz kisplasztika-sorozatát, azt a léptékében is valóban kisméretű, néhány centiméter magasságú emberi alakokból, figurapárosokból, alakcsoportokból felfűződő, egységes szemlélettel megformált kompozíció-együttest, amelynek egyik válogatását ez az emléktárlat Tatabányán most első alkalommal tárja közönség elé, s amellyel végső soron lezárta munkásságát. Ez a műegyüttes a geometriai alapelemekre – hasábokra, hengerekre, gömbökre – redukált, a lényegi vonásokat megragadó és kiemelő, groteszk szemlélettel interpretált, esetenként lírai szölamokat is hangoztató, a kor emberét megjelenítő, alakjainak jellemző vonásait felmutató, a korszellemet sűrítő plasztikai összegzés. Az egy-egy magányos alakot, vagy az egymással kapcsolódó figurapárt és a többszereplős csoportot megjelenítő plasztikák a stílzálás mesterművei: általában részletezés nélkül, sima felületekkel megjelenített

embermások jelennek meg, amelyek formailag esetenként már-már absztrakcióba hajlón átírtak, máskor a természetes alakzatok felé visszaforduló plasztikai mozzanatokkal jellemzettek. A testhelyzetek, a gesztusok magatartás- és létezősmódokról, viszonyokról árulkodnak, akciókról és állapotokról tudósítanak: körökben, az általuk áthatott terekben kapcsolatok, ellentétek, feszültségek, konfliktusok, hiányok lapanganak és élesztődnek. Nem tudható pontosan, kik a szobor-szereplők és mi a narratíva, mi a történet: általános érvényű, a létezés titkait kutató művészi kérdésfelvetéseket feltételezhetünk. És persze bizonytalanságokban vergődő kétségeket, lehangoló kiútatlanságot, feloldatlan zavart.

Néhány éve derült fény egy XX. századi tatabányai festő, Görgényi István hatalmas, rejtett értékekben gazdag, a magyarországi emléktárlatban páratlan jelentőségű, az 56-os forradalomra reflektáló életművére, és most egy kovács- és szobrászművész munkásságának eddig szinte teljesen ismeretlen fejezetei bontakozhatnak ki előttünk. Nausch Géza halála után nyolc esztendővel azt regisztrálhatjuk, hogy Tatabánya szobrászatának a jól ismertek – mint Bondor István, Brém Ferenc, vagy a napjainkban is aktív Lois Viktor, Szunyogh László és Varkoly László mellett – volt egy jelentős, önálló, eredeti plasztikai eszmények jegyében munkálkodó, komoly mestere is: a szobrászművész Nausch, aki egyébként kovácsmesterként is működött, és nem csupán egy második világháborús emlékmű meg néhány rekonstrukció kapcsolható művészi munkásságához. Elmondható tehát, hogy ezzel a Csongrádon őrzött műveket feltáró emlékkiállításal Tatabánya város művészetének, szobrászatának története egy mind- eddig rejtőzködő, értékes műegyüttes megismerésével és megismertetésével gazdagodott.

(Elhangzott 2023. május 12-én, Tatabányán, a Bánhidai Alkotó Ház Beteg Szamár Galériájában, a kiállítás megnyitóján.)

Ugrin Emese „AZ ÉLET SZÍNHÁZA”

NYILASI TIBOR FESTŐMŰVÉSZ KIÁLLÍTÁSA

Immáron hagyománnyá vált, hogy az esztergomi Balassa Bálint Múzeum nyári tárlatai keretében egy-egy külföldön élő magyar származású kortárs képzőművész alkotásaival ismerkedhet meg a nagyközönség. Az idén Nyilasi Tibor festőművész műveit láthatjuk a kiállítási terem falain. Neve nem cseng ismeretlenül a hazai művészetrangok fülében, hiszen 1970-ben egy kisebb kiállítás keretében már bemutatkozott szülőfalujában, Kesztölcön. Alkotásaiból pedig néhányat a Magyar Nemzeti Galéria és az esztergomi Keresztény Múzeum is magáénak mondhat.

Nyilasi Tibor 1936-ban született a Komárom megyei Kesztölcön. 1957 óta él és dolgozik a kanadai Hamiltonban. Művészeti tanulmányait 1957 és 1964 között az ontarioi College of Art-ban végezte, melyet az alakrajz terén és a murális festészetben elért kiemelkedő eredményeiért a francia kormány kitüntetésével fejezett be. Főiskolai tanulmányai végeztével rövid ideig ipari kiállításokat tervezett, majd 1968-tól a hamiltoni Board of Education iskoláiban, mint középiskolai rajztanár dolgozik. 1975-től hét éven át volt a Dundas Valley School of Art művészeti szabadiskola tanára, ahol művészeti anatómiát és akvarellfestészetet oktatott.

Nyilasi Tibor elsősorban mint akvarellfestő vált ismertté a kanadai és a nemzetközi művészetben, bár vonzódása a murális művészetekhez a főiskolai évek múltán sem szűnt meg. 1979-ben tagja lett a Kanadai Vízfestők Egyesületének (Canadian Society of Painters in Water Colour), majd a Kanadai Nyomat és Rajz Tanácsnak (The Print and Drawing Council of Canada) és a Szín és Forma Társaságnak (Colour and Form Society). Számos egyéni és csoportos kiállításon vett részt. Alkotásai megtalálhatók magán- és közgyűjteményekben egyaránt, így II. Erzsébet angol királynő windsori kastélyának könyvtárában is. Első nagyméretű tojástempera képe, a *Melody*, melyet a képzőművészeti főiskola befejezésekor festett

az ontarioi Egészségügyi Minisztérium tulajdonában van. Az építészethez szorosan kötődő monumentális műfajok terén figyelmét elsősorban a mozaik és az üveg technikák kötötték le. Első, velencei üvegmozaik falképét 1976-ban a hamiltoni Magyar Római Katolikus Plébánia kultúrtermében helyezték el. A következő évben egy hamiltoni szociális bérház kápolnájába tervezett színes üveglakatot. 1980-ban a müncheni Franz Wayer Company műhelyében kapott lehetőséget a tervezői munka mellett a szakma speciális ismereteiben való elmélyülésre. Köz- és magánépületek számára tervezett fali és padlómozaikokat. Itt készült munkáiból válogatott alkotásait a BAU'80 kiállításán is bemutatták.

Mindezen sikerek ellenére Nyilasi Tibor legfőbb ki-fejező eszköze az akvarell maradt. Ez a gyors munkatempót, biztos rajztudást és ecsetkezelést, lényegre törő látásmódot igénylő festőtechnika bizonyult a legalkalmasabbnak a mindennapi élet apró mozzanatainak rögzítésére.

Nyilasi Tibor művészetének középpontjában az Ember áll. Képeinek egyik alapvető témáját a beton és üveg elemek közé szorított nagyvárosi ember élete, érzései, konfliktusai és félelmei alkotják. „Ez a témakör akkor alakult ki bennem – vallja –, amikor alkalmam nyílt 1976-ban bejárni Észak-Olaszország falvait, és életben maradt barátaim borzadályt keltő élményeit hallgattam.” Festményein a belvárosi utcák járókelőinek neonfényben megcsillanó fehér sziluettjei, a pályaudvarok és nagyvárosi utcák tömegeiben meghúzódó és feloldódó, személyiségét veszített ember nyomasztó életérzése elgondolkodtató. Nyilasi művészetében színpadi díszletekké redukálódnak az épületek, bá-bukká, néha tragikusan komoly, máskor komikusan groteszk figurákká az emberek. Nem cinizmusból fakadó jelenetek ezek, hanem gondolkodásra kényszerítő, figyelmeztető „szavak”. A fények és árnyékok, a színek kavalkádja mögött drámai feszültség húzódik meg: az ember szembesülése az önmaga

Nyilasi Tibor: *Tálálkozás a pub-ban*, 1995

Nyilasi Tibor: *Látkép Kesztlőrcről*, 2001

Nyilasi Tibor a műtermében

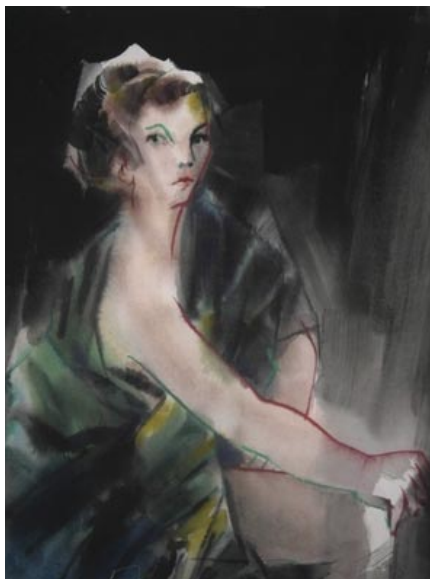
alkotta civilizációval, mely amennyire felszabadít, olyannyira nyomaszt is.

A színház, a zene a művész másik fontos ihletője. Nem csak a hajdani fiatalember álmait és vágyait őrzik

ezek a képek. A színház maga az élet megjelenítője, ahol sűrítve tárul elénk mindaz, amelyet a hétköznapiak útvesztőjében megélünk. A látvány pedig mindannyiunkat lenyűgöz s ugyanakkor fölemel. „A színpad drámai intenzitása olyan élményben részesít, mint egy örökké váltakozó festményé” – írja Nyilasi Tibor. „Az alkotói problémák megsokszorozódnak, amikor a témakör figuratív avagy tömegjelenség jellegű. Az opera, a balett, a dráma hozzásegítenek az emberhez való közelebb jutáshoz”.

Az akvarellfestészet állandóan változó, meg-megújuló technikai lehetőségei, mely nem kis mértékben függ az alkotóművész gyakorlati tudásától, tapasztalatától, új távlatokat nyit a portréfestészetben is. A technika sajátossága, melynek alapja a gyorsaság az olajjal ellentétben, nem a jellemábrázolásra, hanem pillanatnyi hangulatok soha meg nem ismételtetők rögzítésére készítetik a művészt. Nyilasi Tibor portréi alkalmat adnak az akvarellben rejlő művészi lehetőségek megismerésére – s talán ennek a hazánkban oly kevésbé népszerű műfajnak a megkedveltetésére is.

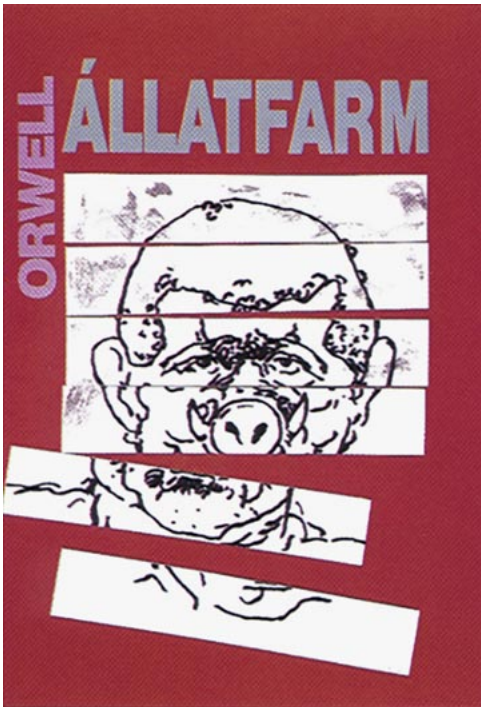
(*Nyilasi Tibor festőművész kiállítása. Esztergom, 1987. Balassa Bálint Múzeum. (Katalógus)*)

Nyilasi Tibor két portréja

Oláh György: Plakátok

Sárvári Márta EGY ELSŐ DÍJ TÖRTÉNETE

A GRAFIKUSMŰVÉSZ

Plakátpályázatot hirdetett a nemzetközi gyermekév alkalmából az ENSZ Környezetvédelmi Programja, az UNEP. Magyar sikerrel zárult a kiírás, a felnőtt kategória első díját Oláh György grafikusművész nyerte meg. A nemzetközi titkárság gratuláló levele és a díjról szóló értesítés a napokban érkezett meg a Hazafias Népfrent környezetvédelmi munkabizottsága címére, pályázni ugyanis a társadalmi szervezeteken keresztül lehetett.

Újabb eredmény egy ígéretes művészpályán: Oláh György „társolyában” már ott van a tavalyi varsói kiállítás különdíja, amelyet a népek barátságát, a nemzetközi együttműködést és szolidaritást szimbolizáló munkájáért kapott, és ott van a békéscsabai grafikai biennálé nagydíja is, amelyet ugyancsak nemzetközi zsűri juttatott neki.

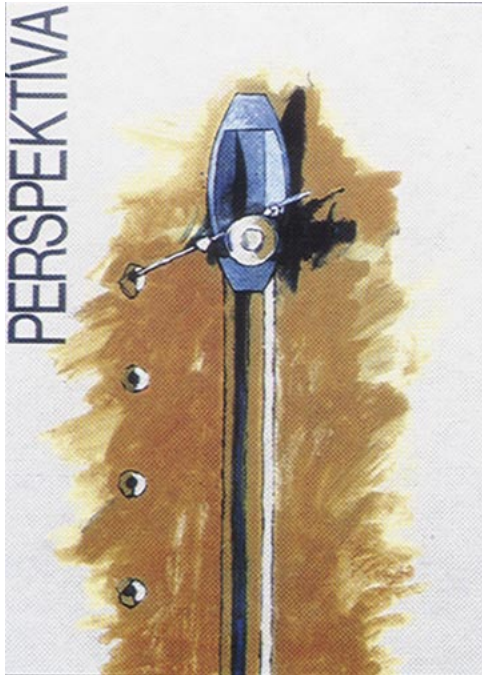
- És részt vettem a Népfrent környezetvédelmi plakátpályázatán is – teszi hozzá mosolyogva. – Nem dicsekvésemből mondom, hanem azért, mert fontosnak, szívemhez közelállónak érzem a témát.

- *Ez a kapcsolat indította arra, hogy induljon az ENSZ pályázatán is?* – kérdeztem.

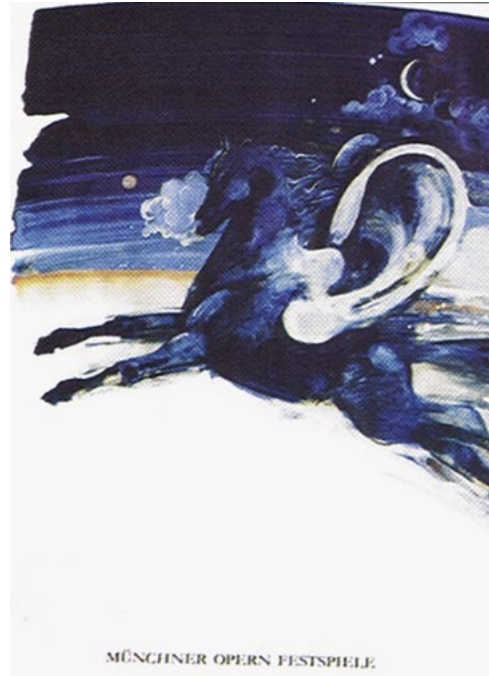
- Igen. A környezetvédelmi munkabizottság hívta fel a figyelmemet a kiírásra, bár bevallom, a stencilezett szövegből nem derült ki pontosan, miről is van szó. Először azt hittem, valami félreértés történt, és a pályázat csupán a gyerekeknek szól. Kiviteli szinten mindenesetre két vázlatot adtam be, s csak utóbb derült ki, hogy felnőtt és gyermek kategóriában lehetett indulni. Így fordulhatott elő, hogy szokássommal ellentétben egyik munkámról sem készült fénykép, és azt sem tudom, melyiket érdemesítette az első díjra a zsűri. Meg kell elégednem azzal, hogy elbeszéltem, mi is van a két plakáton, noha mindketten tudjuk, a szó ebben az esetben kevesebbet mond a látványnál.

- Az egyik a békés munka szimbólumaként faültetést ábrázol. Tudom, hogy ez már közhelyszámba megy, de a plakátnak mindenkihez kell szólnia, és erre véleményem szerint a közhellyé vált igazság művészi megfogalmazása a legalkalmasabb. Három apróság ülteti a fát, amelynek törzsét egy kis, bundás figura illesztgeti, támogatja. A napot egy néger gyerek tartja fölébe, gyökerét pedig egy ázsiai gyerek locsolja. Mindez jelvényyé, szinte emblémává állt össze: ezt a műfajt nagyon szeretem. A másikon porszívó, locsolókanna, sikálókefe és kerti szerszám formájú űrhajókon száguldoznak a föld körül a gyerekek. Glóbusunk csakúgy habzik serény nagytakarításuk nyomán. Nagyon vidám dolog az egész, tulajdonképpen olyan, mint egy felnagyított karikatúra.

Oláh György is vidám, örül a sikernek, amelyben – úgy véli – mindazoknak részük van, akik elindították, segítették a pályán. Első tanárának, aki a tatabányai kisdíjakot felkészítette a képzőművészeti gimnázium felvételijére, Zala Tibornak, a gimnázium tanárának, aki a nagyok példájával buzdított s mutatta meg, hogyan kell és lehet színvonalas grafikát csinálni. És aztán a Képzőművészeti Főiskolán Kádár György, majd a feledhetetlen mester, Konecsni György, akit fiaként tisztelt, szeretett.

Oláh György: Plakátok

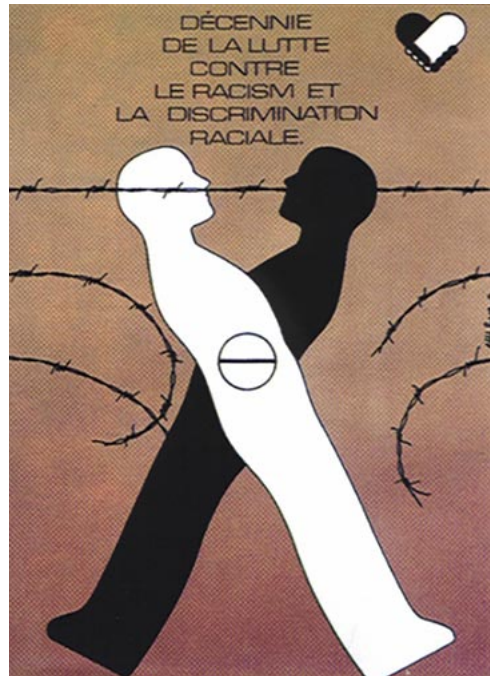
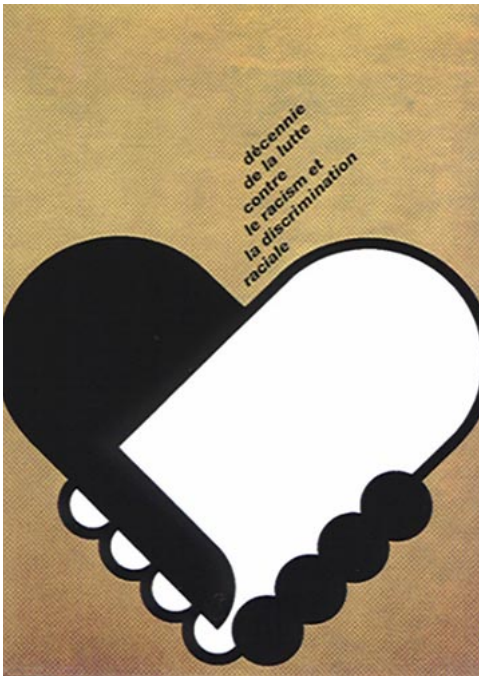

- Neki köszönhetem, hogy most minden igyekezettel grafikus akarok lenni. Úgy érzem, ez a kor műfaja – mondja.
- *És a grafikán belül mit kedvel a legjobban?*
- A reklámgrafikát, kiváltképp az emblématervezést. Az embléma olyan, mint valami jelszó vagy kiáltás. Egyszerűsége, tömörsége vonz a legjobban. De szeretem a linót, a rézkarcot, a bélyegtervezést is, és újabban a kiállításgrafikát, ez számomra a nagy kaland.
- *Sok minden érdekli. Hogyan dolgozik?*
- Előbb mindig az ötletet, ha úgy tetszik, a poént keresem meg, aztán választom hozzá a formát. Ha

olyan a témám, hogy leginkább fotóval lehet kifejezni, akkor azzal dolgozom, ha karikatúrával, akkor azt csinálom. Ezért is érzem úgy, hogy nincs stílusom. Nálam a kifejezésmódot mindig az adott feladat szabja meg. Bár igyekszem úgy dolgozni, hogy azért mégiscsak jellemzőek legyenek a munkáim. Akik ismerik Oláh György grafikáit, azt mondják, ez sikerült is neki. Az ENSZ-pályázat első díja is ezt bizonyítja.

(Magyar Nemzet 1979. március 27)

Oláh György: Plakátok

Oláh György: Plakátok és bélyegtervek

Láncz Sándor FÉLELEM ÉS REMÉNY TÉMÁI

OLÁH GYÖRGY PLAKÁTJAI

Jóllehet a magyar plakátművészetet változatlanul jeles mesterek művelik, alkotásaik ritkán láthatók együtt. Ennek több oka is van, minden bizonnyal közülük sorolható az is, hogy újabban a plakátoszlopokat – vagy legalábbis azok egy részét – a tv képernyője helyettesíti, így mindenképpen örvendetes, hogy a Képzőművészeti Főiskola Barcsay Termében láthattuk Oláh György kiállítását. Oláh Kádár György és Konecsni növendéke volt a főiskolán, utoljára tíz esztendeje láthattuk együtt plakátjait, amikor a Stúdiótól búcsúzott. Mostani bemutatkozását retrospektív tárlatnak szánta, már amennyire ezt a rendelkezésre álló két terem megengedte: mindenesetre régi és újabb művei egyaránt megjelentek a falakon.

Oláh György szellemes meghatározása szerint a plakát nem más, mint két közhely képi párosításából nyert harmadik közhely. A bemutatott műveket kép és szó pointírozott találkozása, az események grafikai-nyelvi leleménnyel való, a lehető legfeszesebb formában történő megfogalmazása jellemzi. Témájuk szerint két nagy csoportba oszthatók: közéleti és filmplakátok. Ez egyúttal előadásmódjukat is meghatározza. Az utóbbiakon a film egyik jellemző mozzanatának, vagy éppen gondolatosságának a bemutatása adja szinte kötelezően a képi elemet, s ennek hangulatát támasztja alá a választott színvilág: e műveken a szöveg mindenütt adott, és ez nem szükségszerűen válik a plakátszerűség előnyére.

A közéleti plakátok témája a nagy nemzetközi mozgalmakhoz kapcsolódik, mint a leszerelés, a neutronbomba elleni tiltakozás, a környezetvédelem (ezek többnyire pályázatra készült művek, melyekkel Oláh György több díjat is nyert), vagy olyan ünnephez, mint az Anyák napja. Többségük két alapszínre

épített: fekete-fehérre vagy okkersárga-fehérre, így ezek már a színválasztás tömörségével is kitűnnek. Ehhez járul még, hogy a képi forma többnyire egy motívum ismétlődéséből komponált, s ez a frappáns fogalmazás elősegíti a gyors hatást. Így például a *Décennie de la lutte contre le racisme...* mindkét variánsán sárga alapon jelennek meg a motívumok és a betűk. Az egyik két stilizált, egymással kezét szorító fehér és fekete kéz, a másik két egymáshoz csavarozott, ellenkező irányba mozgó fehér és fekete bábu, mely mozgásával széttépi az őket befonó szögesdrótot. Óriási trouvaille az *Armament Drive...* plakátja: a föld csutkáig kiharapott alma, így jelezve energiaforrásaink kirablását. Sajnálatosan időszerű napjainkban is a bomba fenyegetését idéző két plakát: az egyik, az *elég...*, a földre zuhanni készülő hatalmas fekete bombatömeg, a másik a *Neutronbomba*, feketével megfestett repülő békegalamb, melynek fehérre pusztított csontváza világít ki a feketéből. Ugyancsak frappáns az *Anyák napja* plakátja: nagy vörös szívből kivágott, mellette megjelenő kis vörös szív újszerűen jelképezi anya és gyermek ezerszer megénekelte és megfestette, eltéphetetlen összetartozását.

Az újabb plakátok megszínesedtek: így az elmúlt évben készült *Március 15.*, melyen piros-fehér-zöld színű, átlósan felcsapó lángok hordják az álló betűkből rajzolt, aláhúzott dátumot.

A kiállítás jelentőségét talán egy francia látogató fogalmazta meg legtalálébban: megnyugtató látni – írja a vendégkönyvben –, hogy egész Európában azonosak a gondolatok, a félelem és a remény témái.

(*Új Művészet* 1991(2)62.)

Papp Albert: Őnarckép Vandával

Papp Albert: Vanda babával

Papp Albert: Téli utcán, 1997

Wehner Tibor

PAPP ALBERT, A „DUNÁNTÚLI ALFÖLDI” FESTŐMŰVÉSZ KIÁLLÍTÁSA

Az egyik legújabb kiadású lexikon meghatározása szerint Kemendollár község Zala megyében, a Zala folyó mentén fekszik. Lakosainak száma 2001-ben 563 volt, területe 1607 hektár. A település múltjára a Várdombon késő bronzkori erődtünet és középkori várom nyomai utalnak. A mai település Kemend és Ollár (első írásos említésük XIII. századi) egyesítésével jött létre a XIX. század második felében. A falu 1741-től a Festeticsek birtokában volt, mely időszakról római katolikus barokk temploma és harangtornya tanúskodik. A falu lakosai mezőgazdasági munkával és fafeldolgozással foglalkozkodnak.

Ugyanezen lexikon meghatározása szerint Tatabánya a Vértes és a Gerecse hegység között fekvő megyei jogú város, kistérségi központ Komárom-Esztergom megyében. Lakosainak száma 2001-ben 72.470 volt, területe 9.145 hektár. A térség paleolitikus, neolitikus, rézkori, bronzkori, római és avar kori lelőhely. Az Alsógalla határában 1896-ban felfedezett szénkészlet kiaknázására létesített bányatelepből alakult ki, amely a XX. század elején már az ország széntermelésének 1/3-át adta, és az 1947-ben társközségek egyesülése révén létrejött város az 1980-as évek végéig a magyarországi szénbányászat egyik központja volt. Nevezetességei a barokk plébánia-templomok, a Turul-emlékmű, a Népház, az Üzleti Tudományok Főiskolája, a bányamúzeum, a hegy oldalában a Balkánról Európa nyugati partvidékéig futó autópálya. Ipari park, gépipar, elektro- és híradástechnika-ipar jellemzi mai arculatát.

A két, egymással oly ellentétes méretű és jellegű településnek meghatározó jelentősége van Papp Albert festőművész pályáján: életútján és festészeti munkásságában is. E festő 1938-ban, Kemendolláron született, és a budapesti majd egri művészeti, művészetpedagógiai tanulmányainak lezárása után 1959-ben érkezett az akkor bányavárosi virágkorát élő, a teljes kibontakozás előtt álló Tatabányára.

Első jelentkezésére már ebben az évben sor került: az első Papp Albert-képek a Népházban rendezett Komárom megyei grafikai kiállításon kerültek közönség elé. Aztán kisebb kamara-bemutatók után 1967-ben megrendezte az első jelentősebb, katalógussal kísért önálló kiállítását, amelyet később számos fellépés követett: alkotóként, művészetpedagógusként Tatabánya, a térség művészetének vissza-visszatérő, vagy pontosabban fogalmazva állandóan jelenlévő szereplőjévé vált, míg nem sor kerülhetett e hetvenedik születésnapját követő, visszapillantó, az életműből válogató, mintegy négy évtized termését felvillantó kiállításra. Kemendollár azért fontos, mert valójában, vagy áttételesen minden kép Kemendollárt idézi, és Tatabánya azért fontos alkotói élettér, mert motívumai nem, vagy csak kivételes esetben, mintegy mellérendelten jelennek meg alkotásain – ám rejtetten, szimbolikus utalások révén mégiscsak jelen vannak. Papp Albert nem vált bányász-festővé: megtartotta realista szemléletű, természetfestői elveit, a vidéki létből eredeztethető eszményeit, és nem tárgított dunántúli „alföldi festő”-pozíciójától. A magyar művészetben önálló fejezet az alföldi sík vidékéhez, e kopár, szegénységgel sújtott világhoz kötődő piktúra, amelyet a művészettörténet alföldi festészetként determinál. Néhány alkotó művészetében megjelenik e szellemiség a dunántúli tájba ágyazottan is: azonban a dombok és a völgyek, a rapszodikusan változékony táj egy melegebb világkép, egy derűsebb létállapot, a pannon szellem lírai érzelmekkel átítatott tükröztesítésére-kibontakoztatására nyit lehetőséget.

Negyvenkét évvel ezelőtt, a Népházban rendezett Papp Albert-kiállítás bevezetőjében, az *Új Forrás* című folyóirat egykori alapító-főszerkesztője, Payer István állapította meg: „Témái a való világhoz: a földhöz, a fához, a falusi előregedett, szeretetre és szájalomra méltó figurákhoz: az elmenőben lévő hajlott hátú nénikékhez kötődnek. Természetes,

Papp Albert:
Őnarckép zalai tájban

Papp Albert:
Szőlőhegyen

Papp Albert:
Havas reggel

hiszen művei ... tudatosan vállalt művészi program jegyében születnek. Ezért mondanivalója nem fullad érzélgős, romantikus faluimádatba, hanem az elhagyott otthoni világ iránti józan ragaszkodást fejezi ki. Nem kopíroz, de nem is a manapság oly divatos, és az intellektualizmus mezéiben tetszelgő agyafúrt 'előregyártott elemekből' építi képeit." Ez a jellemzés különösebb korrekció nélkül érvényesíthető Papp Albert hetvenes, nyolcvanas, kilencvenes évtizedben, majd az új évezredben született műveire is, mert e festő munkásságában nincsenek nagy, vagy éles fordulatok, festői és grafikai életműve nem bontható szakaszokra: témaválasztásában, kompozíciós elveiben, színhasználatában, képeinek festésmódjában csak apróbb elmozdulások érhetőek tetten. Műveinek újra meg újra felbukkanó témája a közelről vagy távolról szemlélt táj, a tájban megjelenő, dolgozó vagy eltűnődő ember, vagy a táj által őrzött emberi jelenlét áttételes nyoma – egy-egy ösvény, útkanyarulat –, a természeti környezetébe harmonikusan illeszkedő, a földhajlatok között megbúvó falu, a hegyek-dombok oldalába települt présházák, és oly hangsúlyosan a szőlők, az ütemes rendben sorakozó karóerdővel. S a táj- és faluképek eme sorozata mellett Papp Albert néha közel merészkedik az emberhez is: ilyenkor kemény, az emberi sorsot kutató arcképeket fest. Hagyományos, a klasszikus képalkotó elvek ígézetében festett táblaképein nincsen hókuszt-pókuszt, nincs formabontás: a megszokott, rendszerint fekvő téglalap alakzatba rendezetten, farostra porfestéssel és tojástemperával festve rögzülnek a posztimpresszionista, a magyar piktúrát oly erőteljesen meghatározó nagybányai szellemiség által éltetett tájképek, életképek és portrék. Ezeken a képeken béke van, nyugalom és csend, a tavasz, a nyár, az ősz és a tél évszakai a megszokott ütemben követik egymást. Ám ha felülemelkedünk a festői szépségeken, ha nem ejt rabul a kompozíciók feszsége, és e világ motívumait tüzetesen vallatóra fogjuk, akkor felismerhetjük, hogy Papp Albert képein nem tűnnek fel emeletes házak, de még a mai magyar falura oly jellemző sátorotetős családi otthonok sem, művein nincsenek villanyoszlopok, telefonátjátszó-állomások, televíziótányérintennák, általában nem jelenik meg egyetlen

autó sem, és az utak mentén nincsenek KRESZ-táblák és az útfelületen nincs festett felezővonal. A festő tehát mintegy észrevétlenül hánt le minden, számára antifestészeti minősülő elemet valóságképéről, és ezzel a lehető legvalóságosabb közeget az eszményiségek szférájába emeli. A művészet története azt igazolja, hogy a táj, a természet – amely, bár egyre szűkebb területekre szorul vissza, de azért végső soron az évszázadok múlása ellenére alapjaiban változatlan – minden korban más és más művészeti, festői üzenetet hordozott. Papp Albert szomorú szépségekkel áthatott, általában borongós koloritba foglalt, az idő kíméletlen múlását finoman megragadó, az emberi emóciókkal áthatott tájat festői médiummá avató táblaképei aggodalmak és választási lehetőségek következetes művészi összegzései: csendes lírával figyelmeztetnek a természettel való harmonikus, bensőséges együttélés elengedhetetlen voltára. E képeket szemlélve könnyen megérhet bennünk az a felismerés, hogy a kíméletlen valóság kemény realitásai visszavonhatatlanul szürreális látomássá avatják Papp Albert festészetét.

(Tatabánya, Kortárs Galéria, 2009.)

Papp Albert: *Havas út hajnalban*

Papp Albert: Völgy télen

Papp Albert: Havas város

Papp Albert: Kucsmás lány, 1986

Taizs Gergő

PAPP ALBERT: A HARMÓNIÁT KERESSEM MINDENBEN

Zalában született, de életének jó részét Tatabányán töltötte. Képeiről a természet és az ember, valamint a népies és az urbánus elemek összhangja köszön vissza. 2012-ben munkásságát Megyei Prima Díjjal ismerték el. Papp Albert retrospektív kiállítása november 15-től tekinthető meg a Tatabányai Múzeumban. A kiállított művek között több olyan is szerepel, amelyet most láthatunk először.

– *Egyszer azt nyilatkozta, hogy a mai kaotikus világban talán még nagyobb jelentősége van annak a rendnek, amit a művészet sugároz a befogadói felé. A városi miliőben hogyan érhető tetten a rend, és hogyan tudja azt visszaadni a képein?*

• Fontos, hogy nem a természetet, hanem a harmóniát keresem mindenben. Ebben a zaklatott világban nem célom meghökkentő, „szúrós” képeket készíteni. Túl sok ilyenrel találkozunk manapság, én azonban fel-emelni akarok, elérni azt, hogy aki megnézi a képeimet, lelkileg telítődjön. Az ember alapvető beállítódását gyerekkorában szerzi meg – így voltam ezzel én is vidéki gyerekként. Talán ezért szeretem a városban is a békés, nyugodt környezetet, mint például az érintetlen, hófödte városi utcák képét. Egy festményből az ember elvesz, s hozzáad, tehát nem úgy készül, mint egy fotó. Két dolog miatt is sokkal személyesebbnek, intimebbnek gondolom az ilyen alkotásokat. Befogadói oldalról szubjektív, hogy kiben mit idéz föl egy festmény, főleg úgy, hogy a néző már eleve rendelkezik egy adott élményvilággal. A művész szempontjából is igaz ez, hiszen a mondanivaló végül mindig több lesz, mint maga a téma. Például a forma nélküli, nem ábrázoló, absztrakt művek nem részei az én világomnak, így érzelmileg sem tudok azonosulni velük.

– *Hogyan választ témát egy-egy festményhez, mi ragadja meg a figyelmét, mi inspirálja?*

• Azt a világot szeretném bemutatni, ami nem taszít, ahol jól érzem magam. Igyekszem harmonikus képeket készíteni. Általában a látványt vázlatosan megörökítem, s később, a műteremben a képzeletem kiegészíti,

átformálja azt. Tehát a valóság képeihez mindig hozzáadok önmagamból is egy darabot. Számomra például a táj- és állatábrázolás nagyon fontos, s a plattánfák is visszatérő motívumként jelentkeznek.

– *Van-e olyan mű a kiállított darabok között, amely kifejezetten közel áll a szívéhez, és miért?*

• Több festményemről is elmondható ez. A lányomat ábrázoló képem, vagy a díjazott *Falusi emberek* és a *Téli reggel* című művek is a kedvenceim közé tartoznak, de az eddig még egyszer sem kiállított *Őnarcképem* ugyanúgy közel áll hozzám, mint például a *Házak, asszonyok*, vagy a *Völgy télen*. Ez utóbbi például egy mély utat ábrázol, s azt, ahogy megolvad a hó és lefolyik a völgy oldalán. Két nap alatt készültem el vele. Azt a részletét, ahogy a szél kifújja a havat, s kilátszik alóla a csupasz föld, én magam is kikapartam. Emiatt használok általában farostlemezt vászon helyett, mert azt kedvem szerint tudom „gyötörni”. Az *Ártéri fák* című képem szimbolikája a kilátszó gyökerekben rejlik: ez utalás azokra a folyamatokra, melyek végül elszakítják az embert valós gyökereitől, s végül egyfajta globalista egyenruhába bújtatják, megtörve egyéniségét, mint az egyik fa törzsét a képen. Különleges daraboknak számítanak az ún. gouache-technikával készült festményeim, melyeket az emeleti kiállítóterben lehet megtekinteni. Ezeket már papírra festettem, saját, egyedi festékreceptemet használva.

– *Nemrég a 10. Őszi Tárlat mutatta be a helyi kortárs alkotóművészek munkáit. Mit üzenne a fiatal alkotóknak, milyen jó tanács az, amit a jövő festőnemzedékének átadna?*

• Ne szoruljon ki az ember a természetből, mert ez előbb-utóbb súlyos károkat fog okozni lelkivilágában. Igyekezni kell mindig harmóniában maradni a természettel!

(KEMMA 2013. november 16.)

<https://www.kemma.hu/kultura-komarom-esztergom/2013/11/papp-albert-a-harmoniat-keresem-mindenben>

Prudzik József: *Tatai utca a Fellner-templommal*

Prudzik József: *Tatai öregvár*

Przudzik József

RÖVID ÉLETRAJZ

Nevem lengyel, benne őrzöm apám és családja emlékét. Magyarak születtem. Életem, hazám ez az ország. Minden érzésem, képzetem e hazához kötődik. Anyám tiszta magyar vízimolnár családból, apám régi szerteágazó lengyel családból származik. Így születtem, jó ötvözzettel. Nem akarok senkit becsapni nevémmel, ilyen vagyok. Még akkor is, ha nem vettem fel valamiféle „művésznevet”. Az a fontos, ami a szívben és a cselekedetben van. Amit létrehozok, így szeretném egyetemes tartalommal feltölteni. Így gondolkodom és festek. Nem a közhelyeknek, szokásoknak és divatos irányzatoknak.

A művészet igazi fűtőanyaga bensőnk érzelmi világa. Nehéz erről írni, mert a képzőművészet lényege nem verbális, irodalmias, „tudományos”, hanem érzelmi-érzéki dolog. Ezért számomra az a világ, amelyben élek, nem egyszerű festői téma, formakíséletek, besorolható történeti artisztikumok, vagy valamilyenfajta funkció. Keresem azokat a megnyilvánulásokat, amelyekben rátalálok a művészet és élet egyetemes kapcsolatára, azonoságára.

A korunkban kitárulkozó világmindenség univerzum, azaz a végtelen, amelynek nem csak tárgyi valósága van, hanem az anyagban mutatkozó rend és harmónia, és ebben világérzetünk a látható és nem látható dolgokat tükrözi. Hitem szerint a mindenkori művészet lényege, mércéje ez volt. Kifejezni a lényeges dolgokat, a természet rendjéhez való viszonyunkat, emberi magatartásunkat, és az ebből fakadó érzelmi, cselekedeti konfliktusainkat, amelyekkel évezredek át küszködik az emberi szellem, keresve helyét és rendjét. Tekintsünk ki egyszer

a nappali megszokott fényből az éjszakai égboltra, a csillagközi térbe, minden emberi gyengeségünk átminősül, és a legszentebb emberi érzelmek helyükre kerülnek. A tárgyak, az anyagok érzelmi szegény egysíkú érzeti világából kitekintve minden nagy dolgunk, világproblémánk eltöprel. Az emberiség sok mindent megismert és megismer, de a legközelebbit, önmagát a legnehezebben. Ebben volt és maradt a leggyengébb. Mit ér a természet nagy rendjében rejlő erők felfedezése, birtoklása, ha az anyagban lévő erők elvakítanak bennünket, és nem ismerjük fel, biológiailag és etikailag is hogyan nő túl rajtunk. Az egyetemes világ a lényeges, és az ember és kultúrája ennek a vetületében, mércéjében igaz. Ezért számomra a festészet nagyon bonyolult és nehézkes eszközzé vált, mert a gondolatot a horizontra helyezve, a jelenkor festői részproblémái így üressé válnak, pusztá mesterséggé. Fentiek tükrében elsősorban nem az a fontos, milyen artisztikus a kép felülete, hanem az, hogyan nyit utat, mélységet a gondolatnak, amelyben végül is nem a kép a fontos, hanem a benne felmutatott világ. Ezért hiszek klasszikus értelemben is abban, hogy az emberiséget feszítő nagy gondolatokat alázattal munkált mesterséggel kell hordoztatni. Nem hiszek a festői eszközök torzításában, mert amilyen rend van a természetben, olyan rendet indikál a művészetre és eszközeire. Lényünknek és kultúránknak azonosulnia kell vele.

(Przudzik József festőművész kiállítása. Tatabánya, 1986. A Közművelődés Háza – Megyei Munkásmozgalmi és Ipartörténeti Múzeum. (Katalógus))

Prudzik József: Ausztriai táj

Prudzik József: Zsenyei erdőrészlet

Szapudi András

A MEGNYUGVÁS ÖSVÉNYÉN

„VAN EGY DIÓFÁM: ANYÁM EMLÉKE”

A balatonszárszói tanácsháza tágas előcsarnokában és tanácskozótermében 55 olajfestményt állított ki Przudzik József festőművész. A tárlatot, mely július 19-ig látható, Bereczk Gyula tanácselnök nyitotta meg. A többi között felvázolta a művész életútját, pályáját, hangsúlyt teremtően szolt Przudzik József külső-somogyi kötődéséről, tájképeinek sajátos atmoszférájáról, majd idézte a katalógusban olvasható vallomást: *„Én most levettem magamról egy művészettörténeti intellektuális „kabátot”, kiköltöztem a természetbe – a nagy motívumba –, letenni az állványt, elfelejteni mindent, ami túlfilozofált, elámulni a természet önmagában való szépségén...”*

– Ez a „himnuszos” öröm egész életét végigkísérte?

• Ezt nem mondhatnám ... Az ember lelkiállapota változó, a művészé talán még inkább. Tény azonban, hogy amióta újra felfedeztem a természetet, és nem vagyok rest kijárni a szabadba festeni, megbékéltem a sorsommal, elégedett, sőt boldog vagyok, s úgy érzem, nemcsak szellemileg, de fizikailag is egészségesebb ... Csaknem 15 éve tart ez a kellemes állapot, mióta otthont találtam a Balaton somogyi partján, Földváron. Pesten is van lakásom, műtermem, de mostanában már legszívesebben itt tartózkodom. Szeretem a tavat is természetesen, szeretek üldögélni a partján, élvezem tündökletes szépségét, de festeni nem a vízhez járok, hanem a tó mögötti falvakba, a határba. Az én témám a nagycepelyi utca, a bálványosi faluvég, a balatonszabadi határ, a kőröshegyi kertek alja és a szántódi erdő. Csodálatos világ ez, nem lehet betelni vele...

– Tatabányán született 1926-ban. Gyerekkori kedves tája a Vértes és környéke; valaha úgy gondolta, oda fog visszatérni.

• Itt, Külső-Somogyban megtalálom a gyerekkori emlékeimet is, és mindent, amire szükségem van. Az udvaromon áll egy diófa; anyám emléke, s néha úgy érzem, apám sétál a nagycepelyi utcán, vagy egy bájos dombhajlatban. Tény: az ember mint

a megszállott, járja a világot... Keres, kutat, bújja a múzeumokat, látni, festeni tanul, aztán egyszer csak rádöbben, hogy amit keresett messzi földeken, nagy hírű városokban, itt van a szemem előtt, az ablaka alatt, a kerítés tövében, a szomszéd kertjében... Mindig itt volt, csak nem látta, nem vette észre...

– Przudzik. Lengyel hangzású név.

• Apám afféle világhíró gépésztechnikus volt. Az első világháború után jött Magyarországra valami megbízatással. Megismerkedett anyámmal és itt maradt. Édesanyám az Ipolyságban, Vámosmikolán született, apja vízimolnár volt. Gyerekkoromban sokszor időztem az Ipoly-parton, feledhetetlen élményekkel ajándékozott meg anyám pátriája is. A lengyel ágam története valóságos családrege, Lengyelország viszontagságos történelmével a háttérben. Apai nagyapám jónevű szobrász volt Krakkóban. Négy unokatestvérem halt meg a varsói gettólázdáskor, a rokonságban akadt amerikai püspök és híres francia politikus is. Az ősök részt vettek a napóleoni harcokban és a 48-as magyar szabadságharcban. Egy pap nagybátyám felkutatta a család történetét, mondhatom, lebilincselő olvasmány. Apám a második világháború utolsó szakaszában, Budapest ostroma idején halt meg orvosi ellátás és gyógyszer híján.

– 1951-től 57-ig járt a Képzőművészeti Főiskolára.

• Csodálatos időszaka az életemnek ... Igen, jól értette ... Valószínű, mert nincs érzésem a politikához, én azokat a sokat emlegetett ötvenes éveket nem éreztem nyomasztónak. Sőt! Töredelmesen meg kell vallanom, talán mert nem volt a családomnak lesöpörhető padlója, nekem csak kellemes emlékeim vannak abból az időszakból. De hát ez érthető... Főiskolára járhattam, kitűnő művészekről tanulhattam a „mesterséget” és volt ennivalóm, hálóhelyem. Anyámnak egy fillérijébe sem került a taníttatásom.

Przudzik József: Gondolkodó

Przudzik József: Lap a Madách-sorozatból

Przudzik József: Modern Jónások

Przudzik József: Áldozat Mammonnak

– *Mesterséget mondott művészet helyett...*

• Nem véletlen. A művésznek is meg kell tanulnia a mesterségét, mégpedig alaposan. Ha nincs „rajzi fegyelem”, a fantázia sem igazán szabad. A legnagyobb modernek is tökéletesen tudtak akadémista módon dolgozni. Egy Picasso vagy egy Salvador Dalí legalább olyan jártos volt a mesterségben, mint a reneszánsz nagyok. A főiskolán Hincz Gyula, Papp Gyula, Bencze László és Novotny Emil törődött velem a legtöbbet, de nem felelhetem az „akadémista” Gyulay Aladár jószágát, segítségét sem: mielőtt fölvettem a főiskolára, nála laktam, az ő műtermében rajzoltam, festegettem. Nagy hatással volt rám – valamennyiünkre – Barcsay mester, Szőnyi István, Bernáth Aurél. Együtt diákoskodtam Kondor Bélával, Szász Endrével, Szurcsik Jánossal, Csohány Kálmánnal és Patay Lászlóval.

– *Miután elvégezte a főiskolát, állami ösztöndíjjal Rómába utazott, s két évig az ottani képzőművészeti akadémián, illetve a központi restaurátori intézetben tanult.*

• Az élet nagy adománya volt ez a két év. Én már itthon, a főiskolán is foglalkoztam restaurálással, freskófestészettel. Itáliában pedig, a reneszánsz mesterek közegeiben, végképp elhatároztam, hogy freskófestő leszek. Ugyanakkor furcsa volt számomra az ottani akadémisták mentalitása, ők ugyanis már valamennyien „Picassók” voltak. Egy alkalommal

hozzáláttam egy tanulmányhoz, s miközben rajzoltam, körülvettek a hallgatók. Csodálkoztak: „hát te még tudsz ilyeneket?” Én persze azon csodálkoztam, hogy ők csodálkoznak. A legnagyobb mesterek hagyatéka vette körül őket, de már a tanáraik sem tudták megmutatni nekik, hogyan készültek (mesterségi szempontból) a remekművek. Nálunk, a Képzőművészeti Főiskolán voltak olyan tanárok ...

Restaurátorként, freskófestőként sok állami és egyházi megbízatást kapott. Templomok, múzeumok nagy értékű képeit, freskóit restaurálta. Az utóbbi években például az Operaházban Vastagh György és Lotz Károly freskóit, valamint a szombathelyi székesegyház Madonna-kápolnáját. Keze nyomát viseli a Nemzeti Galéria teljes barokk anyaga, a Szépművészeti Múzeum reneszánsz gyűjteménye, és több új templomot, középületet díszített freskókkal. Emellett – úgynevezett táblaképeivel – számos közös és egyéni kiállításon mutatkozott be szerte az országban, illetve Európában.

Most lehetséges, hogy éppen valamelyik külső-somogyi kisközség árokpartján üldögél, kezében palettával, ecsetekkel, megszabadulván „a meddő, túlkomplicált modernségtől”, s ha kihunynak a fények a táj felett, kész képpel indul hazafelé a „megnyugvás ösvényén”.

(Somogyi Néplap 1987. július 15.)

Prudzik József: A szabadban

Szám János: Szent Flórián

Szám János: Szeressétek egymást!

Szám János: A nap lovasa

N. Szabó Bernadette

„ALKOTNI ÉS TEREMTENI”

SZÁM JÁNOS AMATŐR FESTŐMŰVÉSZ ALKOTÁSAI TATÁN

A Helyőrségi Művelődési Otthon őszi évadnyitóját kiállításán a tatabányai Bányász Képzőművész Kör tagja, Szám János mutatkozott be a tatai tárlatlátogatók, művészkedvelők előtt.

A kiállítást a kör vezetője, művészstanára, Krajcsirovits Henrik nyitotta meg, aki eképpen nemcsak pályatársa, de egyben tanítványa műveit is ajánlhatta a nagyérdemű figyelmébe. A szakszerű, gondolatébresztő tárlatvezetés során kiderült, hogy Szám János gépészművészeti szakmája mellett próbálkozott először rézdomborítások készítésével. Később, a szakköri munkába bekapcsolódva a képzőművészet legtöbb területére is kirándulásokat tett, igyekezett minden eljárással, technikával behatóan megismerkedni. Ennek bizonyítéka a mostani kiállítás is, hiszen látképei, portréi pasztellel, temperával, diófapáccal, olajjal készültek. A bonyolult életérzéseket, az emberi élet természetes vagy szükségyszerű elemeit anyagba foglaló kispasztikái (*Gyász, Család, Szerelem* stb.) szintén a kifejezés lehetőségeinek

lankadatlan keresését tükrözik: vasból, márványból, fából állított emléket az Embernek és Életnek. Rézdomborításai különösen kifinomult technikáról árulkodnak. A tárlatból hiányzó, legutóbbi műve – egy monumentális *Szent Flórián-alak* – is ebből az anyagból készült. Szám János alkotói magatartására jellemző, hogy mindig tiszta lélekkel, szorongások nélkül kezd munkájához. Krajcsirovits Henrik szerint műveiben mindig ott van az, ami a művészi alkotás lényege: a pillanat megragadásával kifejezett részleteket képes általánossá, örökérvényűvé tágítani. Megjelenítésével irányítja a szemlélő gondolatait, ugyanakkor szabadon engedi szárnyalni a képzeletet. Alkot és terem egyszerre. A tanulságos megnyitóján Szám János egy Duna-parti részletet ábrázoló képével ajándékozta meg a kiállításának helyet adó művelődési otthont.

(*Komárom-Esztergom Megyei Hírlap* 1998. szeptember 9.)

Szám János: Megfeszítés

Szám János: A teremtés misztériuma

Szamosvári József: Tavasz

Szamosvári József: Erdei út

Szamosvári József: Csopaki szőlők

Losonci Miklós SZAMOSVÁRI JÓZSEF KÉPEIRŐL

Különös tartomány Szamosvári József világa – valami mindig zsendül benne és valami mindig búcsúzik –, nosztalgia és idill váltakozik benne úgy, hogy képeinek szemlélete és hangulata változatlan és egységes marad.

1931-ben született Várpalotán, a Képzőművészeti Főiskolát 1954-ben végezte Bencze László és Hincz Gyula tanítványaként.

Így vall gyermekkoráról: „Minden ember számára fontosak a gyermekkori élmények, de ezek fokozott szerephez jutnak, ha művészként tevékenykedik az ember. Szellemi tökélet képeznek, melyekhez mindig visszanyúl és építkezik belőlük. Meghatározó élményeim közé tartozik Várpalota, ahol kisgyermekkoromat töltöttem. A felsőváros, alsóváros, ami a háború előtti Várpalotára jellemző volt. Bányászok, iparosok, fuvaros meszesek és földművesek lakták.

Ebben a miliőben töltöttem gyermekkoromat. Nagypapám szeretette meg velem a rajzolást. Lovashuszárt és katonákat rajzoltunk együtt. Meséi nyomán a bakonyi betyárok és a Bakony állatvilága elevenedett meg képzeletemben.”

Szavai mintegy összefoglalják művészetének nemcsak eredetét, hanem jellegzetességét is. Mindenekelőtt azt, hogy összetett (mezőgazdasági és ipari) tájegység lett a festő forrásvidéke. Az is érdekes, hogy indítéka, első egyeteme a nagypapa volt. Mindez meghatározza munkásságának természetességét és művészetének romantikáját is nem stílári szempontból, hanem a szemlélődés értelmében. Számára a valóság a tényleges környezet és a mese rétegeiből épült, s ez az egységgé vált kettős alap határozza meg ma is festői törekvéseit. Lényeges fordulat az is, hogy felnőtt emberként

Szamosvári József: *Tavaszi a hegyen*

Szamosvári József:
Budai HÉV-megálló

Szamosvári József:
Falusi udvar

Szamosvári József:
Táj

Szamosvári József:
Nemzedékek

hasonló helyre került, Tatabányára, mely szinte folytatását jelentette a várpalotai gyermekéveknek. Erről így beszél: „Később Tatabányán a Vértes erdőivel átszabdalt bányatelepen éltem, ismét közel a természethez, a táj szeretetét és hangulatainak megérzését ennek köszönhetem.” E vallomás nemcsak életrajzi tartalmat tartalmaz, hanem ars poeticáját is. Azt, hogy amint említi, műveiben egyaránt fontos szerephez jut „a táj és az ember”. Szamosvári József könnyedsége ezen az élménybőszégen alapul, melyet joggal nevezhetünk természetközelségnek és a fáktól, domboktól, bányászoktól tanult, elesett természetességnek. Mindvégig a hétköznapi életben élt és alkotott; képei hétfőnapok és szerdavasárnapok, akár fürdőzőket látta a nyári vízparton, akár nyári verőfényt, vihart vagy akár bányászfejeket.

Művészetének állomásai is a folyamatosságot és nem a csiholt meglepetéseket tükrözik – az állandóság és nem a kapkodás jellemzi. Ennek jegyében állítja ki műveit 1957 óta, rendszeres folytonossággal, önálló kiállítása többször is nyílt Budapesten, Tatabányán, Várpalotán, Szombathelyen, Győrött, Miskolcon, Szolnokon és külföldön Ludwigsburgban, Vindelsbachban. Műveit számtalan magángyűjtemény mellett a Magyar Nemzeti Galéria, a Művelődési Minisztérium és az esztergomi Vízügyi

Múzeum őrzi. Közös kiállításon a Szovjetunióban, az NDK-ban és Kínában szerepelt. Művek, sikerek vannak mögötte, új lehetőségek és feladatok előtt. Alkotásainak arányai megfontoltak, látóhatára tág, Trogirtól Tatabányáig, a Bakonytól a vadvizekig, a juhokig, a pihenő halászig terjed. Úgy mutatja meg a világot a maga rejtett és bonyolult szépség-igazságában, hogy ami a hétköznapi szemnek jelentéktelennek látszik, jelentőssé válik festőileg. Akár Ady, ő is (jelképesen) vissza-visszatér városközei általános falujába és képpé formálja a sátoros szekeres fuvarosokat, a téli tájat, a karámkerítések közelébe szálló varjakat, az árterületet, a Tátrát, a hagymaválogatót, Vörösmarty pincéjét, a Velenicei-tavat, a szigligeti szőlőket – a hazai tájakat és a munkálkodó embert. Minden közel van hozzá, ami emberi, festői énjét határozza meg. Újabban Nagymaroson és Tahiban fest, mindenütt és mindig azt a tájat és embert, ami közvetlen környezete vagy emlékezéseinek feltámadó színes hulláma. Ismeri erejét és határait Szamosvári József, csak olyan képi feladatokra vállalkozik, melyeknek maradéktalan megvalósítására képes. Mindez igazi tehetségét, művekben ellenőrzött nemes ambícióit, reális önismeretét, tiszta múltját és tág távlatait igazolja.

(Új Forrás 1984(4)30–31.)

Szlávik József: Pósa család I-II.

Szlávik József: Esztergom látképe

Miglincezi Éva

SZLÁVIK JÓZSEF EMLÉKÉRE

(1961–2024)

Az elmúlt évtizedek terméséből összeállított kiállítás képeit nézve valóban kiemelkedik az a képsorozat, amely a szülőföldjének szeretetéről szól. A képekben megjelenő tartalmi narratíva az életében felsorakozott saját, és közösségi emlékekből, a nyergesi és bajóti táj szépségének megmutatásából áll össze. Néhány munkájában ugyan használ szimbólumokat, de lényegében mindig a szubjektív nézőpontok gondolatköre jelenik meg képein, jelezve, hogy egész valója a szülőföldjéhez, családjához köti. A környező hegyek ölelésében fekvő természeti értékeket: az Őreg kő és környezetét, a nyergesi Duna-partot, az Erdei pihenőt, valamint szülőhelyének és élete környezetének épített értékeit – Esztergom látképét, a bajóti utcákat, a nyergesi templomokat – festette meg. *Keresztjeink* sorozatában néha átlépi a régió határait, ám a kereszt-kollekcióban is kiemelt helyet foglalnak el a *Pléhkereszt*, a *Szent Tamás*, a *Szamarhegy* fészületei.

Tematikus témafelvetései valójában életpéldázatok, melyek Szlávik József művészi hitvallását tárják elénk. Nem absztrahál, az igazit látatja: a fákat, a hegyeket, a folyó sodrását, a szélfúvást, a tavaszi virágos mezőt, a nyár forróságát. Nem akarta másnak láttatni a tájat, mert abban a valóságban érezte magát otthon, ahol minden a helyén van. Ezek a képek a szavakkal ki nem mondott önkifejezés terepei. Alkotói lenyomata, dokumentációja a régió értékeinek.

A családhoz való kötődését mutatja meg a *Pósa család*-művekben. A P. H. monogramú, szőtt vászonra festett familiáris emlékképen a régmúlt és a jövő metaforája jelenik meg. A magánszféra megörökítésének fontos képei a *Papáról* és a gyermekei inspirálta festmények. A *Modellek* című műve – melyet Adélról és Zoliról festett – megalkotásakor kilépett a festői attitűd megszokott sémáiból és a valóságtól elrugaszkodott módszerben ábrázolja gyermekeit. A lány-fiú portrék egymásra csúsztatva

jelennek meg, ezzel is érzékelteti, hogy a két gyermeke ugyanazt a helyet foglalja el szívében. Intellektusát tanárként, zenészként, művészeti programokat szervezőként, alkotóként, lokálpatriótaként ismerik az emberek. Szlávik József nem hagyta eltűnni a számára fontos értékeket, képeinek összefüggésrendszere létének személyes szakaszait tükrözik vissza. A múlt, a jelen és a jövő horizontjai fonódnak össze életművében.

A szülőföldhöz kötődésének szálai fűzték ahhoz a tájhoz, amelyben ember lett s ezek a szálak csak halálával szakadtak el. Kányádi Sándort idézve: *Kívánhat-é ember többet: / derékaljnak szülőföldet / s két cserefa tömött árnyát szemfedőnek./*

(www.artlimes.hu; 2025. 02.16.)

Szlávik József: *Pléhkereszt*

Tettamanti Béla: A felkiáltójel ordítása

Tettamanti Béla: Őrkény egyperceshez készített több órás festmény

Tettamanti Béla: A NAT új, pillékönnyű tömbje...

Tettamanti Béla: Illusztráció a Kornai-könyvhöz

Révész Emese

EGY EMINENSEN EURÓPAI

TETTAMANTI BÉLA RAJZMŰVÉSZETE

Művészettörténetileg nehéz körülhatárolni Tettamanti Béla világát. Jóllehet ez nem az alkotó, hanem inkább a történetírás korlátaiból fakad. A művészetek krónikása ugyanis jobb híján a nagy mozgásokat, az általános trendeket figyeli, e nézőpontból pedig a trenden kívül kalandozók inkább összezavarják, mint gazdagítják az összképet. Az alkotó pozícióját csak tovább gyengíti, ha kis méretben, a grafika eszköztárával dolgozik. Ezen az sem segít, ha közben százezrek ismerik és szeretik a rajzait, merthogy (sajnálatos és nehezen igazolható módon) a népszerűség és a történeti megítélés között nincs direkt összefüggés. Így adódhat az a furcsa helyzet, hogy a kollektív vizuális emlékezet olykor eltérő képeket őriz, mint a művészettörténeti emlékezet széffe. Szerencsére a kettő között van átjárás, hovatovább a kánont is időről időre átírják. Mindezek ellenére szeretném remélni, hogy mindez kicsit sem érdekli Tettamanti Bélát, sem a kánon, sem a széf. Mert aki lassan ötven éve ilyen rezzenéstelen nyugalommal építi saját képi világát, az egyedül belső mércéjére figyel, egyenlő távolságot tartva a közönség és a kritikusok véleményétől.

A határlét Tettamanti természetes állapota. *„Magányos cowboy a senki földjén, mely mindenkié.”* – írja körül helyét Parti Nagy Lajos.¹ P. Szűcs Julianna pedig a magyar értelmiségi természetes létállapotaként a „limináris entellektüelek” tisztes táborába sorolja.² Képei technikailag tekintve átmenetet alkotnak grafika és festmény között. Ecsettel rajzolt képek és grafikus festmények. Azonban legyen az tus vagy ecset, valamennyi képére igaz a mívés kidolgozás igénye. A képi felület gondos megmunkálása néhol már egyenesen avittnak hat: a gesztusok fegyelmezett kordában

tartása, a részletek makulátlan, mívés kidolgozása egy biedermeier képirónak is becsületére válna. Tettamanti szívesen helyezi magát a régi grafikus mesterek szerepébe, örömet leli a manuális képalkotás hosszadalmas procedúrájában. Rajzainak oly jellemző, apró pontokból álló felülete a 18. század végi rézmetszők pontozó modorú nyomataira emlékeztetnek, azzal a lényegi különbséggel, hogy Tettamanti nem mechanikus úton, hanem manuálisan produkálja e mintázatokat. Vonalrajza egyébként is gyakran imitálja a klasszikus metszetek mechanikus mintázatát. Képein ily módon a képcsinálás folyamata maga is részévé válik a képi gondolatnak. Távol áll ez a kortárs művészet-felfogástól, ami a konceptuális művészet jegyében leválasztja a *technét* az *ideáról*, így a gondolat kifejezését nem feltétlenül kíséri a professzionális megformálás. Tettamanti viszont makacsul ragaszkodik a grafikai kidolgozás, a felületi cizellálás grafikai hagyományához, az alkotófolyamat önmegtartóztató puritanizmusához. A magyar grafikában voltak ezzel még így egy páran, elég ha Gross Arnold, Rékassy Csaba, Kovács Tamás vagy Gyulai Líviusz rajzait idézzük fel.

Eltérően a mitikus mesevilágok említett képviselőitől, Tettamanti azonban nem érdekli az elbeszélés, ő a képi metaforák, szimbólumok szintjén ragad meg elvont fogalmakat. Filozofikus, moralizáló alapállása a barokk emblémákkal rokonítja képeit, amennyiben ő is elvont fogalmak tömör képi megjelenítésére törekszik, és többnyire a szöveges magyarázat mellőzésével. Ám a barokk emblémákkal vagy historizáló allegóriákkal szemben Tettamanti kompozícióinak nincs kötött és egyértelmű módon verbalizálható jelentése. Művei e tekintetben Man

1 Parti Nagy Lajos: A kéz szeme. Népszabadság, 2010. december 4.

2 P. Szűcs Julianna: A kör népszerűsítése. Tettamanti Béla rajzok és festmények. Mozgó Világ, 2013/4, 123–125.

Ray vagy Max Ernst szürrealista szimbólumalkotásával mutatnak rokonságot, ahol a jelentés az eltérő képelemek asszociációs mezőjében, a néző tapasztalata és invenciója alapján körvonalazódik. Szintén a szürrealista metódushoz köti Tettamantit a montázs-elv használata, jelenetein gyakran rendel egymás mellé eltérő, meghökkentő képi részleteket. Így jönnek létre olyan különös hibrid lényei, mint a kerék fejú biciklista vagy a halfejű kakas. Szürrealis képzettársításainak középpontjában leggyakrabban az emberi alak áll: az izomember fejére ormótlan nagy agy kerül vagy két fogsor közé egy koponya. A klasszikus kolláoszt imitálva az eltérő képi elemeket gyakorta különböző rajzi minőségekként formálja meg, így emelve közös nevezőre a plasztikus fotóimitációt a vázlatserű kézzrajzzal, a művesen metszett vonalhálót az absztrakt grafikai felületekkel. Az eltérő képi formák és rajzi minőségek ütközéséből és társulásából, a szürrealista képalkotói metódushoz hasonlóan, ösztön és tudat, kép és szó közötti asszociációs mezőben, a néző fejében körvonalazódik a jelentés.

Tettamanti egyébként is előszeretettel hívja a nézőt közös képi játékra. A fekete-fehér felületek kontrasztjából kirajzolódó, optikailag kettős értelmezést kínáló formákat a befogadó kapcsolja pozitívba és vissza. A tiszta vonalrajz, a fekete-fehér formák puritán használata ugyanakkor a filozófus-rajzoló európai hagyományához kapcsolják rajzait. Ő maga Saul Steinberg, Jean Michel Folon és Tomi Ungerer örökösének tartja magát, amint azt róluk szóló írásaiban kifejtette.³ E kifejezésmódnak nálunk is nagy hagyománya van, elég ha csak Kaján Tibor vagy Hegedűs István karikatúráira gondolunk. Tettamanti viszont legközelebbi szellemi-művészi mintaképének mégis Réber Lászlót tekinti. Réber

Tettamantihoz hasonlóan filozofikus rajzoló, aki kivételes módon volt képes összetett emberi helyzeteket pár vonalas képi jelekké absztrahálni. Tettamanti, lévén intézményes művészeti képzésben nem részesült, fogadott mesterének Rébert tekintheti, aki rajzi letisztultságával és művészi etikájával egyaránt mintát nyújtott a számára.⁴ A karikatúrához is csak épp annyi köze van (vagy még annyi se) mint Rébernek. Rajzai nem viccesek, hahotára egyetlen jó érzésű nézőt se készítenek, felhőtlen humor helyett borongós irónia hatja át őket, a rekeszizmus helyett az intellektust mozgatva meg. Ahogy Frank János fogalmaz: „Ezek a rajzok úgy különböznek a tételes karikatúrától, mint a pantomim a drámától.”⁵ A nézőt legfeljebb a rajzok megjelenésének közege készítené arra, hogy jobb híján karikatúrának titulálja azt, ami eredendően újságrajz. Újságrajz vagy napirajz abban az értelemben, hogy a sajtó aktuális közegébe merített kép. Wehner Tibor „*jelenben ágyazott gondolati rajznak*” nevezi, Andrassew Iván pedig a szöveges publicista mintájára „graficista” címmel illeti a jelen állapotairól elmélkedő, moralizáló rajzoló.⁶ A fegyelmezetten tömör formában megfogalmazott gondolati tartalom az aforizma, epigramma, líraibb hangsúlyokkal néhol a haiku irodalmi formájával rokonítja a rajzokat. Épp e filozofáló-moralizáló hajlama okán nem idegen tőle a szövegekkel való társulás. Tettamanti maga is szívesen (és jól) ír, így nála a rajzi és verbális kifejezés egy töről fakad és áthatja egymást. Ennél is nagyobb érdem azonban, hogy rajzait örömmel tűrik meg szövegek mellett a kortárs írók is. Az író köztudottan nem igényel képet szöveg mellé, mert azt eredendően magyarázó mankónak tekinti. Márpedig a jó szövegnek nincs szüksége sem mankóra, sem protézisre, a maga formájában úgy teljes, ahogy van. Mégis hosszú és impozáns

3 Tettamanti Béla: *Tomi Ungerer. Művészet, 1975/5.*, 42; Uő: *Egy vonallal... (Saul Steinberg vonalművészete)*. Művészet, 1986/5, 53–55.

4 *Az ismeretlen ismerős. Tettamanti Béla Réber Lászlóról és a szatirikus grafikáról*. Magyar Nemzet, 2001. november 10., 15.; *A maga logikáját követő vonal. Tettamanti Béla Réber László Munkácsy-díjas grafikus kiállításáról*. Népszabadság, 2003. szeptember 20., 14.

5 Frank János: *Tettamanti Béla rajzai*. Ernst Múzeum, kiállítási katalógus bevezető, Budapest, 1986. – Újra közölve: *Art Limes*, 2014/1., 111–113.

6 Wehner Tibor: *Lábunkat a dilettáns tengerbe lógatva*. Új Forrás, 2007/3., 99–101. – Újra közölve: *Art Limes*, 2014/1., 115–117; Andrassew Iván: *A graphicista*. Népszabadság, 1993. április 4.

azon kortárs magyar írók névsora, akik helyet szorítottak szavaik mellett Tettamanti képeinek: Andrassew Iván, Békés Pál, Dragomán György, Gion Nándor, Esterházy Péter, Háty János, Lázár Ervin, Kántor Lajos, Kornai János, Kukorely Endre, Parti Nagy Lajos vagy Tóth Kriszta. A végeredmény pedig meggyőző, a rajzoló nem utólagos magyarázó, hanem egyenrangú alkotótársként van jelen. Parti Nagy Lajos így eleveníti fel együttműködésüket: „ez külön-külön munka, én elküldöm a szöveget, ő rajzol hozzá, avagy rajzol az apropójából, de nem illusztrálja, nem karikatürizálja.”⁷ Kukorely Endre is a kölcsönös tisztelet jegyében elevenítette fel együttműködésüket: „Az együtt-dolgozás talán túlzás, rajzolt a verseimhez, legkevesebb tehát, hogy írok a rajzaihoz. Remélem, nem elé, nem áll a szöveg a rajz elé.”⁸ Tettamanti ugyan figyelmesen és empatikusan, de mindig saját világából merítve kapcsolódik az irodalmi-bölcseleti szövegekhez. „Tettamanti újságrajzai nem illusztrációk, az illusztráció helyben járás, ugyanazt célozza más eszközökkel. Ezek a rajzok továbbgondolnak, bele- és visszaszólnak, kiegészítenek és kiegészülnek. Új nyelvet teremtenek, kép és szöveg közös nyelvét, nyelvatanát.” – mondta és írta róla Esterházy Péter Tettamanti Petőfi Irodalmi Múzeumban megrendezett kiállításának megnyitóján.⁹ Milyen jellemző, hogy erre az összegző tárlatra irodalmi közegben került sor! Mert Tettamanti igazi értő (kevés kivételtől eltekintve) az írók, amint azt Andrassew Iván, Parti Nagy Lajos, Kántor Lajos, Kukorely Endre vagy Esterházy Péter méltató sorai jelzik. A kortárs szépirodalom és képzőművészet útjai rég elágaztak és gyorsuló ütemben távolodnak egymástól, mintha mindkettő féltene autonómiáját a másiktól. Utoljára talán Rippl-Rónai József idején fűzött ilyen szoros barátság egymáshoz írókat és képzőművészeket. Szemethy Imre generációjának a minőségi szépirodalmi könyv-illusztrációt képviselő törekvései mára létalapjukat veszítették, s aki ma a két zóna közötti átjárással próbálkozik, könnyen légtüres térben találja magát.

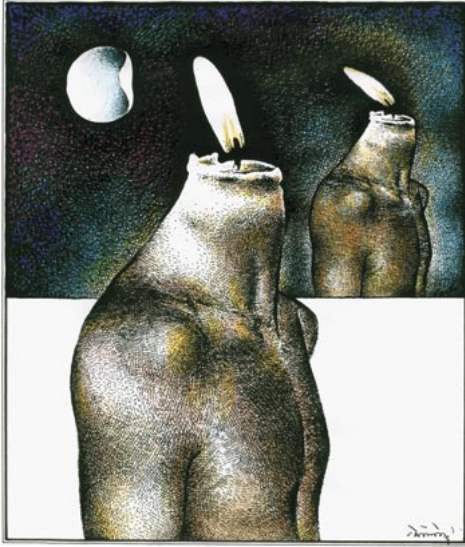
Tettamanti ebben a saját maga által teremtett térben mozogva az idők során megtapasztalhatta, hogy a különutasok útja a legnehezebb. Rajzain alteregója egy kicsi lény, bő nadrágban, simléderes sapkában, küszködő, magányra ítélt muki, nőben keringő, nagyvárosba veszett, zászlóhoz kötözött, késerdőbe vetett teremtmény. Ámbár ez a magány inkább az alkotói létre vonatkoztatott, egzisztenciális, nem szó szerinti. Tettamanti képeinek ugyanis természetes éltető közege a nyilvánosság. Rajzai 1971 óta jelennek meg napilapokban, folyóiratokban: a *Magyar Hírlapban*, *Élet és Irodalomban*, *Népszabadságban*, *Új Tükörben*, mostanában pedig a *168 órában*. A száz- ezres példányszámú országos napilapok olyan ismertséget biztosítottak a számára, ami kevés hazai képzőművésznek adatott meg. A sajtó ugyanakkor veszélyes lépvidék, amely könnyen magával ránt a napi hírek mocsarába. Csak az marad a felszínen, ami időtállóan bizonyul, ami nem csak csütörtökön, de tíz év múlva is érdekes. (Honoré Daumier munkássága mindenképp bizakodásra okot adó példa.) Tettamanti azonban, a sajtó közege ellenére sem vált sosem a szó hagyományos értelmében alkalmazott grafikká, mindig ódzkodott attól, hogy konkrét szöveges instrukciók mentén dolgozzon. Irodalommal szabad akaratából és függetlenségét fenntartva társul, a rajzot a szabad és autonóm véleményalkotás eszközeként használja, s ennyiben a demokratikus értelmiségi ethosza mentén dolgozik. Képi világának egyik legfőbb erénye épp az, hogy egyszerre tud aktuális és időtlen, konkrét és általános lenni. Megkötözött emberi torzója vagy tömegből formált felkiáltó jele értelmezhető a napi politika és az általános emberi szintjén egyaránt.

Tettamanti politikus művész, a szó legnemesebb, humanista értelemben az, amennyiben kitartóan felszólal a közélet visszasságai ellen, pellengére állítva a hatalom pöffeszkedő birtokosait, a „gördülő királyi oltárokat”, és felmutatva a demokrácia színjátéka mögött megkötözött gondolkodót, az önmaga tömeglétebe zárt atlaltalót.

7 Parti Nagy i. m.

8 Kukorely Endre: *Erős rajzolás. Tettamanti Béla képeihez*. Népszava, 2008. május 4.

9 Esterházy Péter: *Ujjgyak. A Tettamanti-napló (megnyitótöredék)*. Élet és Irodalom, 2013. március 8.; *Tettamanti Béla. Rajzok és festmények*. Petőfi Irodalmi Múzeum. Budapest, 2013. február 27 – május 26.

Tettamanti Béla: Emlékezés

Tettamanti Béla: Közpénzen a köznépek...

„EZ NEM A GRAFIKUS ÖNARCKÉPE,
HANEM A MAGYAR EGÉSZSÉGÜGY PORTRÉJA

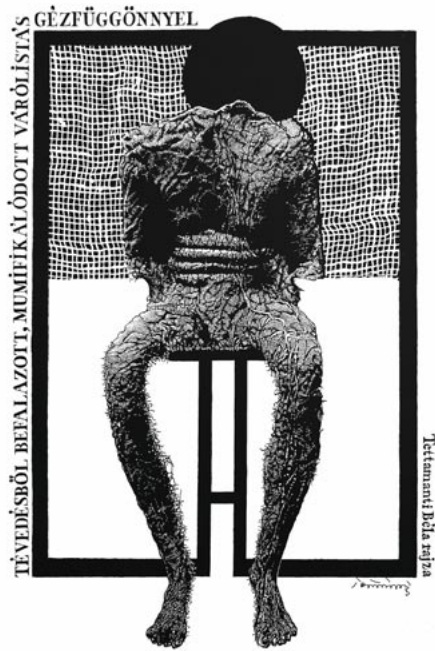

Tettamanti Béla

„AKIKET KIPRÉZŐDÖR A SZEME ÉS TORBÁ A HAJALIS

VIDÁM, UGRÓKÖTELES ANGYAL ÁBRÁZOLÁSSAL...

Tettamanti Béla: Ez nem a grafikus önarcképe...

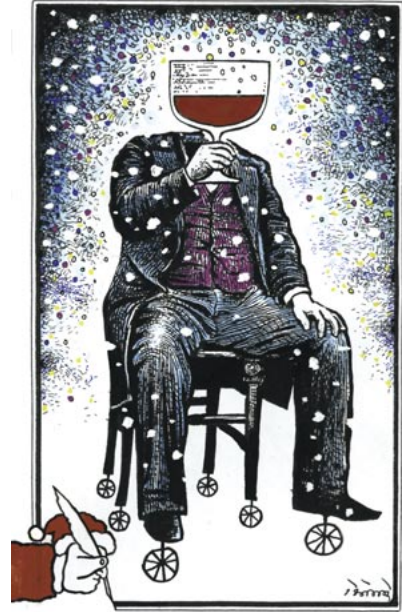

Tettamanti Béla rajza

Tettamanti Béla: Tévedésből befalazott...

És amennyiben politikus, annyiban ellenzéki is, P. Szücs Julianna szavaival „polgáris, filozofikus ellenzéki abszurd.”¹⁰ Az már nem az ő hibája, hogy rajzai több évtized távolából sem vesztenek aktualitásukból, hogy a demokrácia királyi palástjában tetszelgő, korrupst és szűklátókörű hatalom és a hosszan tűrő, megfélemlítéssel megbénított vagy talmi javakkal elkábított tömegek párharcra immár egy évszázada ugyanazon forgatókönyv mentén zajlik szerinte e hazában, sőt az egész kelet-európai, balkáni régióban. Ebből ered rajzainak jellegzetesen kelet-európai bukéja, a szatíra és az abszurd fanyar elegyből fakadó keserű utóíze. Kiváló érzékkel ragadja meg a változóban az állandót, a közélet fertelmesen bugyborékoló tragikomédiájának visszatérő szereplőit és fordulatait. Nézőpontja a belsőleg vezérelt, etikus és szabad ember alapállása – egyszóval az európai demokrata világnézete. Esterházy Péter „eminensen európainak” nevezte Tettamanti világát, ami hiánytalanul lefedi azt a humanista-demokrata ethoszt, amely művészetének gerincét alkotja.

(*Art Limes* 2018(6)35–41.)

Tettamanti Béla: *BUÉK*

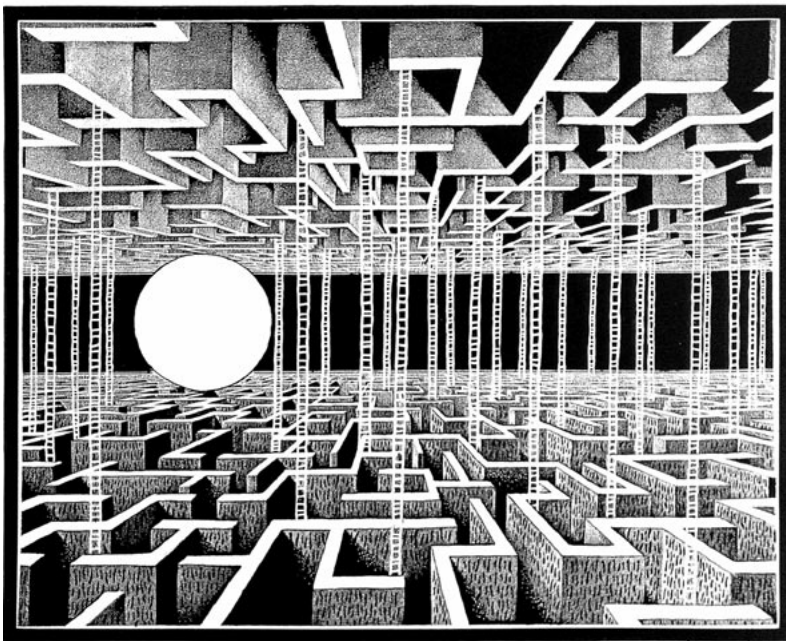

Tettamanti Béla: *Provence-i motortúrán Avignonban, 2018*

10 P. Szücs Julianna i. m.

Tettamanti Béla emlékkiállításának meghívója, 2023

Tettamanti Béla: Az utolsó kapcsolja le a Napot...

Margittai Zsuzsa

„...NYUGODT IDŐK KELLENÉNEK, KOMOLY FELADATOKKAL...”¹

SZEMELVÉNYEK TETTAMANTI BÉLA GRAFIKUSMŰVÉSZ MUNKÁSSÁGÁBÓL

Tettamanti Béla (1946–2020) grafikusművész életműve látélet. Nemcsak egy korszaké – a rendszerváltást megelőző és az azt követő bő két-két évtizedé – de a társadalmat és az egyént általánosságban foglalkoztató egzisztenciális és morális kérdéseké is. Munkái számos csatornán jutottak el a közönséghez; sajtógrafikái – többek között – a '70-es években az *Élet és Irodalom*, a '80-as években az *Új Tükör*, a '90-es évektől a *Népszabadság Hétvége* mellékletében jelentek meg. Emellett korának irodalmi remekeit is szép számmal díszítik rajzai (köztük Háy János, Kukorely Endre és Parti Nagy Lajos könyveit). Alapító tagja a Kortárs Karikatúra és Szatíra Műhelynek, munkásságát számos hazai és nemzetközi díjjal ismerték el (többek közt Munkácsy-díj, 1991; Word Press Cartoon II. díj, 2005). Közel öt évtized kulturális termésének előkelő szeletét itatta át az általa megteremtett vizuális nyelvezet.

Illusztrálás helyett mellérendelés

Tettamanti Béla nem nevezhető illusztrátornak, még ha számos grafikája jelent is meg irodalmi szöveg mellett, azok kvázi (nem lévén erre a jelenségre megfelelő terminus technicusa a szakirodalomnak) illusztrációjaként. „Sajtótörténeti tény, hogy a *Népszabadság* szombati mellékletének első oldalán, az utóbbi években, ott, ahol az arra érdemesnek tartott független szellemóriások szoktak megnyilatkozni, közéjük tördeltetik egy-egy Tettamanti-grafika”

– írta P. Szűcs Julianna.² A megfogalmazás jól érzékelteti Tettamanti és „szerzőtársai” által gyakorolt közös munka menetét. Sajátos, mellérendelt viszonyrendszer ez, ahol a kép és szöveg gyakran egymástól függetlenül, mégis egyazon társadalmi ösztudat megjelenítőjeként jön létre. Így a szöveg ismerete nélkül készült, autonóm kép „szerzője” olyan általános érvényű, társadalmi, és egzisztenciális igazságot fogalmaz meg, ami egyszerre foglalkoztatja a grafikusművészt és a vele azonos orgánumba, de más eszköztárral dolgozó író, esszéistát; ezért is igen találó az Andrassew Iván által Tettamanti megnevezésére kreált „graficista” fogalom.³ Erről beszélt Parti Nagy Lajos is a Virág Benedek Házban nemrég megrendezett emlékkiállítás (*„Az utolsó kapcsolja le a napot”* – 2023. június 23 – augusztus 6.) megnyitóján (éppen a *Népszabadság* számára végzett közös munkát idézve fel): „Sosem „illusztráltuk” egymást, inspirált a másik egy-egy ötlete, s ha tudtuk, használtuk, mellérendelőleg.”⁴ Ez az az együttgondolkodás, amelyre maga Tettamanti is rácsodálkozott Réber László Örkény István *Egypercseihez* készített grafikái láttán⁵ – és amelyet végső soron ő maga is megvalósított.

Tettamanti Béla (vagy ahogy korai képeinek szignóján jelezte: „Tettás”) nemcsak a *Népszabadság* több évtizednyi képanyagában hagyott maradandó nyomot. Nagy jelentőségű munkásságában az *Új Tükör*nél eltöltött időszak (1982–1990). A folyóiratnál a többi hasonló megbízástól eltérően állandó

1 Idézet egy Tettamanti Bélával készült interjúból: Andrassew Iván: Tettamanti Béla egybeesései, *Art Limes/Művészeti Műhely*, 1993/1. 71.

2 P. Szűcs Julianna: Tettamanti, az értelmiségi. *Népszabadság*, 2000. július 1. 58.évfolyam, 152. szám. 10.

3 Andrassew Iván: A graphicista <http://www.tettamantibela.hu/kritikak-andrassew-ivan.php>

4 Parti Nagy Lajos megnyitó beszéde <https://ujnepszabadsag.com/2023/06/25/az-utolso-kapcsolja-le-a-napot/>

5 Az ismeretlen ismerős. Tettamanti Béla Réber Lászlóról és a szatirikus grafikáról, *Magyar Nemzet*, 2001. november 10.

Tettamanti Béla illusztrált könyvei az emlékkiállítás tárlóiban

Párti Nagy Lajos megnyitja Tettamanti Béla-
emlékkiállításán, 2023

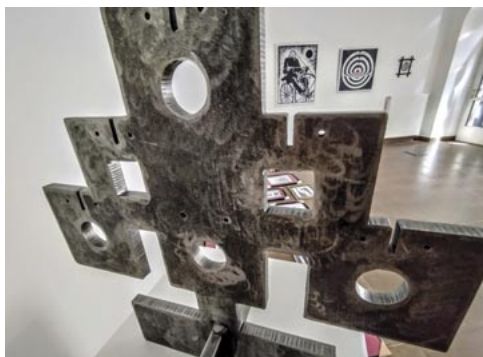

Tettamanti Béla: *Velocipéd*, 1998

Tettamanti Béla: *Magyarhon*

Tettamanti Béla fémszobrai az emlékkiállításán, 2023

megbízásban állt.⁶ Teljesen szabad kezet kapott, és a lap képszerkesztőjeként határozta meg annak arculatát, válogatta meg az ott dolgozó művészek sorát. Munkáival valósággal elárasztotta a lapot, olyan, az életműben csak gyéren reprezentált műfajokban is, mint a meseillusztráció.

Visszatérő motívumok – Eltérő technikák

Tettamanti Béla sokrétű mondanivalója technikai magabiztossággal társult: hibát nem ejtve rajzolta le gondolatait. Jellegzetes pontozó technikája a 18. századi sokszorosított grafika reminiscenciája,⁷ máshol az op art vizuális játékait idézi végleteleg egyszerűsített formáival.

Képeinek minden, látszólag csak dekoratív céllal festett részlete jelentést hordoz. Pacaemberei (a '70-es, '80-as években az *ÉS*-ben megjelent pacafigurák szinte „nonfiguratív” arcai, egy, a hintán önmagát tartó figurából továbbgondolva)⁸ sokszor hemzsegnek egy-egy kép kisebb vagy nagyobb felületén. A gyakran fekete-fehér, máskor a téma komolyságához képest zavarba ejtően játékos színű foltokból komponált pacák egyesével, párosával és hármassával is különböző arcokat mintáznak és mint megannyi szempár figyelik a nézőt – művész-elődök tiszteletére készült képein éppúgy, mint meseillusztrációin. E sokszínű tömeg mellett visszatérő figurája még a baseball-sapkás kis figura, képei eseményeinek csendes megfigyelője, aki nem interaktál a nézővel, de maga is nézője, olykor elszenvedője a képeknek. Tettamanti jelentéstömörítő stílzálásának sűrűn ábrázolt motívuma a fekete-fehér koncentrikus körökből álló arc, akár önmagát felfújó lufiember fejeként,⁹ akár önálló kompozícióban. A motívum „síkban tartott” plasztikáin is visszaköszön.

Tettamanti stílzált acélszobrai az életmű sajátos zárványai. A 2013-as Petőfi Irodalmi Múzeumban

rendezett nagy életmű-kiállítás után a kecskeméti KASZ (Kecskeméti Acélszobrászati és Képzőművészeti Szimpozium)-tól kapott felkérés nyomán ismerkedett meg a technikával. A szobrok kettő, hazai és külföldi művészek részvételével zajlott alkotótábor gyümölcsei.¹⁰ Sajátos átiratban látjuk rajtuk a rá jellemző minimalizmus jegyeit, a két dimenzióból kiszakadt, de jellegükben mégis kétdimenziós, a grafikáihoz hasonlóan az üres és kitöltött felületek kontrasztjára épülő formákat.

Készített festményeket is, igaz, az életmű egészéhez képest kis számban. Az első képeket a 60 éves születésnapja alkalmából a KArton Galériában rendezett kiállítás apropójából festette – azokat is, amelyeket az augusztusban zárt emlékkiállításon bemutattak.

Tettamanti sajnálattal említette egy interjúban, hogy noha szerinte a gyerekeknél frissebb, befogadóbb közeg nehezen képzelhető el, éppen az ő formabontó, újító hajlama tarthatta vissza a kiadókat, hogy gyerekkönyvek illusztrálására felkérjék.¹¹ Kévs gyerekkönyv-illusztrációja (Kukorelly Endre: *Samunadrág*, Kalligram, 2005; Lázár Ervin: *December tábornok*, Idegenforg. Prop. és Kiad. Váll.) elemi erejű, harsogó színei a műfajhoz illő vidámságot visznek a kompozíciókba. Önálló köteteket ugyan kis számban jegyez, de az *Új Tükör*-ben számos gyermekese és gyerekvers (pl. Kányádi Sándor, Nógrádi Gábor) illusztrátora volt, gyakran az egész rovat/oldal grafikai és tipográfiai szerkezetét megtervezve. Játékossága a betűkre is kiterjedt (hol girbegurba gyerek-kézírás vonalait követi, hol a térben táncolnak a gondosan megszerkesztett, háromdimenziós betűk). Képeibe előszeretettel emelt át korábbi groteszk illusztrációiból ismert elemeket – elnyújtott csőrű madarai már az *ÉS*-ben is megjelentek.¹² Egyedi megbízás ugyan, de szintén a gyerekkönyvek közé sorolhatjuk még a *Kisdobosok* 1981/82 évre készült

6 Hasonló szerződése ezen kívül – bár lényegesen rövidebb ideig – a Pesti Hírlapnál volt.

7 Révész Emese: Egy eminensen európai, Tettamanti Béla rajzművészete, *Art Limes* 2018. 6. szám 35.

8 Lógok a szeremen, *Élet és Irodalom*, 1980. július 19.

9 Népszabadság/Hétvége, 2002. január 19.

10 Az alkotótáborok Árvai István művészeti vezetésével valósultak meg.

11 <http://kokszyweebly.com/tettamanti-beacutela.html>

12 *Élet és Irodalom*, 1984. július 13.

zsebkönyvét is, melynek teljes egészében Tettamanti készítette a képanyagát.

Tettamanti játékos spontaneitása, a tárgyakhoz fűződő már-már kultikus, bensőséges kapcsolata a 2013-as életműkiállítás a *Kör négyyszögese* c. fali installációján is tetten érhető, ahol az otthonából véletlenszerűen kiragadott tárgyak állnak össze egy műalkotássá.

Elődök – A nyomukban és tőlük függetlenül

Nem teljesen igaz a Tettamanti kapcsán sokat emlegetett előzménynélküliség. A Réber László iránt érzett tisztelet gyökerei már kora ifjúságában keresendők: első fizetéséből is egy Réber illusztrálta kötetet vásárolt édesapjának – fiatalkorának ez a sokáig feledésbe került epizódja később csodálattal teli felismerés volt a már kiforrott és Réber Lászlót nagyra tartó (több róla szóló kiállítást rendező) Tettamanti számára.¹³ Réber egyszerűsítő, sűrítő tömörsége, vonalrajzai egyes meseképein és plasztikáin is visszaköszönnek. Tettamanti bravúros technikai tudással elkészített, művészelődök előtt tisztelgő képei (*Réber László 80 éves*, 2000; *Sajdik Ferenc 80 éves*, 2010) egyfajta fricskaként idézik meg a méltott alkotó stílusát, jellemző grafikai jegyeit, elhintve közénk a karakteresen „Tettamantis” formákat és humort.

Elméleti írásai a karikatúra műfajáról, illetve egy-egy általa nagyra becsült külföldi grafikusról rendre jelentek meg a *Művészet*-ben és más folyóiratokban. A karikatúra méltatlan helyzetét, sokszor csak helykitöltő szerepét sajnálattal említette¹⁴ és a műfaj olyasfajta elismerését, művészeti kánonba emelését szorgalmazta, amelyet Saul Steinberg 1958-as brüsszeli megbízása is példáz: Steinberg grandiózus kollázsa a világkiállítás amerikai pavilonjában egyfajta főhajtás a műfaj előtt.

A méltott művészek névsora azért is informatív, mert Tettamanti nem részesült intézményi keretek

között művészképzésben és így hagyományos értelemben vett mestere sincs. Ha látunk is hasonlóságot Jan Lenica egyes plakátjainak groteszk vonású arcai, Saul Steinberg egyszerűségükben megkapó vonalrajzai, Hans Georg Rauch aprólékosan kivitelezett szatirikus sajtóillusztrációi, Jean-Michel Folon egy-egy szín uralta meghökentő képei vagy Kaján Tibor lényegretörő humora és Tettamanti grafikai között, még többet elmond művészi látásmódjáról, ahogy ő látta és értékelte példaképei munkáit. Éppúgy igaz őrá, mint Steinbergre: *„Magába szívja a mindenki számára elérhető tapasztalatokat, hogy abból jellegzetesen egyéni alakítson ki.”*¹⁵

Epilógus

Kölcsönös elismerés jellemezte Tettamanti korának neves (elméleti) íróihoz fűződő viszonyát. 10 évvel ezelőtti kiállításának megnyitó beszédére mindenképpen Esterházy Pétert szerette volna felkérni – aki a felkérést örömmel el is vállalta. Már-már anekdotikus történet, hogy Kornai János közgazdász azzal a kikötéssel jelentette meg esszéjét a *Népszabadság*-ban, ha ahhoz a képanyagot Tettamanti készíti – és később is több kötetéhez kérte a művész rajzait.¹⁶ A Parti Nagy Lajos 60 éves születésnapjára meglepetésként a Magvető Kiadónál készült, csinosan megkomponált kötet illusztrátora is Tettamanti (Parti Nagy Lajos: *Rókatárgy alkonyatkor*, Magvető, 2014.) – s folytathatnánk a sort.

Munkássága számos ponton megragadott és figyelemmel kísért, teljességében mégsem feltárt és feldolgozott. Kiállítások sorát szentelték életműve egy-egy szegletének (az említettekén kívül nagyobb szabású volt még az Ernst Múzeumban 1986-ban és a Dorottya Galériában 2000-ben rendezett tárlat) és számos, Tettamanti egy-egy lényegi alkotói aspektusát érzékletesen megragadó (nem ritkán nem a művészettörténészek, hanem éppen a vele együtt

13 Andrassew, 1993, p69.

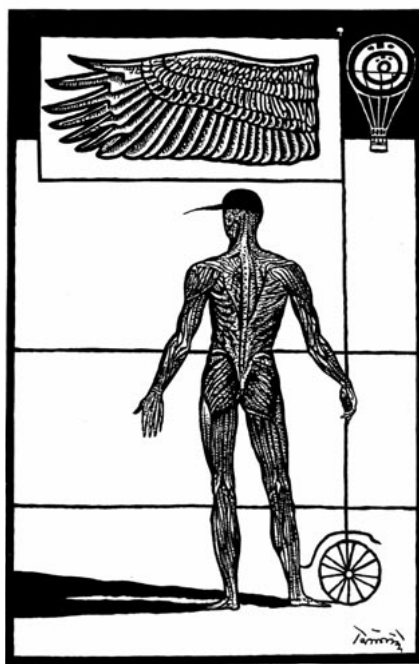
14 Tettamanti Béla: A KARIKATÚRA és a 'karikatúra', *Művészet*, 1974, 7. 5-6.

15 Tettamanti Béla: Egy vonallal... Saul Steinberg vonalművészete. *Művészet*, 1986. 5. 53-54.

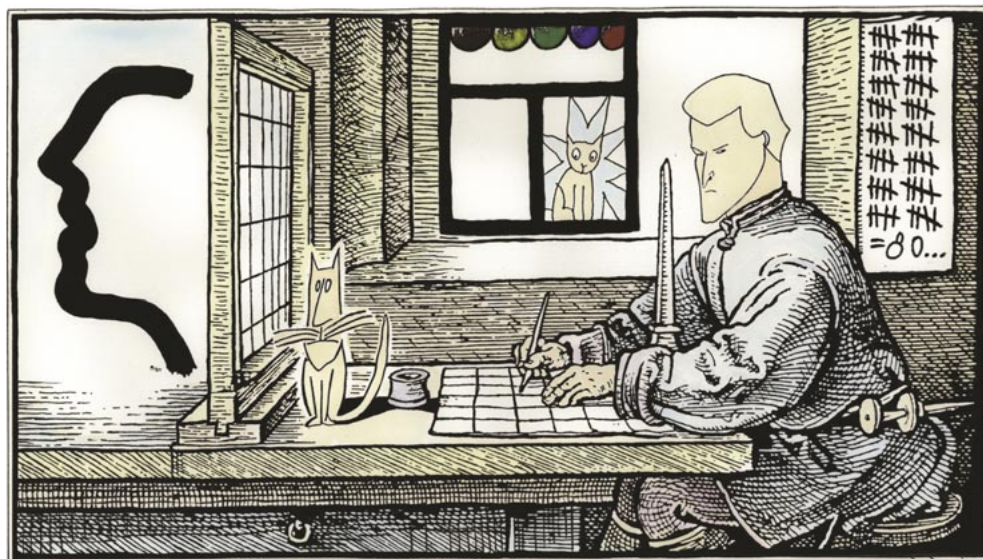
16 Tettamanti Béláné szóbeli közlése.

Tettamanti Béla: Szöveg nélkül

Tettamanti Béla: Hova? Meddig? Miért? Merre?, 2001

Tettamanti Béla: Réber László 80 éves, 2000

alkotó és munkásságát értő írók által jegyzett) kritika született. A művészről komolyabb tanulmány¹⁷ szerzője Révész Emese, aki az augusztusban bezárt, első posztumusz Tettamanti-kiállítás kurátora is volt.¹⁸ Összegző katalógus, az életmű volumenéhez illő retrospektív kiállítás egyelőre várat magára.

(Új Művészet 2023(9-10)36–39.)

Tettamanti Béla: Illusztráció Esterházy Péter hangoskönyvéhez

Tettamanti Béla
(1946 – 2020)

Munkácsy Mihály-díjas magyar grafikus, képzőművész.

1971 óta jelentek meg rajnai a sajtóban. 1981 óta rendszeresen készített könyvillusztrációkat, könyvborítókat, menetzókat és plakátokat. 1982 és 1990 között az Új Tükör, majd 1990-től egy-egy évig a figyelemnek indult Pesti Hírlap és az Európa hímogazin grafikusáa és illusztrátor-szerkesztője volt.

Több, mint két évtizeden át (amakk megozó-néséig) a Népszabadság HÉTIVÉGI mellékletében heti rendszerességgel jelentek meg rajnai. A Pester Lányó (Budapest), a KORUNK (Bokszovár), az Alföld (Debrecen), a PHEMER, a Fegyék, a COX BIEER International (Párizs), a Múlt-kor az utóbbi háa évben rendszeresen közölte alkotásait.

1990-ben a Magyar Nemzeti Galériában rendezett I. Nemzetközi Karikatúra Fesztivál szervezője volt. 2001-ban a Vigadóban megrendezett Réber László életmű-kiállítás társkurátoraként dolgozott. Munkásságáa közönlét győltmennyet írtaa egy évtizeddel eelőtt. 2011-ban a Pécsi Irodalmi Múzeumban került megrendezésre.

A KONSZ kortárs karikatúra és szatíra képzőművészeti mibely egyik alapító tagja.

Utolsó évében a Vasárnapi Hírök és a söt óra heti lapokban jelentek meg munkái.

Számos nemzetközi és hazai kiállításon, pályázaton nyert díjat könyvillusztrációkkal és szatírikus rajzokkal. Fontosabb díjai:

1984 – Szigp Magyar Könyv illusztrációs díj
1991 – Munkácsy-díj • 1997 – Brenner-díj
2012 – Pulitzer Emakéll • 2007 – World Press Cartoon II. díj • 2006 – Bauscher díj

Éltmny 2020. április 16-án Budapestben.

„AZ UTOLSÓ KAPCSOLJA LE A NAPOT”

Tettamanti Béla emlékkiállítás

Kurátor: Révész Emese, művészettörténész
Megnyílás: Parti Nagy Lajos, 10.00 óra
Megnyílás: 2023. június 23., 18 óra
Helyszín: Virág Benedek Ház, Budapest 1013, Dobreny u. 9.
Zenél: Tettamanti Tamás és Christopher R. Cox
Megtekintélés: 2023. augusztus 6-ig, vasárnapig 10-18 óráig, szombaton 10-14 óráig

Valamennyi kiállított mű az alkotó hagyatékából származik.

Tettamanti Béla emlékkiállításnak meghívója, 2023

17 Révész Emese: Egy eminensen európai, Tettamanti Béla rajzművészete, *Art Limes* 2018. 6. 34-41. Ezen kívül ld. még P. Szűcs Julianna: A kör négyzsögesítése, *Mozgó Világ*, 2013. 4. 123-125.

18 Ugyanő és ugyanott, ahol néhány éve Tettamanti egyik példaképéről, Réber Lászlóól rendezett kiállítást.

Vincze László: Múza, 1991

Vincze László: Bacchanália, 1987

Vincze László

ÉLETRAJZ

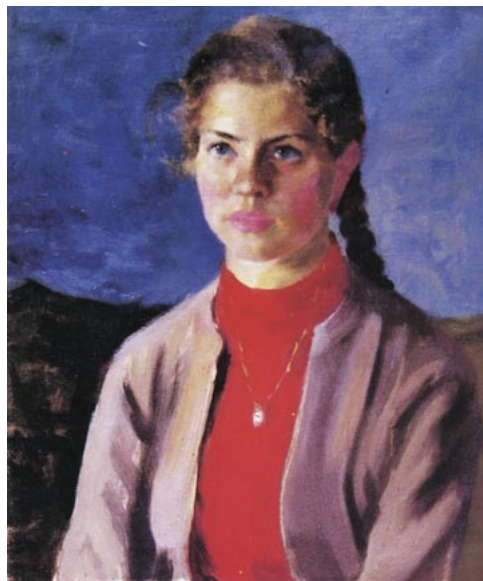
Hatvanévesen szeretettel gondolok vissza szüleimre, tanáiraimra, mindazokra, akik segítettek művészpályámon. 1934-ben születtem Szamoskéren, szüleim parasztok, nagypapám egyike molnári, másik kerékgyártó mester.

A háború után a debreceni Református Gimnáziumba kerültem, sok kitűnő és szigorú tanárom volt. Rajzot Félegyházi László tanított, aki a városi szak körben is segített fejlődésemben. A Képzőművészeti Főiskolára első próbálkozásra felvettek, de a későbbiekben már nem volt ilyen felhőtlen, könnyű az előrelépés. Tanárom szerint „nem leszek jó szocreál festőművész”. Nagyon nehéz évek következtek. Iskolaváltás, 1956-os forradalom, visszaesés a mellőzések sorozatába, falusi tanárkodás, majd Esztergom, ahol a Tanítóképző Általános Iskolájában kaptam állást. Itt élek 1960 óta, de mivel a városban harminchárom éve nem sikerült műteremhez jutnom – dolgozni meg szeretek –, így időm egyre nagyobb részét töltöm művésztelepeken. Életem munkáján meg is látszik mindez, de igyekeztem jókedvűen dolgozni. Az elmúlt évtizedek alatt így vagy úgy mindenki szenvedett, voltak, akik sokkal többet, és teljesen derékba tört a pályájuk. Az ügyeskedőket nem irigyeltem. Visszagondolva a segítők kezeire, nagyon hálás vagyok Blaskó János, Jakuba János, Bíró Lajos tanáiraiknak. Hálával emlékezem Bernáth Aurélna, aki többször látta munkáimat, és biztató szavai sok erőt adtak. Fejlődésemhez jókor jött édesanyám anyagi támogatása, aki hat éven át segített, hogy Barcsay és Mihály mester útmutatásával tanulhassak. Sok – több mint száznegyven – múzeumot tanulmányoztam végig. 1960 óta hatvanöt kiállításom volt.

Utazásaim alatt engem is megérintett a modern festészet vonzó, érdekes világa, elsősorban a konstruktív irányzathoz kapcsolódtam. Később a szabad festői fantáziavilág érdekelt, a bibliai, mitológiai, az irodalom-ihlette témák.

Barátaim – jó okkal – sokszor emlegetik, hogy nekik a vízfestményeim a legvonzóbbak, jobb ha nem is festek más technikával. Van ebben sok igazság, ha azt vesszük, hogy az akvarell könnyedsége, frissessége olyan varázslatos, amit más anyag nem tud utánozni. Ez a festésmód alkatomhoz is jól illik, mint a tünékeny jelenségek megragadásának vágya, izgalma. Bár ezt sokan lenézik, én mindig bátran vállaltam, ha néha – kissé vállveregetően – megdicsérték ebbéli jártasságomat. Úgy érzem mégis, hogy életem hű tükre így együttvéve van a képeimben, a portrétól a csendéleteken, figurális képeken át a tájképekig.

1994. január 17.

Vincze László: Galgahévízi lány, 1958

Láncz Sándor BEVEZETŐ. VINCZE LÁSZLÓ FESTŐMŰVÉSZ KIÁLLÍTÁSA

Ezúttal kilencedik alkalommal mutatja be legújabb alkotásait Vincze László Esztergomban. A Szabolcs-Szatmár megyei Szamoskéren 1934-ben született festő főiskolai tanulmányait 1953-ban kezdte meg a Képzőművészeti Főiskolán Kádár György tanítványaként, majd az egri Pedagógiai Főiskolán Jakuba Jánosnál és Bíró Lajosnál fejezte be. A főiskolai évek után előbb Galgahévízen, majd Esztergomban működött pedagógusként hat esztendőn át. Festővé érését több tanulmányút segítette elő: 1959-ben Leningrádban és Moszkvában járt, 1963-ban nagyobb közép- és nyugat-európai utat tett, majd néhány hónapig Olaszországban tartózkodott. Ezek hatására indult el a művészi pályán. Eleinte akvarelleket és portrékat festett: a hangulat frissesége, a jellemeknek színekkel való megragadása izgatta. Ezekkel a műveivel Esztergomban, Vácott és másutt több ízben is bemutatkozott. A hetvenes évek elején megkísérelte, hogy kitörjön ebből a formavilágból: elszakadva a látványtól, a festmény szerkezetének a felépítése, a konstrukció ritmusa foglalkoztatta. Újabb művein – ennek a kitérőnek a tanulságait hasznosítva – ismét a látható és látott világ felé fordult. Jelen bemutatkozásán zöm-mel portrékat és akvarellal festett tájakat mutat be. A portrék egy része a szigligeti alkotóházban született: a munka szüneteiben, az ebédlőasztal mellett folytatott beszélgetések során keletkezett élmények friss megörökítései. Akvarelljeiben is erre a frisseségre törekszik: munkamódszere – igen gyorsan dolgozik – és ennek a technikának a jellege egyaránt

alkalmas a természet formai gazdagságának, üde színességének, a táj fényben megvillanó arculatának a bemutatására. Ezek mellett néhány nagyobb kompozíció bizonyítja kitűnő érzékét a téri elrendezés, az alakok együtt jelentkezésének festői problémái iránt. Vincze László munkássága szerves folytatása a magyar képzőművészet tradíciójának, s egyben erre a hagyományra jellemző érzelm-gazdagságnak, bensőséges lírai hangvételnek hű őrzője: ebben rejlenek művészetének értékei.

(Vincze László festőművész kiállítása. Esztergom, 1984. Balassa Bálint Múzeum, [Katalógus])

Vincze László: Leányportré, 1983

Mészáros István

VINCZE LÁSZLÓ ALKOTÓMŰHELYÉBEN

BESZÉLGETÉS ÉLETRŐL, HIVATÁSRÓL, MŰVÉSZEZRŐL

Vincze László valószínűleg a legfiatalabb hatvanéves festőművész. Aki ismeri őt, igazat ad nekem: ez az Esztergomban élő energikus örökifjú már régóta nem öregszik, legalábbis egyelőre nem. A napokban azzal köszöntötte őt a városa, hogy a Balassa Múzeumban gyűjteményes kiállítás lehetőségét kínálta fel a műteremmel még ma sem rendelkező nem mindennapi polgárának. Estébe nyúló beszélgetésünk minden részletét nem adhatom vissza, de annak lényegét igen. A festőművész mindjárt a párbeszéd kezdetén kijelentette:

- Nézd, akárhol megélhetnék a világon! Ezt minden nagyképűség nélkül mondom neked. Más kérdés, hogy mániákusan magyar vagyok, ami többek közt azzal jár, hogy egy idő után már hiányzik, ha nem cserélhetem ki gondolataimat magyar barátaimmal... Mert hiszen a külföldiek és köztem éppen a nyelv a legnagyobb sorompó. Petőfiről vagy közös sorsunkról már hiába beszélek nekik, nem értenek. Nem értik, miért sírok én Erdélyért. Ilyenkor csak néznek rám, s egy idő után megúnják, amit mondok nekik. Hogyan beszélhetnék hát velük hosszabb ideig a szívemet-lelkemet foglalkoztató dolgokról?

- *Pedig külföldön kiterjedt kapcsolataid vannak, és mindenhol szívesen fogadtak volna.*

- Fogadnának ma is! Maradtam, mert szerettem a szüleimet, meg aztán börtön soha nem fenyegetett, hátrányt soha nem szenvedtem; ha csak azt nem tartom hátrálynak, hogy műtemem harminchárom éve nincsen. Talán ez az, ami a legjobban fáj...

- *S talán épp emiatt kóstolgattad sűrűbben rajzkrétáiddal és ecseteiddel a külföldi tájakat.*

- De fordítva éltem külföldön is! Kis pénzzel indultam, kint szorgalmasan festettem, hoztam haza a képeket, meg némi pénzt is, amire nagy szükségünk volt, hiszen Angélával, a feleséggel három, ma már művésszé lett gyereket neveltünk. Bizony, sokfelé kellett figyelniük, figyelnem. Az egész munkásságom ezért esetlegességét mutat,

- *Mégis mindaz, ami igazán érdekelt ebből a világból, végül is határozott karakterként jelentkezik a képeiden.*

- Meglehet, így van. Viszont az is tény, hogy műterem híján nem tudok egyforma, nagyobb vonulatú életművet felmutatni. Pedig festhettem volna jobban is; de erről még nem mondtam le.

- *Bárhogy történt, mégiscsak háromezernél több vízfestményt, olaj- és pasztellképet festettél. Ezek háromnegyede mások lakásában hirdeti Vincze László-s szelídséged és okos világlátásodat.*

- Ha már a látásszemléletet emlegetjük, nem bánám, ha beszélnekről arról is, amire a legbüszkébb vagyok. Hiszek abban, amit csináltam és amit még festeni fogok. Hiszek a képeimben.

- *És mi a legnagyobb örömed?*

- Ha valami szép elgondolásom megvalósításához a körülmények is összegződnek.

- *Mit tartasz szép elgondolásnak?*

- Az emberen túli vagy az ember fölötti többletet kegyelemszerűen érzékeltetni! Minden ilyen megélt és megfestett képemnek szimbolikus aranyalapja van.

- *Kedvenc elgondolásod?*

- A mitológiai mondavilág képi megfogalmazása.
- *Ezek után megkérdem: mit tekintesz magasztos célnak?*

- Küzdeni azért, hogy ember maradjon az ember, hogy a képességét elismerve azt a köz javára kifejlessze és kamatoztassa. Tudod, mi hajtott engem örökösen? Egy eszményi nőalak, akit a tehetséggel kell meghódítani. Olyan vágy ez, ami maga az alkotóerő.

- *Igazán nem kontrasztként említem, de erről jut eszembe: Angéla, a te földi asszonyod, nem állhatja az olajfesték szagát-illatát...*

- Képzelheted, mi volt itt, amikor a gyerekek még kicsik voltak, amikor egyszerre gyakoroltak a hangszereken, én meg szépen kirakodtam a nagyszoba közepére... Egyszerrel a vége az lett a dolognak,

Vincze László: *Endre bácsi*, 1969Vincze László: *Édesanyám*, 1963

hogy szép finoman elüldöződtem egy-egy művésztelepre. Vagy ha jó volt az idő és éppen itthon voltam, akkor kimentem Esztergomot festeni.

– *Zsennye a rendszeres menedékhelyed volt...*

• Zsennye a világ legkellemesebb helye! Ha nem készülnék erre a gyűjteményes kiállításra, most is ott lennék.

– *Vagyis Zsennye és Esztergom életed legfontosabb állomásai.*

• Azt is megkérdezheted, miért szeretek én ebben a kis hazában élni. Hát azért, mert úgy érzem, mindazt, amit itt nekem és a gyermekeimnek sikerült megvalósítanunk, sehol máshol nem sikerült volna. Mert én már csak ide gyökereztem, és túl minden bajon-bánaton, rengeteg tervem van még...

– *Ezzel te hoztad szóba a múltó időt...*

• Egyáltalán nem tragédia hatvanévesnek lenni! A betegségtől inkább félek, mint az elmúlástól. Édesanyámat nyugodt lélekkel követem majd, ha eljön az ideje... Egyébként innen, hatvan évről visszatekintve is csak hálás lehetek a harmincéves szabad életért; hogy kizárólag a festéssel

foglalkozhattam. Nyugodt, kiegyensúlyozott vagyok, és ez jótékonyan hat az egészségemre is.

– *Beszélgethetünk a tehetségedről?*

• Természetesen. De választ ne várj tőlem arra, hogy az embert mi teszi tehetségessé, mert erre igen nehéz megfelelni. Predesztinációban nem hiszek. Választhatunk, dönthetünk a sorsunk felől, de a jót mindig nehezebb megcselekednünk...

– *Amit például a gyerekeinknek felmutathatunk...*

• Ha a gyerekeimre gondolsz, semmivel sem könnyebb nekik, Péternek, Katának és Zsuzsának, mint nekem volt. De az eredményeik már most jobbak. Színész fiam, hegedűművész tanárányom és énektanárjelölt főiskolás Katám engem mindenképpen büszkévé tesz. Most talán végre kapok egy műtermet is...

– *És Szamoskér?*

• A szülői házam mellett van egy tündéri vályog-palotám... Benne érzem igazán, hogy van még alkotóerőm.

– *Ezek szerint boldog vagy. Mi keserít el téged igazán?*

• Az, ha valaki nem akarja a legegyszerűbb dolgot

se megérteni. Különben kötéldegzetem van, hiába vagyok érzékeny típus.

– Azt hiszem, ez a te titkod... ezért mondta rólad egy okos doktor, hogy itt van az az ember, aki megél a hangulataiból... és milyen ma a hangulatod?

• Tűnődő. Sokat töprengek azon, mit tehetnék azért, hogy ne szabadulhassanak el a politikai életben a félelmet keltő szörnyetegek. Sok mindent tisztábban látok; így magamról is tudom, hogy a művész sokak szerint közel áll a betegek, a testi-lelki megnyomorítottak gondolatvilágához. S aki ilyen motivációval indul az életben, igazán szerencsés akkor lesz, ha tehetséget is kapott érzelmi kifejezéséhez. Ilyen szempontból jókor és jó helyre születtem. Amit az ember kibírhat, kibírtam... De Erdélyben szenvedő magyarnak még egyszer megszületnék, hogy megtudjam, kibírnám-e azt is...

– Itthon tehát sikerült mindvégig a magad útját járnod?

• Felében-harmadában! Engedményt is tennünk kell... És a nagy próbatételek ellenére megmaradtam! Megmondom neked azt is; az én legnagyobb próbatételem az volt, hogy ne váljak szolgálává, de ne legyek ügyeskedő se.

Vincze László tehetséggel áldott, gazdag életpályát tudhat maga mögött... és még mindig fiatal, erőteljes festőművész. Hadd kívánjunk neki és egy kicsit magunknak is sok-sok Szamos-parton festett, egekig emelő, aranyló fényzőnben áradó képet, biztatást!

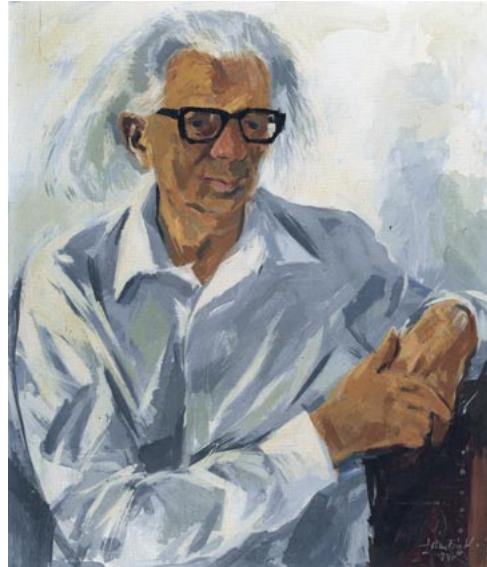
(24 Óra 1994. március 15.)

Vincze László: Rábapart, 1993

Zámbo Kornél kiállításának meghívója, 1977

Zámbo Kornél: Mezei András-portré, 1991

Zámbo Kornél: Munkácsy látogatása a műteremben, Vendégségben Zámboéknál-sorozat, 2017

Mezei András

MAGYAR VISZONYOK MAGYAR ECSETTEL

MEZEI ANDRÁS INTERJÚJA ZÁMBÓ KORNÉL FESTŐMŰVÉSSZEL

Az ecset jelen esetben Zámbó Kornél festőművész, akit Oroszlánytól – Budapesten, Bécsen, Párizson át – Milánóig megannyi kiállításáról, festményein keresztül ismernek, aki neves festőművész és grafikus volt évtizedeken keresztül a pártállami Magyarországon. Ezúttal arra kértük a Tatabányán is népszerű művészt, hogy szavakkal ecsetelje: mikor ment jobban a sorsa, a rendszerváltás előtt, vagy mostanság. Mikor érezte magát jobban, mint ember és mint művész, visszasírja-e az állami mecénást, talál-e olyan embert, aki a művészetet szereti, pártolja, segíti ma Magyarországon.

– *Kedves Zámbó Kornél, amikor kilép a Mercedeséből Bécsben, elegánsan, mondhatni forstritesen, ahogy azt egy portréját megfestető bécsi bankár, avagy a Habsburg-ház leszármazottjai elvárják, amikor azok úriemberként fogadják, megvillannak-e ön előtt az oroszlányi bányászok, azok a falusi és munkásfigurák, akiket állami megrendelésre festett évtizedeken keresztül? Kikkel azonosult szívével, lelkével – a munkásokkal tegnap, vagy ma az arisztokratákkal. Miért nem festett a pártállamban arisztokratákat, és miért nem fest éppen ma munkásokat?*

• Ezek szerint az a kérdés lényege, miért nem mentem fejjel a falnak. Azért, mert festő számára minden ember modell. A festő minden korban ki volt szolgáltatva a megrendelőnek. Ám, ha azt mondtam, hogy a modell csak modell, de étellel, tartalommal én töltöm meg, akkor máris nyilvánvaló: valójában szabad vagyok. A modellen keresztül azt fejezem ki, amit én akarok. Talán nem véletlen, hogy a hozzám közelálló paraszti, félpaszti bányászemberek figuráiból sikerült egy olyan karakteres és groteszk világot teremtenem festészetemben, amely világát több évtizeddel ezelőtt kezdtem megteremteni, de a rendszerváltás nem hogy megtörte volna ennek a világnak a növekedését, hanem kifejezetten kiteljesítette, és mondhatnám úgy is: híressé

tette. Az említett műveimet Magyarország-szerte épp az elmúlt 4 évben ismerték meg, és most hívtak meg Milánóba és Amerikába. Ha őszinte akarok lenni, paraszti alkatomhoz és ahhoz a vaskos népi humorhoz, melybe beleszülettem, közelebb állnak a téti, tatai, oroszlányi emberek. A pártállam nem kellett, hogy rám kényszerítse őket, mint modelleket. A pártállam azonban szerette volna, ha úgy ábrázolom őket, ahogyan a pártállami „ideológia” látta. Én azonban nem ideológiával festettem, hanem magyar ecsettel. Azt festettem, ami a véreemben volt, ami a reflexeimben és a zsigereimben velem nevelkedett. Mondjam-e, hogy a pártállami vezetőknek nem az én csuparánc-arcú, egyfogú, de életvidám bányászaim tetszettek? De mondom: karakterük mélyebb, lényegibb valóságát ragadtam meg, s talán ennek is köszönhetem, hogy ez a groteszk világ, melyet temetek is és át is mentek a jövő számára, igaz világ, nem hamis világ. Most pedig portréim láttán megrendeléseket kapok pl. a Habsburg uralkodóház leszármazottai köréből is, nem neveltségese-e azt mondani, hogy köpönyegforgató vagyok, hogy velük azonosulok! Ők is modellek. Természetesen ki kell elégténnem a megrendelőim igényét is. De meg kell mondanom, annak ellenére, hogy ereimben nem folyik kék vér, ábrázolásuk nem nehezebb, nem nagyobb feladat számomra az előzőeknél. Végül is hadd mondjam meg, mint annyi minden más, a művészet sem származás kérdése, hanem a tehetségé. Ez a két világ egész jól megfér egymás mellett a műteremben.

– *Magyar festők serege küzd komoly megélhetési gondokkal. Nem a pártállamot sírják vissza, hanem a biztos megrendeléseket. Zámbó Kornél a múltat, a jelent, vagy a jövőt siratja?*

• Én sohasem kértem és sohasem kaptam támogatást, hanem megrendelést. Konkrét feladatot, munkát. Ezeket mindig becsülettel elvégeztem. Ma is felháborít, amikor olyan művészekkel találkozom,

Zámbo Kornél: *Öreg suszter*, *Volt egyszer egy kommunizmus-sorozat*, 2006

akik elvárják, hogy támogatást kapjanak, de azért, hogy ők maguk munkát szerezzenek, semmit sem tesznek. Ennek ellenére tudom, nem etikus dolog csupán csak az életrevalók, az erősek igazát hirdetni, mert vannak igen tehetséges emberek, akik gyengék és nem életrevalók. Őket valóban megmentheti egy-egy alapítvány. Számomra a Mercedes, melyből kiszállok Bécsben, hogy egy-egy megrendelőm portréját elkészítem, olyan munkaeszköz, amelyet ők elvárnak. Nem ez tesz engem festővé vagy nem festővé. De ismét csak el kell ismernem, a biztos állami megrendelésekhez szokott művészvilág számára nagy próbatétel a rendszerváltás. Az a középréteg, amely a leghatalmasabb, legnagyobb eltartott réteg volt, bizony nem találja a fogódzót. Múltja a képcsarnoki

sötét pincékben halmozódik. Sokan közülük vállalkozók lettek, s kevesebbet festenek. Az alapítványok körül természetesen ma is a középszer gyülekezik. De ez természetes is, hiszen ők vannak többen. Ne tagadjuk, ma ez az állami mecenatúra megjelenési formája, hiszen csaknem kilencven százalékban ezek az alapítványok is az adófizető polgárok pénzéből támogatják a művészetet. Számomra a különbség abban van, hogy a művésznek, mint egyénnek több szabadsága van kezdeményezni, sorsát fordítani, mint a pártállamban. Nemcsak a gondolat szabadságát szeretem, hanem a lehetőséget is annak megvalósítására.

(24 Óra 1994. augusztus 11.)

Horváth György

„VILÁGÉLETEMBEN REALISTA SZEMLÉLETŰ FESTŐ VOLTAM.”

Zámbó Kornél ezzel a lapidárisan megfogalmazott önvallomással kezdi a honlapján közzétett bemutatkozó szöveget. És kétségkívül igazat mond. Tessék megnézni a képeit és megkeresni valódi tartalmukat. Rögtön világossá lesz: mit is ért Zámbó a realista szemlélet fogalma alatt, és miért is tartja magát realista szemléletű festőnek.

A realista szemlélet e szerint az élettapasztalatokkal hitelesített meghatározás szerint ugyanis nem a felismerhető tárgyak megmutatását, pontoskodó le-rajzolását vagy lefestését, hanem a megértett emberi dolgok képi felmutatását jelenti. Azaz nem a formákban és nem az eszközökben, hanem a velük és általuk tett közlésekben érhető tetten. Amely közlések „olvashatóságát” ugyanakkor csakis a formák és az eszközök gondot nem okozó használata, a mesterség ismerete, a kézzel bírható tudás feltélen és tiszteletteljes teljessége biztosíthatja.

A régi iskolák és akadémiák ezért először ezt a manuális tudást igyekeztek átadni a növendékeknek. Sőt, az újabbak is. A múlt század, mármint a XX. század közepén mindenestre mindig minden a pontos rajzolással kezdődött – rajzoltatták a növendékeket a főiskolákon, a tanárképző intézetekben, sőt a középiskolákban is. Az alaptudománynak „kockológia” volt a beceneve. A becsületes pedig az, hogy ábrázolástan. Összetett tárgy volt. Magában foglalta a távlatos nézni tudás és rajzolás minden diszciplínáját az ábrázoló geometriától a művészeti anatómiáig, s tovább, a különféle agyagok – többnyire textil-drapériák – képi megjelenítésének készségéig. Aki ezt nem tudta, annak nem lehetett maradása semelyik intézetben.

Sőt, tulajdonképpen fel se vették! Már a legelső lépcsőfokra, például a régi „képző gimibe”, azaz a Fővárosi Iparrajziskolából előléptetett Képző- és Iparművészeti Gimnáziumba, ahová Zámbó Kornél 1952 és 1956 között járt, csak szigorú és szabályozott felvételi vizsga után juthatott be a növendék. Előbb

hasábot és forgástestet – többnyire egy odadobott konyharuhával vagy szalvétával érdekesebbé tett hokedlit és egy rárakott fazekat – kellett lerajzolni, aztán aktot, órákon át, s ha mind a kettő megvolt, és mind a kettő jó volt, akkor jött a szóbeli vizsga. Ezen nem a tananyagot „kérdzték ki”, sőt, még csak nem is a reménybeli növendék műveltségét tesztelték, elvégre igen sokfelől és igen különböző családokból és iskolákból érkeztek, hanem a jelölt nyitott eszéire, fogékonyságára voltak kíváncsiak. A gondos válogatás után hetedére fogyott a gyereksereg. Ők kezdhettek hozzá a következő szeptember elsején a tanuláshoz – képességük szerint az A, a B vagy a C osztályban, azaz a festők, a grafikusok vagy az iparművészek közé besorolva.

A felsőfokú intézetekben még szigorúbb volt a válogatás. A felvételizőket előbb megrostálták – az otthoni munkákat szemügyre véve előválogatást rendezett a tanári kar –, aki ezen fennmaradt, azt behívták, és legalább egy hétig „forgatták”: rajzoltatták, mintáztatták, egyre nehezebb feladatokba keverték, figyelve, mit tud máris, és mire lesz majd képes az újra kezdődő tanulási folyamatban.

Aki Zámbó Kornéllal beszélget, aki megnézi a munkásságát bemutató honlapot, aki elolvassa a tevékenységével foglalkozó szakirodalmat, és végigköveti életútját, látja: korhoz kötött és – mindig a maga idejében – akár típusosnak is mondható sors volt az övé. Falun született – Téten, Győr-Sopron megyében, 1938. február 14-én – aztán városra költözött a család, Tatára, ahol gyermekéveit és ifjúságának jó pár esztendejét töltötte. Iskolába már városi környezetben került, ráadásul a kor szellemét hordozó iparvidék közepén, ám mégsem egy rohammunkával épülő, új „szocialista városban”, hanem egy várkastéllal és kultúrával bíró valódiban, ahol még együtt élt a polgári és a munkásművelődés hagyománya. Amire még rá is erősített az újabb időkben nagy súllyal bíró népművelés megannyi mozgalma.

Zámbo Kornél albuma, borítókép, 2010

Zámbo Kornél: A mi világunk – Faludy és én, 1996

Zámbo Kornél: Krisztusgalázók, 1992

A fényes szellők korszakából, a népi kollégiumi világból Zámbó – életkora folytán, hisz akkor még tizenéves se volt – még kimaradt, a nép művelésének későbbi áldásaiból már nem, s ő – a hajlamának engedve – rajzolni tanult. Jól is csinálta. Olyannyira jól, hogy az akkori szokás szerint mindenféle kiszálló tehetségkutatók, többnyire a különféle művészeti iskolák tanárai – akik közül, jegyezzük fel, Tatán éppen Kántor Andor járt abban az évben – rajzait látva őt is felszólították: tegyen próbát, jöjjön felvételizni a Képző- és Iparművészeti Gimnáziumba. Jött. Vizsgázott. Felvették. Az A osztályban lett a helye, a festőnek készülők között.

(...) Elmondják: milyen a világ, és milyenek vagyunk benne mi. Van iránytű is náluk, és szívesen kölcsönzik nekünk. Az egyik ilyen iránytű: a filozófia, az irodalom – és a mindenség maga. Zámbó először ezekkel szerelte föl magát, amikor felfedező útjára indult az emberi élet és az emberi lélek tájain. Kiinduló pontjánál – *A mi világunk*, *Faludy és én* című festményén megjelenítve – Dante jelképekben gazdag *Isteni Színjátékát* választotta, a költő szerepébe önmagát, Vergiliuséba pedig atyai barátját, Faludy Györgyöt helyezve. A dantei ihletésű mű mellé pedig a mindenség – az anyagi és a szellemi mindenség – képeit állította, egy művén maga a *Galaxis* látszik, s benne az emberi szellem és lélek nagy hordozói mint csillagok jelennek meg, másikon az *Istenek és emberek*. Ám Zámbó Kornél azt se tagadja, hogy néha elbizonytalanodik, mert nem jön felelet a kiáltásra, hiába kéri: *Válaszolj Uram!*

A jelképek így kinyitott tárházából a mindenséget szólító filozófia mellé természetes gesztussal teszi oda Zámbó a transzcendens világ szimbólumait. És pontosan beszél velük: Jézus jelenik meg gyakran a képein, a legtöbbször apokrif, mai, de éppen nem tiszteletlen kontextusban (például a *Krisztusgyalázók*, a *Jöjj vissza Krisztus*, a *Világtalan* című képeken), és mindig a tisztaságot jelképezi a butasággal, vaksággal fertőzött, kései megbánásokkal teli emberi világban. A jóság másik jelképe *Szent Ferenc* Zámbó képeinek szimbólumvilágában. Lobban, sajnos, ő sem jár a bántott Krisztusnál: a ma Szent Ferencét éhes keselyűk veszik körül, s bizony éppen nem a szavára figyelnek.

Ez a jelkép-felismerő és jelképeket építő hajlandóság – úgy tetszik – egyre erősödik Zámbó Kornél munkásságában. Legutóbbi, a Tatabányai Múzeumban bemutatott ciklusa a görög mitológiát ölelte magához: *Ikaroszt* (s vele együtt apját, Daidaloszt), *Prométheuszt*, hogy az örök emberi érzéseket, a jóságot és a féltést jelenítse meg általuk. Majd hozzájuk tette *Pegazust*, a költészet jelképét, meg a vad *Kentaurt*, az alvilággal vívott küzdelmében ábrázolva őt. Keserű perceket is megél persze, mint minden ember, Zámbó Kornél is. Ilyenkor megkopott tárgyakat húz elő – gondosan megsemmisíti és meggrajzolja –, majd jellel emeli és felmutatja őket. Hol egy tönkrement bakancsot, hol egy „SZTK”-keretes szemüveget, egy gazdtalan műfogsort látunk megjelenni művén – megcsalott életek megannyi rekvizitumát. Más képein a művészet értelmét kutatja, és erős – néhol egyenesen karikatúrába hajló – gesztusokat tesz: invalidusokat rajzol a régi németalföldi festők – Brueghel és Bosch – modorában, másutt egy bazseváló *Prímást* jelenít meg, újabb képein a múlt idők fogságában szundikáló bohócot, majd a (Botticelli *Vénusz születése* című képéből átit) elhízott, megereszkedett *Magyar Vénuszt*, máskor a Michelangelo *Dávidját* darabjaira törő *Robbanást* mutatja fel. És mintha nem hagyná nyugodni az emberi nem sokféle aljassága, látja és képén felmutatja a *Besúgók* körtáncát, a *Homo Sapiens* belső nyomorúságát, a világ dolgából magát kirekesztő lélek magányosságát (*Paraván*), a színlelések riasztó kényszerét (*Álarcaink*) és a kikényszerített egyformaság maszkjai mögött rejtőzni kényszerülő egyéniség kétségbeesítő helyzetét (*Tömeg*). Néha tréfával oldja a bosszúságot (*Kis ördög*), máskor keserűre festi az eget is (*Debil-felhők*), a földet is (*Meddőfa*).

Egy műfajt – érdekes (!) – igen sokáig került Zámbó Kornél: az önarcképet. Újabban, nyilvánvaló összefüggésben a világ értelmezését célzó téma-választásaival és képi kísérleteivel, ehhez is megjött a kedve. Személye megjelent a – már szóba hozott – dantei ihletésű *A mi világunk* című képen, Faludy György társaságában. De már az 1980-as évek végétől fogva rendszeresen odafesti magát számos keserű (máskor meg vidám) jelenetének

Zámbo Kornél: Szent Ferencet megtámadják a dögkeselyűk, 2007

Zámbo Kornél: Pomádé, 1994

Zámbó Kornél a műtermében

közepébe. Látjuk elröplüni az unt világból (*Elvagyódás*), saját szobraként magán is kacagni (*Szoboravató*), egyik képén a művészet óriásainak a kifeszendő kerti törpéket kéz alá hordani (*Konjunktúra*), másikon faodúban megbújni (*Angyalfi*), egy rajzán Rodin *Gondolkodójának* pózában töprengeni, másikon jókedvű figuráit köszöntve – mint Courbet tette egykor a magáról festett zsánerképen –, sétálni egy rajz terében vagy épp Noé szerepében, de patás lábakkal állva a hajóhídon Hieronymus Bosch figuráit bárkájából a világba bocsátani.

Van aztán Zámbó Kornél festészetének még egy ide tartozó, korunkat, világunkat, sokféle ballépésünket, magunknak szerzett bajunkat fejünkre olvasó népes ciklusa. A leghelyesebb volna „történelmi festményeknek” mondani őket, de nem lehet, mert a név már régóta le van foglalva nemzeti hőseink emelkedett kompozíciókba foglalt tettei számára. Nevezük hát őket világ-képeknek. Hisz festőjük mindenről tud, és mindenről mer általuk beszélni, ami vele történt, ami velünk történt. Nem dühösek ezek a képek. Nem dühöng a festőjük sem. Javaslatot tesz inkább: búcsúzzunk harsány kacajjal attól a sok mafflaságtól, amit tettünk. Zámbó Kornél világ-képeinek a kulcsművét keresve mindegyre a *Pomádé királyról* festett munka kívánczolt a kezembe. Ez mindent összefoglal. Megmutatja a hatalmasok butaságát és meg a miénket, akik magunk fölé emeljük őket. Méltó társa: A *kis bohóc*. A társadalmi baj: a lappangó, majd belőlünk megszületve kiáradó, és végül iránymutatónkká növekvő félelem forrását mutatja föl ez a lap... És búcsúzzunk – Zámbóval együtt – számár magunktól. A Rákosi-korszak szürrealis rettegéseitől és kapitális ostobaságaitól, a háborút csináló „hősöktől” és a háborút megszenvedő emberektől, a szocialista homokvár felépítésének buta szertartásától, a magára hagyott veterán nyomorúságától. Tegyük lomtárba, ami oda való: vezéreink tört szobrai.

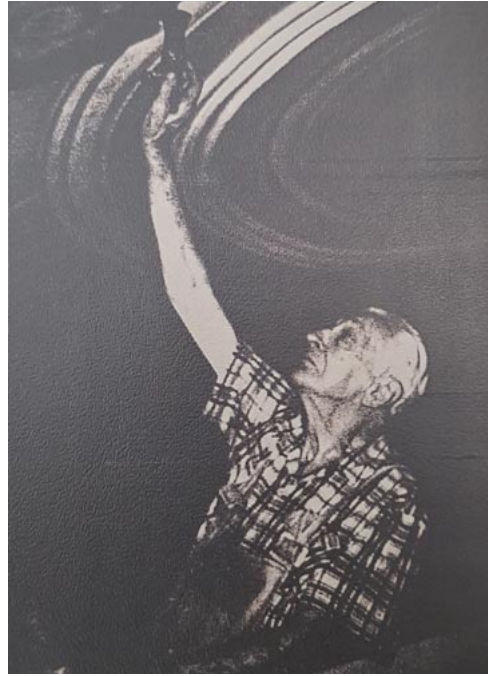
De lássuk azt is, hogy fenéig tejfel sohase lesz az élet, volt is, lesz is *Privatizáció*, *Avatás* és minden *Avatás után* felcsavarják a nagyok lába elé terített

szőnyeget, és kosárba hányják a zeneszó mellett szétvágott szalagokat. Mi pedig újra meg újra megjavulunk, majd újra megromlunk, örök körforgásban, mint azt Zámbó Kornél a 2003-ban festett *Megtisztuláson* oly pontosan láttatja. Elvégre emberek vagyunk, s leszünk újra meg újra angyalok is, ördögök is, ahogy az idő és a – mindig késői – megbánás magával hozza.

A jelképek, az önarcképek és a világ-képek galériája mellett a fontos műveknek még egy csoportja nőtt föl Zámbó Kornél munkásságának közelmúlt két évtizedében. A portréké. Sorozatuk mára egyfajta tiszteleti galériát alkot. Szereplői a Zámbó Kornél által – méltán – nagyra tartott, hiteles személyiségek. Van köztük tudós, író, költő, zenész, fotográfus, operaénekes. Legyünk büszkéek arra mi is, mint Zámbó Kornél, hogy kortársaik vagyunk.

(Borsos Mihály–Horváth György (szerk): *Zámbó Kornél*. Budapest, 2004. Kunst Konzult. 8–13.)

Závory Zoltán templomfestés közben

Závory Zoltán tárlatvezetése iskolásoknak

Szabó Péter

KIÁLLÍTÁS – AMELY KÉTSZERESEN IS AJÁNDÉK

ZÁVORY ZOLTÁN KÉPEI OROSZLÁNYBAN

Manapság annyi kiállítás nyílik megyszerte, hogy a képzőművészet elkötelezett barátainak igencsak jól kell gazdálkodniuk az idejükkel, ha nem akarnak lemaradni egyetlen tárlatról sem. A bemutatók változatos kínálatából sok szempontból is jelentős Závory Zoltán oroszlányi életműkiállítása.

A művész a közelmúltban ünnepelte nyolcvanadik születésnapját. Mivel már tízesztendőskorában pályadíjakat nyert munkáival, és alkotókedve azóta sem lankadt, elképzelhető, hogy milyen fantasztikus gazdagságú anyag került ki ceruzájá és ecsetje alól. Nem csak mennyiségében monumentális ez az életmű, de sokfélesége is csodálatra méltó. Bemutatkozik, mint tájképfestő, mint történelmi tablók készítője, mint bibliamagyarázó, mint látomásokkal küzdő álmodozó, mint realista és mint nonfiguratív módszerrel dolgozó alkotó. Munkái az elmúlt évtizedek változatos látásmódjának krónikái is. Néhol látszik rajtuk az elvárás diktálta formaválasztás, de még a mai szellemtől leginkább eltérő munkák is sajátosan Závory-képek.

Hogy mi teszi azzá őket, nehéz megfogalmazni – a jellemző jegyek között sok mindent felsorolhatnánk. Ezek közül legtipikusabbnak a groteszk látásmódot érezzük. Még legidillibb alkotásaiban is benne van az a szemlélet, amely sokszor karikatúrává torzítja (szépíti) az arcokat és felborítja az ábrázolt téma természetű rendezettségét. Képei nem csak arról beszélnek: mit tart Závory Zoltán fontosnak a világból, azt is elárulják, hogyan látja azt.

A kiállítás megnyitóján tanulságos volt részt venni. A tárlat fogadtatásából nemcsak az derült ki, hogy Oroszlányban többszázán kíváncsiak a művészetre, hanem az is, hogy a város lakóinak mit jelent Závory Zoltán jelenléte. A leginkább templomi freskók megmentőjeként ismert művész, aki Pápán született és a bakonyi város legendás kollégiumában valóban „jó iskolát” járt ki, a Képzőművészeti Főiskola elvégzése után sok-sok vargabetűvel tűzdelt életében igaz

otthonra Oroszlányban talált. Sok évtizedes rajztanári munkálkodása, szakkörvezető tevékenysége patinás eredményeket hozott. Nemcsak azt mondhatja el, hogy sokakkal szerette meg a képzőművészetet, nemcsak azt, hogy útnak indított néhány közismert alkotót, hanem ami talán ennél is fontosabb; tanítványaival önmagát is meg tudta kedvelteni, és nemcsak ő érzi Oroszlányhoz tartozónak magát, hanem a város is saját művészeinek tekinti. Tanítványai közül sokan jöttek el a megnyitó ünnepélyre meghallgatni Németh Sándornak, a HNF városi bizottsága elnökének méltató szavait, s azért is, hogy újra láthassák a tanár urat, virágokkal kedveskedhessenek neki.

A tárlat, amely október 10-ig az oroszlányi Városi Művelődési Központban látható, kétszeresen is ajándék. Az újbóli bemutatkozás lehetőségét 80. születésnapjára kapta a festő, s ő úgy élt ezzel a lehetőséggel, hogy a közönségnek maga is ajándékot adott. Hogy mi ez az ajándék...? E napokban bárki megnézheti.

(*Dolgozók Lapja* 1986. október 4.)

Závory Zoltán: *Presszó sarok*

Závory Zoltán: Barátnők

Závory Zoltán: Lányportré

Závory Zoltán: Öreg

Závory Zoltán: Tanulmány, 1955

Heitler László

HOZZÁNK SZÓLÓ FESTÉSZET

ZÁVORY ZOLTÁN PÁPAI KIÁLLÍTÁSÁRÓL

Helybeli születésű és sokáig a városban élt festő műveit mutatja be augusztusban a pápai Városi Galéria. A Várkastély kiállítási termeiben felsorakoztatott rajzok, akvarellek, pasztell- és olajképek, plakáttervek és karikatúrák Závory Zoltán alkotásai, akik a pápai művészetbarátoknak nem kell bemutatnom. Ismerte őt úgyszólván mindenki, ha nem művészként, akkor sokoldalú közéleti emberként; 1945 tavaszán például ő lett a város rendőrkapitánya és teremtett rendet a zűrzavaros állapotok közepette.

A sokoldalúság máig jellemzi munkálkodását. A Képzőművészeti Főiskolán az akvarellfestésből ugyanúgy fölkészült, mint a falfestészet eljárásából. Rajztanári munkájával szakmunkások ezreit készítette föl mesterségük mesteri folytatására. Plakátokat, könyvborítókat, díszrácsokat, díszburkolatokat, ünnepi dekorációkat tervezett, mikor mire volt szükség. Erejéből futotta régi és értékes falképek szakszerű és gondos helyreállítására itthon és külföldön. Mint a freskófestésben járatos művész önálló alkotások sorával díszített sok templomot- és középületet. Pápán a Ferences templomban láthatók ily nemű munkái, a közeljövőben pedig a Várkastély egykori kápolnájának (ma a könyvtár olvasóterme) mennyezetképét restaurálja.

A kiállításon hatvan év – egy életmű – természetéből válogatott képeket láthatunk. Jászai Marit a ravatalon ábrázolja a legkorábbi rajz 1926-ból, a legfrissebbek pedig az idei nagy tél szülöttei: *Hazafelé*, *Hófúvás*, *Zúzmará*. Ady Endre *A fekete zongora* című költeményének illusztrációja 1935-ből Závory Zoltán festői felfogásának és kivitelező munkájának beszédes bizonyítéka. Az irodalmiságtól, a magyarázó elemek alkalmazásától nem félt sosem, így képei olvashatók, akár a sok századdal korábbi ábrázolások. *Berzsenyire gondolva* címmel a költő kőre és költeményei jellemző motívumait sorakoztatta, ahogy József Attila *Mama* című versét is hasonlóképpen illusztrálta.

Vízfestményei könnyedségükkel, levegősségükkel, műfaji tisztaságukkal lepnek meg bennünket. Rajzainak lendületét, technikai biztonságát tanulmányozhatjuk. Plakáttervei, karikatúrái, alkalmi grafikai elmésségükkel tűnnek ki, így az a díjnyertes tervek is, melyen kétféllérest ragasztott a kalapácsvető acélgolyója helyére, melléje pedig egy kiáltó alakot, aki a kicsi megbecsülésére int bennünket.

Závory Zoltán túl a nyolcvanon is ifjúi erővel, művészi becsvágygal alkot. Nem csupán műterme festőállványán, de – ez maga a csoda – épületek kupoláit festeni is naponta elfoglalja munkahelyét a magas állványzaton. A pápai kiállítás egy tevékeny élet sokrétű természetébe enged bepillantást.

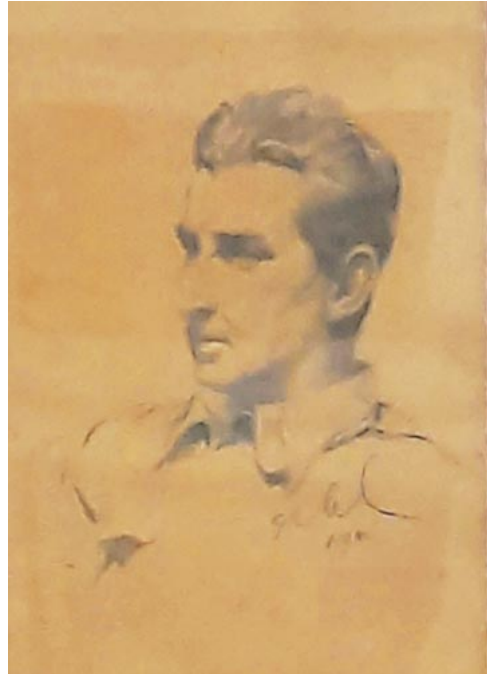
(Napló (Veszprém) 1987. augusztus 19.)

Závory Zoltán: A bábjátékos, 1957

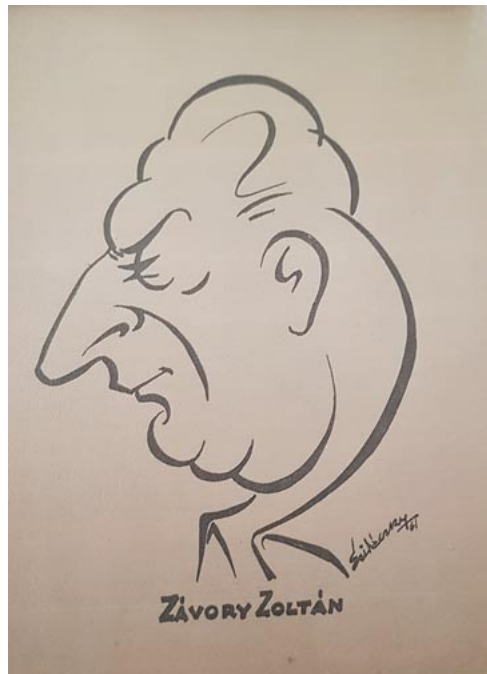
Závory Zoltán rubinoklevele 1928

Závory Zoltán önarcképe

Závory Zoltán-emlékkiállítás meghívója, 1994

Karikatúra Závory Zoltánról

Kálmán Gyula VÉGSŐ BÚCSÚ ZÁVORY ZOLTÁNTÓL

Húszévesen, főiskolásként lerajzolhatta (1926 októberében) a ravatalon fekvő nagy tragikát, Jászai Marit. Modellje volt a tragikus sorsú gróf Teleki Pál miniszterelnök. Az ő irányításával kezdte bontogatni szárnyait Pápán évszázadunk magyar szobrászatának egyik meghatározó mestere, Somogyi József. Évtizedeken át dolgozott (sok tantárgyat tanító tanárként, majd igazgatóként) az iparoktatásban (Pápa, Miskolc, Oroszlány). Restaurátorként és festőként csaknem háromszáz (!) hazai és határainkon túli templom őrzi kezének és művészi képzeletvilágának produktumait. Az 1991-ben Magyarországra látogató II. János Pál pápa érkezésének örömhírért az általa tervezett plakát (*Életünk, Krisztus* címmel) sok-sok kiragasztott példánya (is) hirdette. E kiragadott példákat csupán ízelítőként említettük a matuzsálemi kort (94 esztendő) megért Závory Zoltán festőművész pályájából, aki január 26-án távozott az örökkévalóságba, s 29-én helyezték végső nyugalomra Szilsárkányban.

Pápán született 1906. január 20-án, szegény sorsú család gyermekeként. Szülővárosa református kollégiumából került föl a fővárosi képzőművészeti főiskolára. A festészet mesterfogásait Bosznay Istvántól, Réti Istvántól, Vaszary Jánostól, Edvi Illés Aladártól és Baransky E. Lászlótól tanulta. Szobrász-tanárai Szentgyörgyi István és Bory Jenő voltak. A falfestés és -restaurálás rejtelmibe Dudits Andor, az egyházművészetbe pedig Megyer-Meyer Antal vezette be. Művészettörténetet – saját szavait idézve – „a csodálatos lelkületű” Lyka Károlynál hallgatott. 1928-ban kapta meg művészi és rajztanári oklevelét. Két év múlva tért vissza szülővárosába, ahol az iparoktatásban kapott állást. Itt kezdődött

egyházművészeti munkássága: a ferencesek temploma nagyméretű mennyezetfreskójának megfestésével. Ez irányú tevékenysége nyugdíjba vonulása (1968) után teljesedett ki. Sok-sok templomban mentette meg az enyészet által veszélyeztetett régi falfestményeket. De készített számtalan templomi freskót, táblaképet, tervezett oltárokat, üvegablakokat, szentségtartókat stb. Még túl a kilencvenedik életévén is fölment a több emelet magasságban lévő állványzatra!

A Kisalföldre 1974-ben került. A szilsárkányi római katolikus templom szomszédságában lévő otthona (ahol feleségével, Z. Székely Emília tanárral és festőművésszel élt) a boldogság és a béke paradicsoma volt a hányatott sorsú mesternek. Tanítványai, barátai (sorsom ajándékként én is közéjük tartozhattam), tisztelői előtt mindig nyitva állt ajtaja. Hosszú évtizedek után először Csornán (1987-ben) rendezhetett az addig „klerikális festő”-nek megbélyegzett művész egyéni kiállítást, melyet később még jó néhány (feleségével közös) bemutatkozás követett (Bogyoszló, Oroszlány, Farád, ismét Csorna és Szil). Kilencvenedik születésnapjára Göncz Árpád köztársasági elnök aranyéremmel tüntette ki. 1997-ben Sarród díszpolgára lett. 1998-ban a képzőművészeti főiskolán megkapta rubindiplomáját.

Művészi hitvallását a Kisalföldnek kilencvenedik születésnapján adott interjújában (1996. január 20.) így summázta: „Bárhol járok, alázat tölt el: az elődeim munkájának tisztelete, megbecsülése.” Fájó szívvel búcsúzunk Závory Zoltán mestertől. Nyugodjék békességben.

(Kisalföld 2000. február 5.)

Kihelyezett tagozat/Tatabányáról elszármazott művészek kiállítása, 2007. Tatabánya, Kortárs Galéria

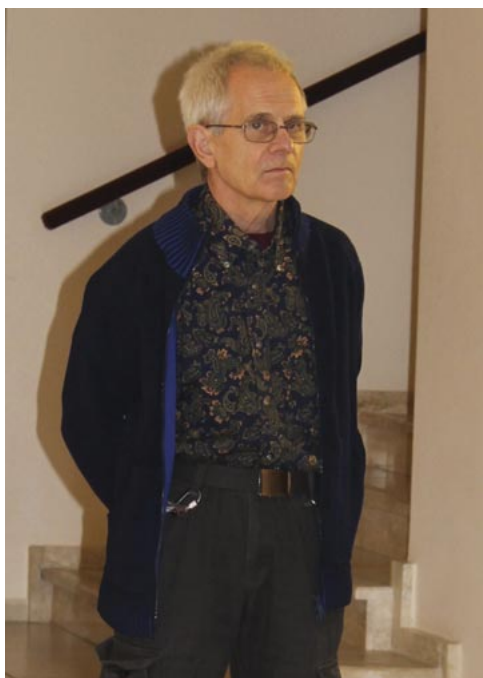
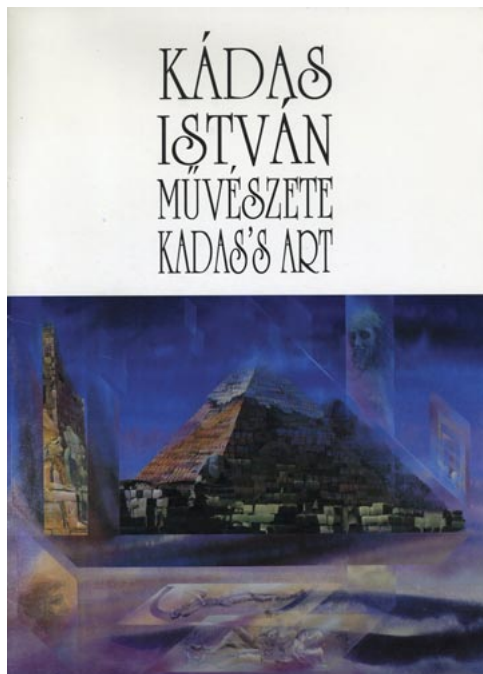
Fábián Imre (balra)

Hováth Éva

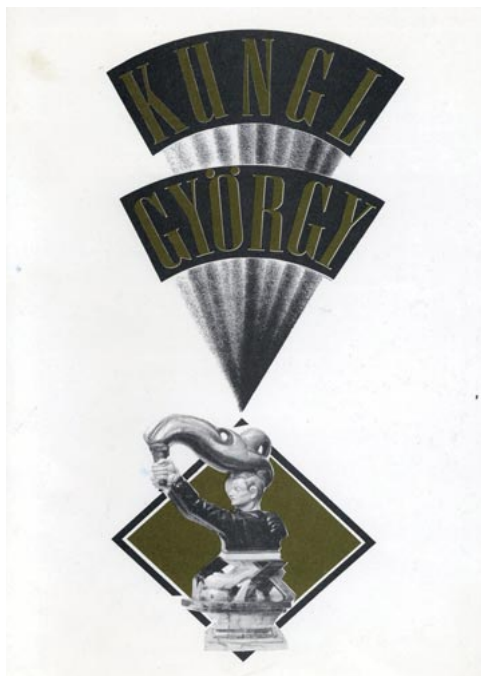
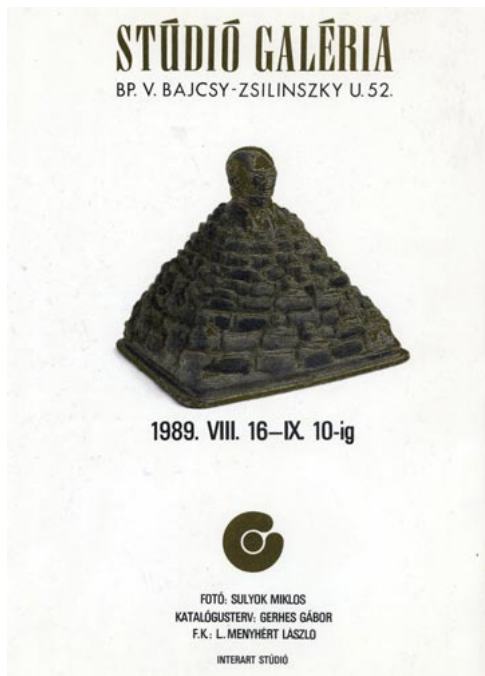
Kádás István (katalógusok)

Kádás István

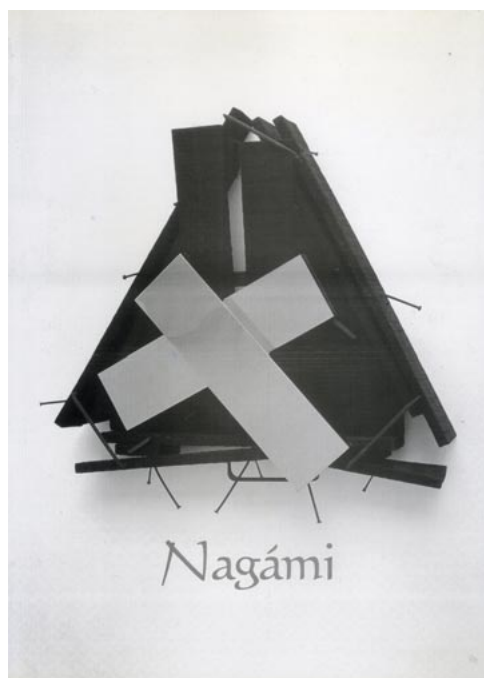
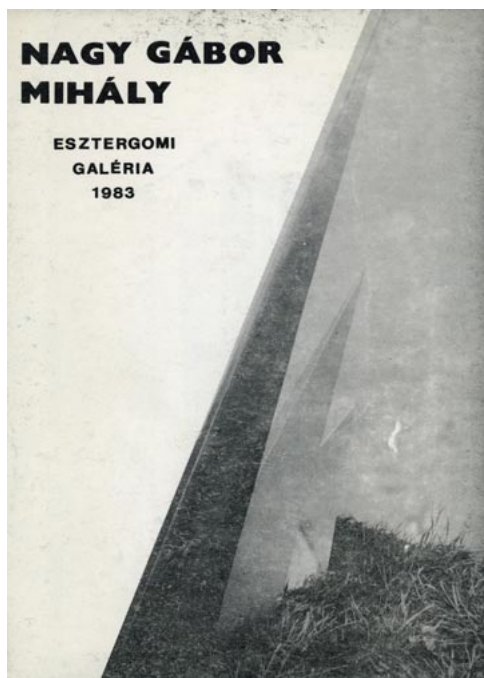
Kálmán Tünde

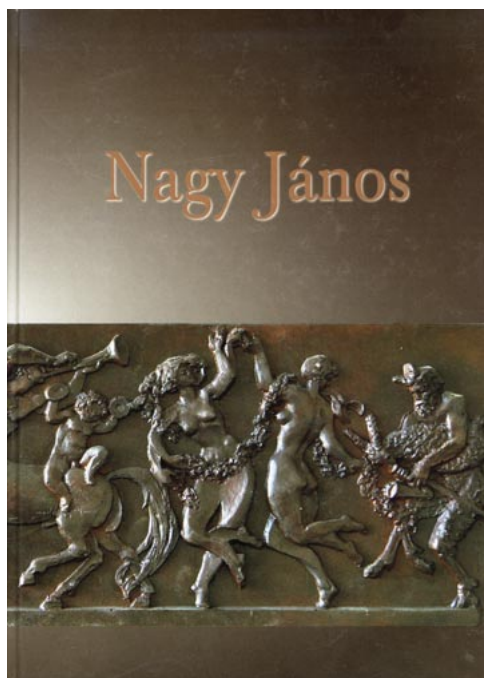
Kungl György (katalógusok)

Kungl György-kiállítás megnyitója, 2014, Tata, Kony Domokos Múzeum

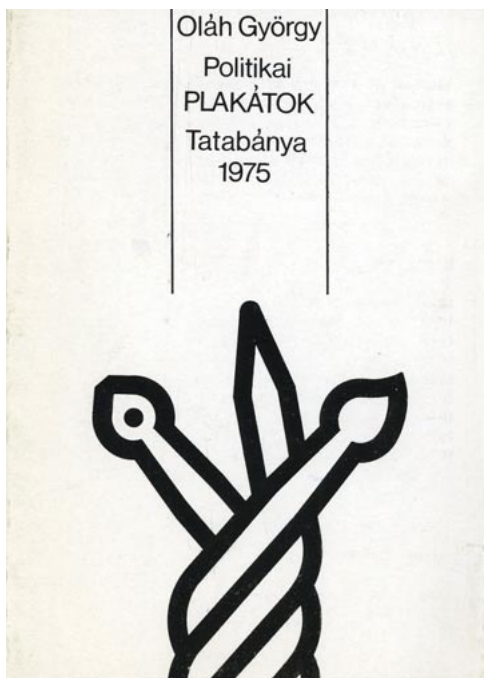
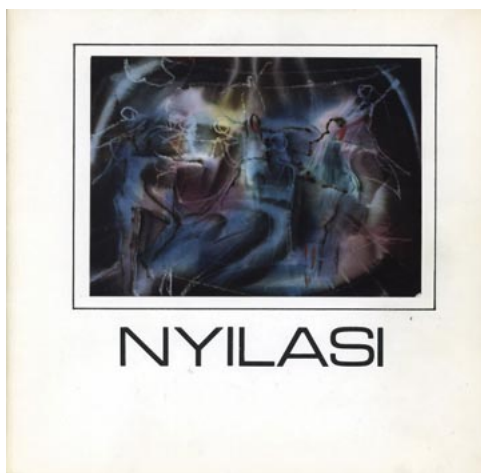
Nagámi (Nagy Gábor Mihály) (katalógusok)

Nagy János (katalógus és könyvborító)

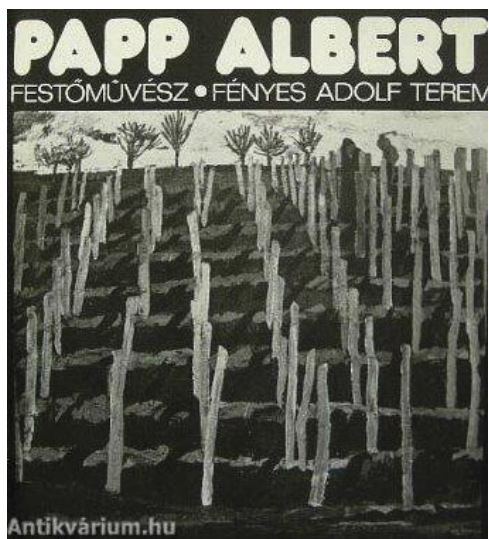

Nyilasi Tibor (kiállítás-meghívó és katalógus)

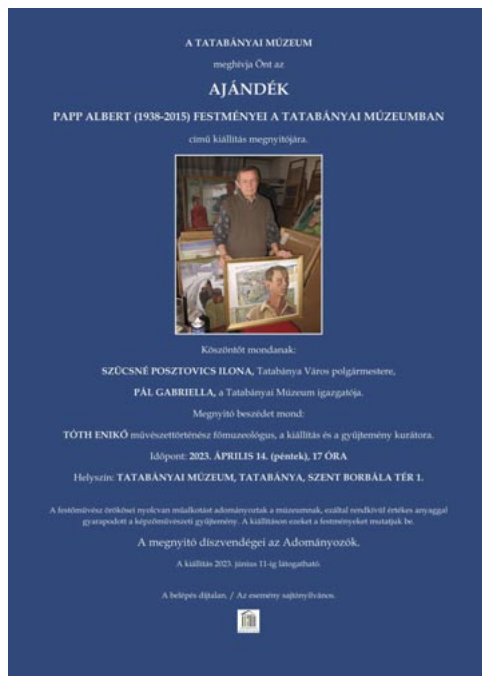

Oláh György (katalógusok)

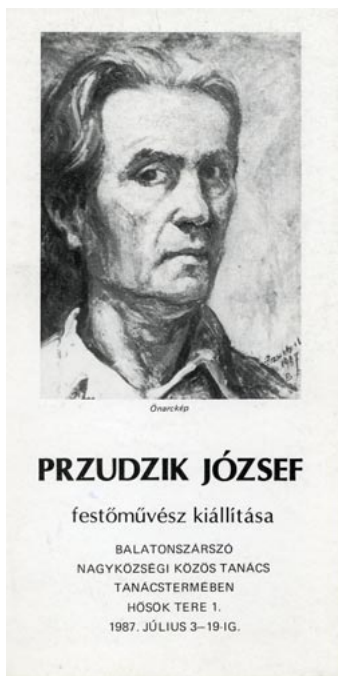
Papp Albert (katalógus és emlékkiállítás-meghívó)

Szám János

Szlávik József

Prudzik József (katalógusok és emlékkiállítás-meghívó)

Meghívó

Minden érdeklődőt hívunk és várunk a

Művészetek és képek története

Festmények Prudzik József festő- és restaurátorművész (1926-2019) életművéből

Bemutató a tatai Pápai Galéria műkereskedésben őrzött képzőművészeti anyagból

című kiállításra.

Helyszín: **Tatabányai Múzeum** (Tatabánya, Szent Borbála tér 1.)

A megnyitó időpontja: **2024. november 22., 17 óra.**

Köszöntőt mond: **Pál Gabriella** múzeumi igazgató.

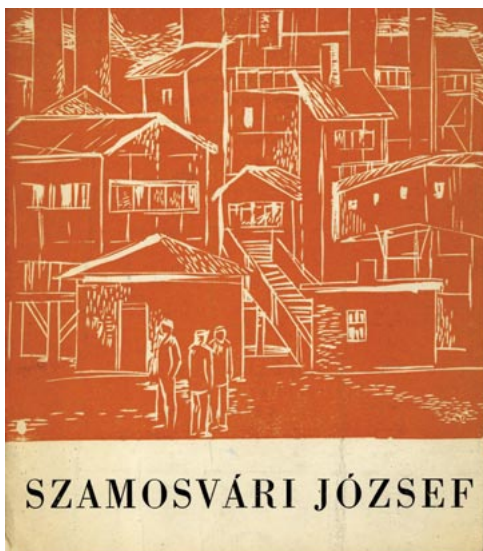
Szakmai megnyitóbeszédet mond: **Tóth Enikő** művészettörténész főmuzeológus, a kiállítás kurátora.

Vendég: **Pápai József** galériatulajdonos, műkereskedő.

A kiállítás 2025. március 29-ig látogatható.

A megnyitóra a belépés díjtalan. | Sajtónyilvános esemény. | A programváltoztatás jogát fenntartjuk.

Szamosvári József (katalógusok, kiállítás-meghívó)

Tettamanti Béla (otthon, KASZ-Kecskemét, kiállítás)

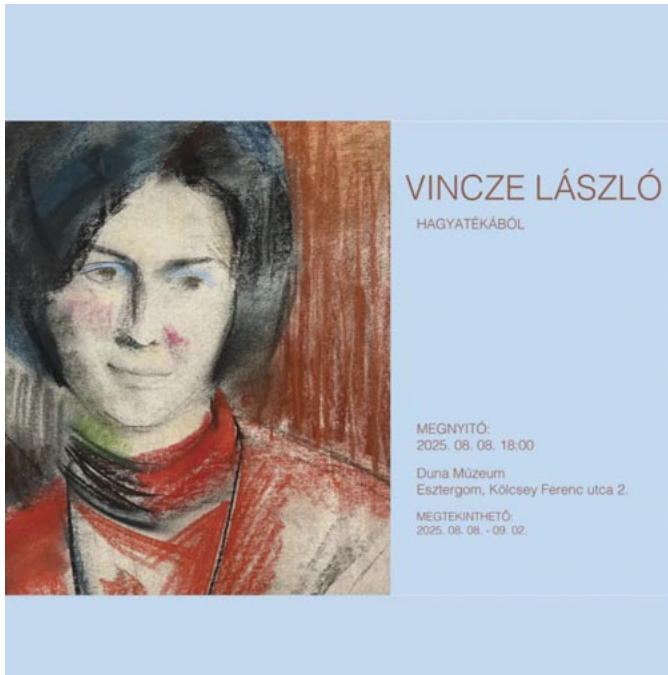

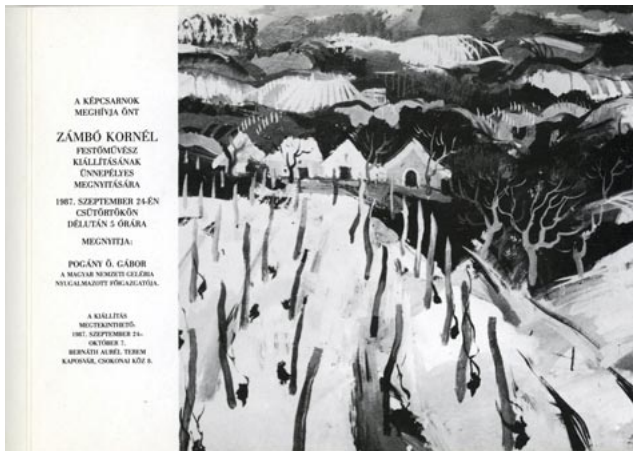
Tettamanti Béla (katalógusok, kiállítás-meghívók)

Vincze László (katalógusok, kiállítás-meghívók)

A KÉPCSARNOK
MEGHÍVJA ÖNT
ZÁMBÓ KORNÉL
FESTŐMŰVÉSZ
KIÁLLTÁSÁNAK
CÉLNYELÉSES
MEGNYITÁSÁRA
1987. SZEPTEMBER 24-ÉN
CSÜTÖRFÖKÖN
DÉLUTÁN 5 ÓRÁRA
MEGNYITJA:

POGÁNY Ó. GÁBOR
A MAGYAR NEMZETI GALÉRIA
VEGALAKJÁNYI FŐKAPUJÁNA.

A KIÁLLTÁS
MEGNYITÁSI
ÉRTÉKELÉSÉNEK
1987. SZEPTEMBER 24-
OKTÓBER 1.
MÉLYÉNYI MÉRLE. TEREM
KAPUJÁN, CSOKÓSAI KÖZÉ.

Zámbó Kornél
(katalógusok,
kiállítás-meghívók)

Zámbó Kornél

festőművész

Állásnévelés kiállítás
1996. november 29-ától december 15-ig
szombathelyi múzeumban
Cím: Budapest, VI. Teréz krt. 9.
keddőlől péntekig 10-18 óráig
szombaton 10-18 óráig

Zámbo Kornél – képeim elé:

A budapesti Képző- és Iparművészeti Gimnáziumban érettségiztem, majd az egykori Tanárképző Főiskola rajz szakán, utána a budapesti Képzőművészeti Főiskolán végeztem tanulmányaimat.

A Képzőművészeti Főiskolán 1971-ben diplomáztam.

Világéletemben realista szemléletű festő voltam. Korábban hatalmas méretű figurális kompozíciókkal birkóztam, nagyon sok modell, állami megfigyelést kaptam. Ezeket párhuzamosan érdekelte a bányai világ, az értékek teremtő, dinamikus munkái végző alkotó ember figurája.

Egy időben nagyon szerettem a falusi barátságosokat is, a tevével, szőnyegszövő öregeket, a régmúlt paraszti világ néma, vagy halk szavú tanúit is ábrázolni. Neuronikus, rohanó világunknak azokat a csendben meghalt, pontatlan kereteket, melyre mindannyian vágyunk, melyből azt merítjük, amire szükségünk a legnagyobb szükségére van: denit, harmóniát és bizodalmat.

Robanó, viláztó történelmünk sodása, a múlt történelmének átértékelése fogatagiban új arcok, új problémák feldolgozásai jelzik alkotó munkásságom újabb, – egyelőre kimeríthetetlennek tűnő témaválasztását. Önmagunkat, a gyaró ember máz, állarc nélküli, minden pláttá mentes, kimentekentent egyigő, gonosz, szertretremelő, istent féltő és tagadó figurák a modelleim, tehát megint csak az EMBER.

Korábban hittem, hogy ez a groteszk világ főleg az elmúlt 40 év történelmének egyik leglehetségesebb málja, de egyre inkább látom, hogy ez csak Mára számítógépes érvényes, mint a jövedő, vagy akár az évezredekkel előbbi korok.

Zámbo Kornél

A TATABÁNYAI MŰZEUM meghívja Önt

ZÁMBÓ KORNÉL
festőművész

„ÉG, FÖLD ÉS POKOL”
című retrospektív kiállításának megnyitójára.

Megnyitó beszédet mond:

TÓTH ENIKÓ

művészettörténész főmuzeológus, a kiállítás kurátora.

Időpont: 2019. július 19., 17 óra

Helyszín: Tatabányai Múzeum, Tatabánya, Szent Borbála tér 1.

A kiállítás 2019. augusztus 18-ig látogatható.
www.ftmuzeum.hu

ARCANUM DIGITÁLIS
TUDOMÁNYTÁR

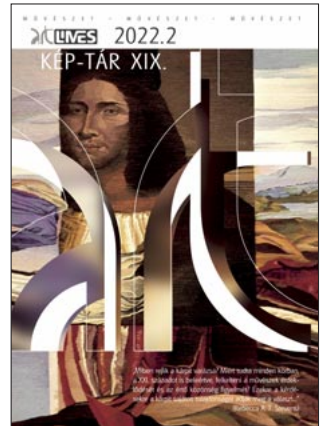
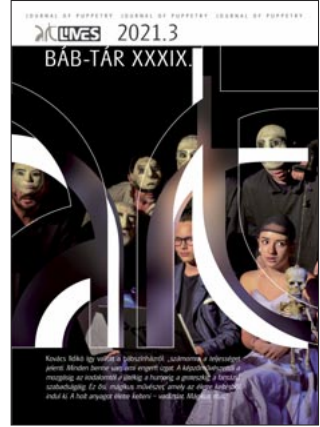
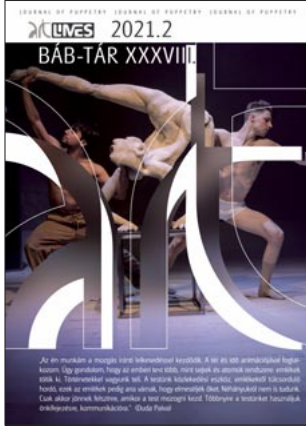
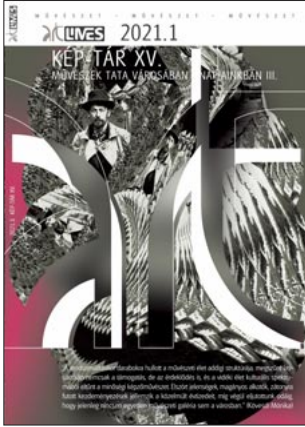

Art Limes 1992–2015

DVD

KERESHETŐ HASONMÁS

MEGJELENT SZÁMAINK:

2003/1. szám – BÁBOK ÉS BÁBUK (elfogyott)	–
2003/2. szám – A PASZTELL (elfogyott)	495 Ft
2004/1-2. szám – DIKTATÚRA ÉS MŰVÉSZET I–II.	990 Ft
2004/3-4. szám – A GYERMEKKÖNYV-ILLUSZTRÁCIÓ I–II. (elfogyott)	990 Ft
2006/1. szám – BÁB-TÁR I. (elfogyott)	–
2006/2-3. szám – BÁB-TÁR II–III.	990 Ft
2006/4 – 2007/1. szám – Magyar illusztráció Bolognában (elfogyott)	850 Ft
2007/2. szám – BÁB-TÁR IV.	650 Ft
2007/3. szám – Kihelyezett tagozat	850 Ft
2007/4. szám – BÁB-TÁR V.	850 Ft
2008/1. szám – A gyermekkönyv-illusztráció IV.	850 Ft
2008/2. szám – Képzőművészek Esztergomban a 20. században	850 Ft
2008/3. szám – BÁB-TÁR VI.	850 Ft
2008/4. szám – ŐVEGSZOBRA SZAT	850 Ft
2008/5. szám – BÁB-TÁR VII.	850 Ft
2009/1. szám – Gyermekkönyv-illusztráció V.	850 Ft
2009/2. szám – Gyermekkönyv-illusztráció VI.	850 Ft
2009/3. szám – Wehner-Vemissage	850 Ft
2009/4. szám – BÁB-TÁR VIII.	850 Ft
2009/5. szám – Fém szobrászok Tatabányán	850 Ft
2009/6. szám – BÁB-TÁR IX.	850 Ft
2010/1. szám – BÁB-TÁR X.	850 Ft
2010/2. szám – BÁB-TÁR XI.	850 Ft
2010/3. szám – Gyermekkönyv-illusztráció VII.	850 Ft
2010/4. szám – Gyermekkönyv-illusztráció VIII.	850 Ft
2011/1. szám – BÁB-TÁR XII.	850 Ft
2011/2. szám – Képzőművészek Tatabányán a 20. században	850 Ft
2011/3. szám – Gyermekkönyv-illusztráció IX. A képiró: Kass János, 1. rész	850 Ft
2011/4. szám – Gyermekkönyv-illusztráció X.	850 Ft
2012/1. szám – BÁB-TÁR XIII.	850 Ft
2012/2. szám – IPARMŰVESSÉG I.	1.000 Ft
2012/3. szám – A KÉPÍRÓ, KASS JÁNOS	1.000 Ft
2012/4. szám – BÁB-TÁR XIV.	1.000 Ft
2013/1. szám – IPARMŰVESSÉG II.	1.000 Ft
2013/2. szám – IPARMŰVESSÉG III.	1.000 Ft
2013/3. szám – BÁB-TÁR XV.	1.000 Ft
2013/4. szám – BÁB-TÁR XVI.	1.000 Ft
2013/5. szám – Képzőművészek Dorogon I.	1.000 Ft
2014/1. szám – Képzőművészek Dorogon napjainkban	1.000 Ft
2014/2. szám – BÁB-TÁR XVII.	1.000 Ft
2014/3. szám – KÉP-TÁR I.	1.000 Ft

2014/4. szám – KÉP-TÁR II.	1.000 Ft
2015/1. szám – BÁB-TÁR XVIII.	1.000 Ft
2015/2. szám – BÁB-TÁR XIX.	1.000 Ft
2015/3. szám – A képiró: Kass János, 3. rész	1.000 Ft
2015/4. szám – Képzőművészek Tata városában I. kötet	1.000 Ft
2015/4. szám – Képzőművészek Tata városában II. kötet	1.000 Ft
2015/5. szám – BÁB-TÁR XX.	1.000 Ft
2016/1. szám – KÉP-TÁR III.	1.000 Ft
2016/2. szám – BÁB-TÁR XXI.	1.000 Ft
2016/3. szám – BÁB-TÁR XXII.	1.000 Ft
2016/4. szám – KÉP-TÁR IV.	1.000 Ft
2016/5. szám – BÁB-TÁR XXIII.	1.000 Ft
2016/6. szám – BÁB-TÁR XXIV.	1.000 Ft
2017/1. szám – BÁB-TÁR XXV.	1.000 Ft
2017/2. szám – BÁB-TÁR XXVI.	1.000 Ft
2017/3. szám – BÁB-TÁR XXVII.	1.000 Ft
2017/4. szám – KÉP-TÁR V. – I. rész	1.000 Ft
2017/5. szám – KÉP-TÁR V. – II. rész	1.000 Ft
2017/6. szám – BÁB-TÁR XXVIII.	1.000 Ft
2018/1. szám – BÁB-TÁR XXIX.	1.000 Ft
2018/2. szám – KÉP-TÁR VI. Képzőművészek Esztergomban I.	1.000 Ft
2018/3. szám – KÉP-TÁR VII. Képzőművészek Esztergomban II/1.	1.000 Ft
2018/4. szám – KÉP-TÁR VIII. Képzőművészek a Vajdaságban	1.000 Ft
2018/5. szám – BÁB-TÁR XXX.	1.000 Ft
2018/6. szám – KÉP-TÁR IX.	1.000 Ft
2019/1. szám – BÁB-TÁR XXXI.	1.000 Ft
2019/2. szám – KÉP-TÁR X. Képzőművészek Esztergomban II/2.	1.500 Ft
2019/3. szám – BÁB-TÁR XXXII. – Budapest Bábszínház '70	1.000 Ft
2019/4. szám – BÁB-TÁR XXXIII.	1.000 Ft
2019/5. szám – BÁB-TÁR XXXIV.	1.000 Ft
2020/1. szám – BÁB-TÁR XXXV.	1.000 Ft
2020/2. szám – KÉP-TÁR XII.	1.000 Ft
2020/3. szám – BÁB-TÁR XXXVI.	1.000 Ft
2020/4. szám – BÁB-TÁR XXXVII.	1.000 Ft
2020/5. szám – KÉP-TÁR XIII.	1.000 Ft
2020/6. szám – KÉP-TÁR XIV.	1.000 Ft
2021/1. szám – KÉP-TÁR XV.	1.000 Ft
2021/2. szám – BÁB-TÁR XXXVIII.	1.000 Ft
2021/3. szám – BÁB-TÁR XXXIX.	1.000 Ft
2021/4. szám – KÉP-TÁR XVI.	1.000 Ft
2021/5. szám – BÁB-TÁR XL.	1.000 Ft
2021/6. szám – KÉP-TÁR XVII.	1.000 Ft
2022/1. szám – BÁB-TÁR XLI.	1.000 Ft
2022/2. szám – KÉP-TÁR XIX.	1.000 Ft
2022/3. szám – BÁB-TÁR XLII. I. RÉSZ	1.000 Ft
2022/4. szám – KÉP-TÁR XX. Emlékjelek, műalkotások	2.500 Ft

2023/1. szám – BÁB-TÁR XLIV. II. RÉSZ	1.000 Ft
2023/2. szám – KÉP-TÁR XX.	1.000 Ft
2023/3. szám – KÉP-TÁR XXI.	1.000 Ft
2023/4. szám – BÁB-TÁR XLV.	1.000 Ft
2023/5. szám – BÁB-TÁR XLVI.	1.000 Ft
2023/6. szám – KÉP-TÁR XXIII.	1.000 Ft
2024/1. szám – BÁB-TÁR XLVII.	1.000 Ft
2024/2. szám – KÉP-TÁR XXIV.	1.000 Ft
2024/3. szám – KÉP-TÁR XXV.	1.000 Ft
2024/4. szám – KÉP-TÁR XXVI.	1.000 Ft
2024/5. szám – BÁB-TÁR XLVIII.	1.000 Ft
2024/6. szám – BÁB-TÁR XLIX.	1.000 Ft
2025/1. szám – BÁB-TÁR XL.	1.650 Ft
2025/2. szám – KÉP-TÁR XXVII.	1.650 Ft

MEGJELENT ILLUSZTRÁCIÓS SZÁMAINK:

2004/3.4. szám – A gyermekkönyv-illusztráció I-II. (elfogyott)	-----
2006/4 – 2007/1. szám – Magyar illusztráció Bolognában – III. (elfogyott)	-----
2008/1. szám – A gyermekkönyv-illusztráció IV.	850 Ft
2009/1. szám – Gyermekkönyv-illusztráció V.	850 Ft
2009/2. szám – Gyermekkönyv-illusztráció VI.	850 Ft
2010/3. szám – Gyermekkönyv-illusztráció VII.	850 Ft
2010/4. szám – Gyermekkönyv-illusztráció VIII.	850 Ft
2011/3. szám – Gyermekkönyv-illusztráció IX. – A képiró: Kass János 1.	850 Ft
2011/4. szám – Gyermekkönyv-illusztráció X.	850 Ft

További képző- és iparművészeti számainkban is szerepel egy-egy összeállítás az illusztrációról! Így pl. legutóbbi, 2018/6. KÉP-TÁR IX. számunkban Szurcsik József: Az illusztrációs szakma kérdései, valamint Révész Emese: Szabad játéktér. Kortárs magyar illusztráció című cikke. A megjelent számok részletes tartalma honlapunkon található: www.artlimes.hu;

KÖZLEMÉNYEK:

– 2020-ban megjelenő számaink megrendelhetők (részben a régi számok is) a szerkesztő vagy a szerkesztőség e-mailjén: viragjeno46@gmail.com; info@artlimes.hu; valamint megvásárolhatók az Írók Boltjában. A LIMES című egykori történelmi-tudományos szemle egyes számai az MNL Komárom-Esztergom Megyei Levéltártól rendelhetők meg.

Folyóirataink megvásárolhatók:

– Budapesten: Írók Boltja (Andrássy út 45.)

Megrendelhető: Könyvtárellátó Kht., 1143 Budapest, Ilka u. 31.

Kernstok Alapítvány/Art Limes Szerkesztősége, 2800 Tatabánya, Kós Károly u. 3. fsz. 3.

E-mail: viragjeno46@gmail.com

Honlapjaink: www.artlimes.hu; www.limesfolyoirat.hu